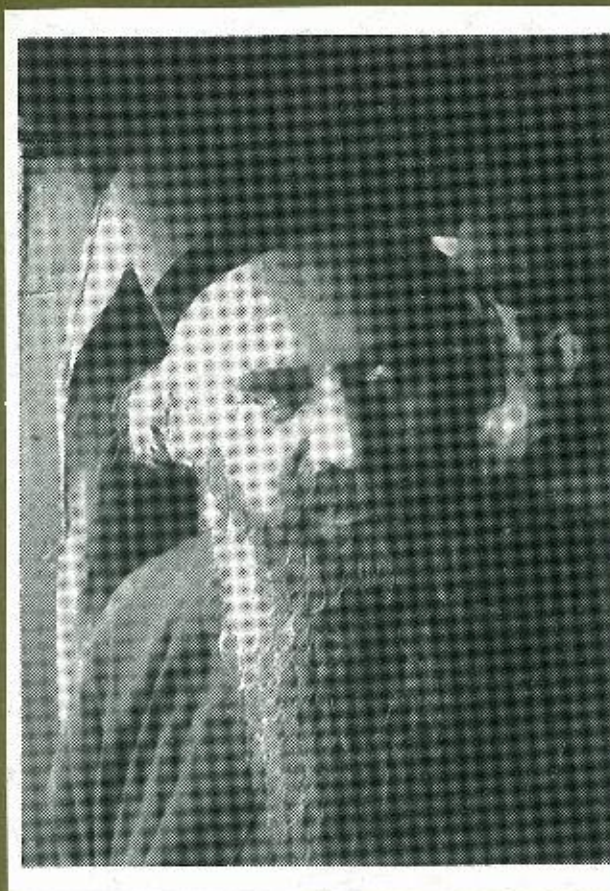

СВЕТЪТЪН КНѢЗ ЛАЗАР

ЧАСОЛНЕС РЪШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ЗА ДУХОВЕН ПРЕПОРЪД

ГОДИНА II ПРИЗРЕН 1994 БРОЈ 2 (6)

ISSN 0354-3927

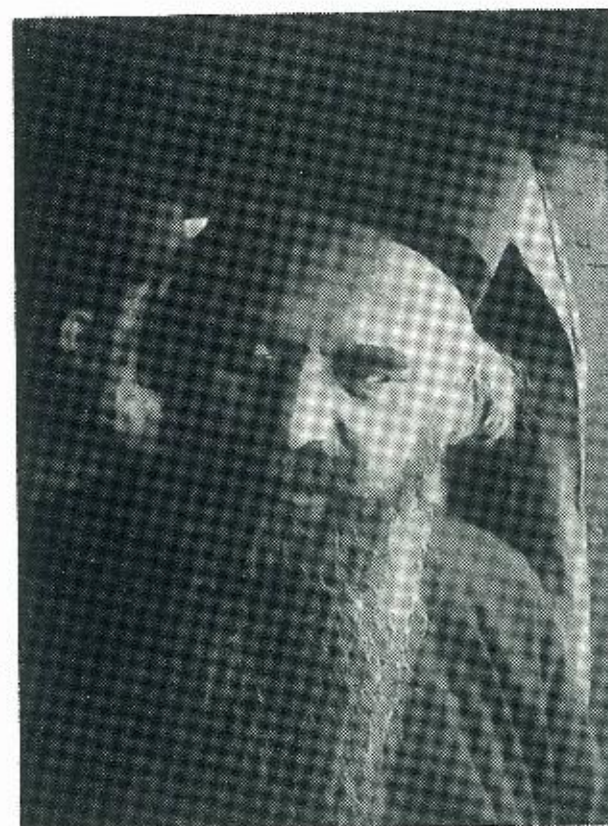
СВЕТЪТЪН КНѢЗ ЛАЗАР ГОДИНА II ПРИЗРЕН БРОЈ 2 (6)

СВЕТЪТЪНЪЗ ЛАЗАР

ЧАСОПИС РАШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ЗА ДУХОВНИ ПРЕПОРОД

ПРИНА БИБЛИОТЕКА
Арх. Наум

ГОДИНА II ПРИЗРЕН 1994 БРОЈ 2 (6)

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа рашкопризренског др Артемија

Издаје: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА

Главни и одговорни уредник:
Протосинђел Атанасије Ракита

Уређивачки одбор:
архимандрит Јован (Радосављевић)
протојереј Зоран Грујић
јеромонах Сава (Јањић)
јеромонах Симеон (Виловски)
Г. Живко Подгорац

Технички уредник:
Војислав Јовичић

Тираж: 3000

Часопис излази четири пута годишње

адреса издавача: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА
38400 ПРИЗРЕН

Штампа: ГП „НОВИ ДАНИ“, Београд, Војводе Бране 13

УМЕСТО УВОДА

ИЗ ДО САДА НЕПОЗНАТЕ РИЗНИЦЕ СВЕТОГ ВЛАДИКЕ НИКОЛАЈА

ЧЕТВРТАК

Апостоли свети Христови орлови
И Христове Цркве вечити стубови
Молите се за нас и у дан и у ноћ
Да нам свагда Христос притекне у помоћ.

Да до краја вашу веру одржимо
И са вашом надом све да отрпимо
(Још и љубав ваша да нам срце згрева
А грло нам вечну Божју славу пева)...
Још и љубав вашу у срцу носимо
А грлом са вама Христа да слаavimo.

Девство и целомудрије:

То су ангелска својства. Монахиња је девственица. Њен је обручник Христос, и на земљи нема ни обручника ни женика. Монахиња о Христу мисли, о Христу сања, за Христа ради, о Христу пева, Христу служи, за Христа умире да би вечно са Христом живела у чертогу небесном.

Монахиње у ономе свету добијају раван удео са анђелима. Кад је свети Павле у Иконији говорио о девству и целомудрију, слушала га је света девојка Текла. Она је била млада и богата девојка, и обручена за човека млада и богата. Али кад је чула из уста апостола Павла, да ће девственице у небесном Царству бити на равно са анђелима и у сјају и слави анђелској, она се одма реши одбацити земаљског обручника па се обручити Господу Христу. Она је раскинула земаљску веридбу, због чега је претрпела тешке муке од свију незнабожаца па и од своје мајке нехришћанке. Али је света Текла с помоћу Божјом све отрпела, веру одржала и девичанство сачувала до смрти. Голу нагу ставили је пред зверове. А зверови као јагањци лизали јој ноге. Једино је била обучена у стид. Неће зверови на девицу чисту. — А кад је неки жрец хтео напаствовати, она га бреби о земљу, где је 3 дана лежао без свести. (Читај њено житије 24. септ.).

Колика је моћ девичанства:

В ден 25. Септембрија

Препод. мати Ефросинија јединица у свога оца блаженога Пафнутија као муншко, као евнух, подвизаваше се у муншком манастиру код духовног оца Агапита.

Отац њен тражаше је свуда по женским манастирима, али је не нађе. Онда дође у овај муншки манастир и даде дарове с молбом игуману да се моле сва братија Богу еда би се открило где се налази кћи његова Ефросинија. А беше у том манастиру 352 монаха. И призва игуман сву братију и све им објасни рекавши: братије, сад покажите љубав и молит се Богу да би нам открио где се налази кћи нашега благодетеља и приложника Пафнутија.

И 352 монаха постише целу седмицу и молише се Богу да им Бог открије где се налази Ефросинија. А блажена Ефросинија, једна једина, мољаше се Богу да је не открије, и „Премогаше молтва јеја молитије свјех братији“ (каже се у житију).

Дакле, чуј и запамти, кћери моја, молитва једне једине девице беше силнија пред Богом од молитава и поста 352 калубера. *Ево силе девства!*

МОНАШКЕ БРОЈАНИЦЕ

Исусе мој, све добро моје:	Исусе мој, тишино моја,
Исусе мој, животе мој	Исусе мој, радости моја,
Исусе мој, диханије моје,	Исусе мој, све добро моје.
Исусе мој, светлости моја,	Исусе мој, царевина моја,
Исусе мој, сило моја,	Исусе мој, Ти крепости моја,
Исусе мој, спаго моја	Исусе мој, Ти победи моја,
Исусе мој, све добро моје:	Исусе мој, смерности моја,
Исусе мој, љубави моја,	Исусе мој, кротости моја,
Исусе мој, мудрости моја,	Исусе мој, све добро моје.
Исусе мој, разуме мој,	Исусе мој, светли уме мој,
Исусе мој, све знање моје,	Исусе мој, Ти песмо моја,
Исусе мој, светињо моја,	Исусе мој, сладости моја,
Исусе мој, све добро моје.	Исусе мој, храбрости моја,
Исусе мој, истино моја,	Исусе мој, безстрашности
Исусе мој, сва правдо моја,	моја,
Исусе мој, милости моја,	Исусе мој, све добро моје.
Исусе мој, жалости моја,	Исусе мој, учитељу мој,
Исусе мој, саосетљивости	Исусе мој, путеводитељу мој,
моја,	Исусе мој, наставниче мој,
Исусе мој, све добро моје.	Исусе мој, исцелитељу мој,
Исусе мој, Ти славо моја,	Исусе мој, икоупитељу мој,
Исусе мој, Ти мире мој,	Исусе мој, све добро моје.
Исусе мој, спокојство моје,	Исусе мој, освјатитељу мој,

Исусе мој, очиститељу мој,	Исусе мој, покрове мој,
Исусе мој, васкрситељу мој,	Исусе мој, огњиште моје,
Исусе мој, вазнеситељу мој,	Исусе мој, зашито моја,
Исусе мој, утјешитељу мој,	Исусе мој, родитељу мој,
Исусе мој, све добро моје.	Исусе мој, све миње моје,
Исусе мој, здравље моје,	Исусе мој, све добро моје.
Исусе мој, срећо моја,	Исусе мој, имање моје,
Исусе мој, храно моја,	Исусе мој, блистање моје,
Исусе мој, питије моје,	Исусе мој, богатство моје,
Исусе мој, одеждо моја,	Исусе мој, дубино моја,
Исусе мој, све добро моје.	Исусе мој, висино моја,
Исусе мој, красото моја,	Исусе мој, све добро моје.
Исусе мој, дорбото моја,	Исусе мој, одморс мој,
Исусе мој, чистото моја,	Исусе мој, весеље моје,
Исусе мој, благоуханије	Исусе мој, чекање моје,
моје,	Исусе мој, падање моје,
Исусе мој, вечности моја,	Исусе мој, обиље моје,
Исусе мој, све добро моје.	Исусе мој, све добро моје.

МОНАСТИР — ГРОБ — РАЈ

Кроз манастир, преко гроба у рај.
т.ј. кроз мунку и смрт у вечну радост.

Владика Николај, 1937. г., манастир Дечани

МОЛИ СЕ СВЕТИМ АПОСТОЛИМА

Они су кнежови Христа Цара. Проречено је у Псалтиру: „и постави их за кнезове по свој земљи“.

Моли се свима уопште и сваком посебно.

Уопште овако:

Свети Апостоли, молите Бога за мја.

А посебно сваком апостолу молити се и говорити: Моли Бога о мње (или за мја). А ово су 12 великих апостола Христових:

1. Петар	} браћа, синови Јонини.	
2. Андреј		
3. Јаков	} браћа, синови Заветејев	
4. Јован		
5. Филип		Општи тропар сваком апостолу
6. Вартоломеј		употреби у молитви:
7. Тома		Апостоле свјатиј (тако и тако,
8. Тадија		име)
9. Симон Зилот		моли милостиваго Бога
10. Јаков Алфејев		да прегрјешениј остављеније
11. Матеј		подажд душама нашим.
12. Матија		

ПРАВИЛО

ЛЕЖЕ ДАДЕ АНГЕЛ ГОСПОДЕЊ ПРЕПОДОВНОМУ
ПАХОМИЈУ ВЕЛИКОМУ

Трисвјатоје.

Господи помилуј 12 (ВІ).

Слава и ниње: Приидите поклонимсја:

Псалам 50 (Н): Помилуј мја Боже...

Вјерују.

Сто молитв: Господи Исусе Христе Сине Божиј, помилуј мја грјешнују.

Достојно јест...

ОТПУСТ!

Сије јест једина молитва.

Сих совершати повеље:

ВІ в ден и ВІ в ношч.

ДЕВИЧАНСТВО ДАЈЕ НАДПРИРОДНУ СНАГУ

Света Рипсимија (30 септ. у житију св. Григорија Јерменског) монахиња у сестринству блажене Гајаније игуманије. Због своје спољашње благоликости баше се разчула по свему римском царству. Незнабожни цар јерменски Тиридат узе је на силу себи за жену. И кад се увече хтеде приближити к њој не

даде се света девица Христова него овом снагом удари на сквернога и смрдљиваго цара. А Тиридат беше грдосија од човека. Делио је мегдане на бојним пољима с нјајачим људима и ове побеђивао. Али у борби са светом Рипсимијом изнеможе и паде, а света девојка побеже из његовог двора својој духовној матери блаженој Гајанији.

Размишљај о овом случају.

Девичанство је јаче од разврата.

Девојке су под заштитом Приснодеве Марије.

Својим обручницама монахињама Христос даје непобедиву снагу.

Кад год су незнабошци мучили хришћанске девојке, Бог је кроз ове своје страдалнице јављао многа чудеса. И сами незнабошци знали су да је у девојаштву сила велика, и да ту силу девојка губи чим се оскврњи сажитјем. Због тога су мучитељи увек покушавали да оскрнавe хришћанске девице мучнице. Али Христос, за кога су оне трпеле све муке, чувао их је од скотских прохтева слугу сатанских.

Знај кћери: у девичанству је снага непобедива.

Очи су јевтиније од девичанства. Ако и очи изгубиш а девичанство сачуваш, снагу си сачувала, и још повећала, појачала.

ЧЕТВРТАК

Свршетак

Дан за даном трчи, ноћ за ноћи шеће
Невидљива рука сат времена креће.
Пружају ти шаку да им дарак дадеш
Сребрн или златан или какав имаш.
Сваки дан ти ниште, свака ноћ ти тражи
Даји само даји; да немаш не кажи.
Јер Суднога Дана орбачун ће бити
Тада ћеш уздарје стоструко примити,
И кајат се нећеш што си дарак дао
Но што ниси дао све што си имао.

БЛАЖЕНИ ЧИСТИ СЕРДЦЕМ ЈАКО ТИИ БОГА УЗРЈАТ.
БЛАЖЕНИ МИЛОСТИВИ ЈАКО ТИИ ПОМИЛОВАНИ БУДУТ!

О НАРКОЗИ ИСТИНЕ

Блисташе се напредан град крај мора. Старци се саветоваху у дворани, жене клечаху пред олтарима, а деца се играху на улици засутој сунцем, што помрачаваше све звезде у васиони.

Реч по реч, химна за химном, игра за игром, трен ока за треном, док поклесну змља, слена кобила, и град утону, а море подиже. Рибе упливаше у дворању, мрак паде на олтаре, а смрт сама пошета замуклим улицама.

Спази Вран дива с планине, где стајаше с пријатељима својим и посматраше лепи град. Како спази, склиза се доле к новој обали мора, и извуче из воде неколико пливајућих лешева. Међу овима и једнога утопљеника на ивици између живота и смрти.

— Да се исповедим! шапташе утопљеник. Доведите свештеника, рече.

— Ја сам свештеник свих цркава и свих богова, рече Вран сушећи му лице топлим рукама и својим магнетизмом.

Утопљеник погледа Врана погледом искреним, који се појављује само после изгубљеног страха, — погледа и рече:

— Кратка је моја исповест. Ја желим да опростим своме непријатељу, према пропису вере. Нека је, дакле, просто Богу за све: за моје рођење и страдање, и смрт.

Пребледише пријатељи Вранови, чувши бласмофозне речи, а Вран сећање у нирванској мирноћи, која надражи самртника и изазва бујницу опорних речи, што се још отимаху од смрти.

— Нека Му је просто за све неправде, које није хтео спречити и за све молитве, које није хтео услишити. За жртве, од којих је окренуо лице; за неблагодарност коју је показао према ревнитељима имена свога. Све лека му је просто, просто му чак и што мени никад није опростио.

С непромењеном мирноћом одговори исповедник утопљенику:

— Путниче, мучније је слабоме бити великодушан према јакоме, него јакоме према слабоме. Ти се показујеш великодушан према Најјачем. Зато ће плата твоја бити велика. И Бог, коме си ти опростио све, опростиће теби све.

Но твој опроштај Богу у исто време је и оптужба Бога. Ипак ја нећу покушати да браним Бога пред тобом, него тебе пред Богом. Гле, Бог и не стоји добро међу људима само због многих — премнотих слабих адвоката Себе.

Путниче, ствар твоја је у првој линији, ствар истине а не права. Између тебе и Бога право се мери према датој и прим-

љеној истини. Према количини и каквоћи истине, коју ти је Бог дао. Он има право Суда над тобом. И према количини и каквоћи истине, коју си ти примио од Бога, мери се и твоја одговорност пред Богом.

Ти ћеш рећи, да си сву истину коју си имао, примио од људи а не од Бога, те према томе, твоја одговорност пред Богом исцезава. У томе лежи твоје оправдање и осуда. Са истином примљеном од људи бива исто као и са кафтаном, примљеним од људи. Таква истина, као и кафтан, свлачи се и облачи, крши и фарба, стари и мења, но никад не постаје тобом, твојим организмом, твојом душом. Док истина примљена од Бога улази у твоје Ја и циркулира у њему као крв у твојем телу. Твоја осуда лежи у томе што се ниси трудио да добијеш истину од Бога.

Путниче, наркозна је цела сфера у којој ми живимо. Наркозна је и истина, која се прско људи, као болест, преноси. Пијаном играчу изгледа да и звезде са њим п'јано играју. Ми живимо у сфери у којој се виде само леба истине. Напа пре-пирка испод Хималаја и Олимпа кроз хиљаде година тиче се лица истине. Ко ће знати лице истине до онај ко га је видео? Ко је могао видети, до онај ко је прсплазио на ону страну и до-лазио с оне стране? У сваком од нас има рудименог моста између две сфере, из којих се виде и леба и лице истине. Но као што су ретки лавови са јатњећом питомошћу, тако су ретки и нерушители тога моста. И у нама самима сретају се те две сфере, као што се дан и ноћ сретају у зори. Но као јатњаста лавови тако су ретки, и још рећи, они који нису своју зору тргли натраг и утопили у ноћ.

Путниче, васиона пирује иза наших очију и упију. Ми седимо у мрачном углу и хранимо се тврдом мрвама. Нама су дате очи да не видимо многе ствари, да, управо да не видимо лице ствари. О лепе очи, зли творци партија и партизанства! Увек два пса водиће собом у лов на овај свет: мозак и језик. Један кува кашу од сиромашног лова вашег, а други је по-враћа.

Затворен са два висока зида — десет хиљада година иза себе и десет хиљада испред — човек се стара да извини и облагороди своје сужанство једном размаженом речју: цар природе! Његово уображење да је пашао истину и његова сума у чедо свога уображења две су пречате на његовом крсту.

Ми живимо у најнижем региону истине, као змија под те-мељима палате, као радиоларија на дну океана, као угаљ у дубини Хималаја. Шта зна змија о конструкцији палате, и радиоларија о географији и хемији океана, и угаљ о бело зеленом лицу Хималаја? Но ипак осећајући подтемељну хладноћу палате, змија зна један аспект истине о палати, и радиоларија о океану, и угаљ о Хималајима и све троје држе непоколебљиво да знају целу истину о стихији у којој живе. А човек колебливо верује у потпуност своје истине, — јер друкчије и не може,

кад је прави човек. Зато је мизерија његова страшнија и од змија, и од радиоларије и од угаља.

Путниче, човек је најчуднији путник на жици времена и у дубини простора. Земља га кади својим кадилом а небо својим. Зато је он у једној двојној наркози, час сумњајући у земљу, час у небо. Дебелим конопцима везала га је земља за себе, а небо је пустило своје фице пипке у њега, као и у ове створове своје. Кад конопци прекину пипке, човек је изгубљен за небо, а кад пипци разједу конопце он је изгубљен за земљу, а док пипци и конопци напореду ткају, догле он није добијен ни за небо ни за земљу. Тада је само кандидат.

Зато сапутниче, помолити се једном од многобројних добрих богова, који над нашом сфером стоји, да твој поживотни пут учине срећнијим од твога пута животног и доживотног. Нека ти покажу лице истине, коју си до сада гледао с леба, нека ти открију месо скелета, који те је до сада плашио, и нека ти осветле главу и орце трупаине васионске, која те је до сада уис-срећивала безумљем и смртношћу. Поћи с једним жалосним по-носом, да си страдао више, него богови васионски и лутао више него они сви укупно.

Поћи с једном жалосном утехом да ће Бог, коме си све опростио, саградити разорени мост, изаткати нове пипке, и ору-менити нову зору у ноћи твога несносног путовања. Не жали пут који остављаш и не скрени с пута на који наступаш. Све ружке које цветају овога лета, следоваће ти убрзо. Оксан, који те је угушио следоваћа ти убрзо. И твој исповедник биће уско-ро на мосту, када се ти нађеш с оне стране мбру гледаоцима лица истине.

Пажљиво саслуша самртник речи Врана Гаврана, за вре-ме којих цео његов живот, од детињства до катастрофе, стаја-ше му пред очима у једној тачки. Две крупне сузе скотрљаше се на ту визионарску тачку и две три меке речи завршише је-дан чин трагедије путника:

— Можда ни Бог није могао више учинити за мене. Хва-ла Му!

А Вран Гавран, гутајући своје сузе окрете се својим при-јатељима и рече:

— И боговима се понескад хоће да величином човека над-маше своју величину. — Гле, браћо, већа је величина у стра-дању које опрашта него у блаженству које кажњава!

ДОГМАТИКА

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ БОГОСЛОВ

ПОХВАЛА ДЕВСТВЕНОСТИ*

Увеклајмо девственост нашим венцима, опевајући је из чистог срца чистим песмама. То је прекрасан дар нашег живота, дар блиставији од Ђилибара, злата и слонове кости, дар онима код којих је огањ љубави према девствености оборио земаљски живот, подижући одатле крила ума ка вишем Богу. Нека чувари чистоте са радошћу слушају песму моју зато што је она општа награда свим целомудреним, а завидни нека затворе врата свога слуха. Ако неко и хоће да их отвори, нека учењем очисти срце своје!

Поздрављам те, велика и богодарована девствености, дароватељко добара, мајко спокојног живота, Христов уделе, сугруто небеских лепота којој су непознате супружанске узе. А такве узе не познају најпре — Бог, а затим лик који вековима прати Бога, тј. ангели. Не познаје их, наиме, Бог, тај изворник светлости, неизрецива и неухватљива светлост која измиче брзини ума који Му се приближава, који увек предупребује сваку мисао да би смо се ми у својим жељама непрестано пружали ка новој висини и, са друге стране, лик ангелски или друга светлост после Тројице која има царску славу.

Прва девственица је чиста Тројица. Од бесночетног Оца, који није ни од кога побуђен (будући да је Он Сам за све пут, корен и почетак и који рађа не нешто слично смртној деци) произилази Син Цар, као светлост од светлости. Осим Сина нема другог љубљеног сина који би имао исту славу, тако да Отац у потпуности остаје Родитељ, а Син једино Син, јединствени Син јединственог Оца, који са великим Духом има за-

* Овај текст и по писму, и по преводиоцу (Хиландарски монах), и по наслову, и по садржају јесте прави изазов нашем врмену у коме је неморал достигао неслучене размере, у коме се од званичне политике проповеда „слободна љубав“, дозвољава се и законом штити право на абортус, о чему „само жена одлучује“; времену када се припрема нови закон који треба да „озакони“ највеће безаконје — право на абортус све по поробаја, итд. Овај текст долази по оној староримској изреци: „Нек се чује и друга страна“. Иначе, представља део књиге која ће се ускоро појавити под насловом „КРАСОТА ДЕВСТВЕНОСТИ“ у преводу наших Хиландараца — монаха. Самим тим ово је и најавна, и препорука те јединствене Књиге читаоцу који још има здрава чула за разликовање узвишеног и лепог, од пагубног и огањног.

јединичко то да су Оба подједнако од Оца. Један је Бог који се открива у три Светлости. Таква је чиста природа Тројице!

После Тројице, девствени су светозарни и невидљиви ангели. Они слободно ходе око великог престола зато што су умови брзопокретни, што су пламен и божанствени духови који се брзо проносе по ваздуху. Они усрдно служе високим заповестима. Код њих нема супружанства, ни жалости, ни брига, ни страшног и преступног метежа страсти. Њих једне од других не раздвајају ни удови, ни куће. Сви су они једномислени једни са другима и сваки је истоветан сам са собом. Они се одликују једном природом, једном мишљу, једном љубављу пред великим Царем-Богом. Они не траже радости ни у деци, ни у супругама, нити у томе да за њим подносе слатке напоре. Они не желе ни богатство, нити су им пожељне оне помисли на зло какве смртнима приноси земља. Они не сеју, не плове по мори-ма ради угађања необузданом трбуху — том зачетнику зла. Сви они имају једну савршену храну — насићавати ум величним Божијом и у светлој Тројици цисти безмерну светлост. Једнак живот проводе ти чисти служитељи чистог Бога. Они су једноставни, духовни, проникнути светлошћу, порекло им није од тела (будући да се свако тело које се згусне, готово одмах и разлаже), и не ходе у телу него остају онакви какви су саздани. За њих је девственост готов пут богоуподобљења који води ка Богу и који је сагласан са замислима Бесмртнога који мудро управља кормилом великог света. Девственост је тај пут и за смртне који имају јаку душу, који су уједно и небески и земаљски, за онај свештени род страдајућих људи који су слава Цара.

Сада ћу, пак, да изнесем дивне тајне Божије, наиме, како је девственост засијала у последња времена.

Некада давно црна ноћ је све покривала и још није исијавала мила светлост зоре, сунце још није са истока табало огњену стазу, још се није јављао рогаолики месец — тај украс ноћи, него је све лутало без циља, помешано једно са другим и свезано мрачним узама првобитног хаоса. И Ти си, блажени Христе, повињавајући се мудрој мисли великог Оца, прекрасно свакој ствари у свету одредио њено место. Пре свега си одредио да буде светлост да би сва дела Твоја, испуњена светлошћу, била заносна. Затим си заокружио највеће од чуда — звездано небо, и проникнуо га светлошћу сунца и месеца, којима си рекао да једно од јутарњег блеска потоцима безмерне светлости облиставља људе и својим током одређује часове, а друго да осветљава таму и да производи други дан. Као подножје небу поставио си моју земљу, а затим си прегрштотом земље свезао мора, а морем земљу омивану водама океана, тако да је све то, и земља, и небо, и море (небо — украшавано небеским светилима, море — рибама, а пространа земља — земаљским животињама) сачињавало свет.

Обазревши се тада и напавши све уређеним, Отац се веселио због дела Сина Цара, сагласним са Његовим замислима. Потребан је био још посматрач мудрости — мајке свега и побожни цар земаљски. И Он је рекао: „Пространо небо већ насељавају чисти и увек живи служитељи, непорочни умови, добри ангели, појци који непрестано певају славу Моју. Међутим, земља се украшава једино неразумним животињама. Због тога је мени угодније да створим такву врсту твари у којој ће се мешати једно и друго, врсту твари која ће бити сродна и смртнима и бесмртнима, то јест, разумног човека, који би се веселио Мојим делима, који би био мудри тајник небеског, велики владар земље, нови ангео од праха, појак Моје силе и Мог ума“. Рекавши то и узевши део новосаздане земље, бесмртним рукама је сачинио мој образ и уделио му Свој живот, будући да у њега послао Дух који је струја невидљивог божанства. Тако је од праха и дисања створио човек — образ Бесмртнога, будући да код обојица царује природа ума. Због тога сам ја, као земља, привезан за овдашњи живот, а као део, тј. частица божанскога, у грудима носим љубав према будућем животу.

И када се божанствена твар јавила на земљи и на земаљским долинама вечноцветајућег раја, човек још није имао помоћника у животу који би био сличан њему. Тада је премудро Слово, тј. Реч — Христос, извршило заиста највеће чудо: саздао га да буде посматрач света, тј. мој корен и семе многообразног живота, дели на два дела и сиљном и животворном руком узима из груди једно ребро да би саздао жену. Тада Оно у недра њих обоје улива љубав да би их побудило да стреме једно другом. Али, да свака жена не би стремилa сваком мужу, поставило је Оно границу чежње која се назива супружанство — ту узду за онога који не зна меру вештавства, да се због његове привлачности и необузданих порива, због којих би људи у гомилама били привучени једни другима, као и због незаконитог општења, не би пресекао свештени род људски, те да похота, подстицана незадрживом неразумношћу, не би код свих њих пробудила непријатељство и огорчење.

Све док мајка земља није на себи видела човска, она није имала свој највиши украс који је требала да добије. Сам, пак, први човек је због сопствене неразумности и због зависти злобне змије избачен из раја, безаконо појевши од човекоубиственог дрвета, те је због кожных хаљина у које је обучен, почео да стреми ка земљи. Уосталом, тада је био најбољи пар људски и брак међу њима је, давши почетак људском роду, послужило као спасење од погибљи тиме што ново поколење гуди тече као река која не стоји на једном месту, услед смрти која влада (јер, када једни умиру, уместо њих долазе други), него је увек пуна због нових рођења.

Међутим, чим су се недра и широки крајеви земље, исток и запад и јужна и северна страна, испунили овим једнодневним, тј. краткотрајним створењима, и прљава долина проврела дрскошћу, творевина је била смиравана многим карањима: по-

метњом језика, потоцима, огњеном кишом, поставкама писаног закона, пророцима. Но, пошто она није хтела да збаци са себе узе првородног греха, него се непрестано везивала све јачим свезама тела, предајући се сладострашћу, пијанству и идолослужењу, најзад је на знак бесмртног Оца и дејством Сина љубљени род добио у удео следећу част.

Видећи да душегубни грех у смртном телу изједа све што је Он у њега положио као небески удео и како лукава змија господари над људима, Христос није другим помоћницима препустио излечење од болести (зато што је слаб лек недовољан за велика страдања) него се Он Сам, ради подизања Свога наслеђа, испразнио од славе коју је имао као небесни и непроменљиви Образ Небеског. И по људским, а уједно и не по људским, законима оваплотивши се од пречисте утробе безбрачне жене (о, чудо које је невероватно за најнемоћније вером), Он је дошао ка нама будући уједно и Бог и смртни човек, везујући у једно две природе (од којих је једна сакривена, а друга видљива за људе, једна је — Бог, а друга се родила ради нас у последње време, када се у људској утроби са њом, тј. са људском природом сјединио Бог), и у обе природе остајући један Бог, будући да је Бог сједињен са човечијом природом, и смртни из Бога — један и исти Цар и Христос. Збило се ново сједињење будући да сам ја био немаран за прво. У првом сам ја био удостојен Божијег даха, а у другом је Христос примио на Себе моју дупу и све моје удове, примио је оног првобитног слободног Адама који се још није обукао у грех, који још није упознао змију и није окусио од плода и смрти исто је још хранио душу једноставним, небеским помислима и био светли тајник Бога и божанственог. Ради тог пресаздања је Бог дошао у природу човекову, као и ради тога да би, савладавши и смртну победивши убицу (примивши и Сам због Адамовог окупања од дрвета жуч, због неузддржљивости руку — твојбе, због дрвета — крст) поново узео Адама ка животу и слави. Распростири Своје свето тело према свим странама света и од свих крајева сакупивши људски род, Он га је сабрао у једног човека и положио у наручје великог Бога, јагњећом крвљу очистивши све нечистоте и прљавштине које су смртнима заграбивале пут од земље ка небу.

Ипак, ко ће открити ум и дубине његове у Теби, Царе? Ти знаш број кишних капи и морског песка, Теби су познате стазе ветра. Ко ће да позна траг Твог опредељења, Блажени? Царујући међу горњима, Ти све видиш и свим управљаш, како безграични век много тога скрива у себи. Пружајући се ка Теби, људски ум види само мало сијање и као неку брзу мучу која пројурри кроз ваздух. Оно што је несумњиво јесте да си Ти Својим страдањима човека уздигао одавде и поставио га у нови живот, слободан, а не, као раније, грехован. Раније је живот на земљи био пун муча и свет је био пун патње. Земаљског цара је окруживао многобројни народ, лукаво отег од великог Цара. Ослободивши нас од власти ужасног греха, Христос нас

сада узводи ка великом Цару у бољи свет. Прво је за људе било плодом супружанства, а друго — богоподобне безбрачности. Брак је послужио као украс земље, а девственост — неба.

Као што сликар, кад на слици изображава бездушне ликове ствари, најпре лаким и нејасним цртама осепчава лик, а затим изводи потпун изглед разним бојама, тако се и девственост, то наслеђе вечног Христа, раније јављала код малог броја људи. Док је трајао закон, она је била насликана слабијим потезима и у малобројним цртама је исијавала скривеном светлошћу. Али, када је Христос дошао кроз чисту, девствену, безбрачну, богобојажљиву и непорочну мајку (а требало је да се роди без супружанства и без оца), и очистио женску природу, отбацио горку Еву и порекао телесне законе, када је по великом промислу буква, тј. слово уступило месту Духу и на средину се појавила благодат, тада је за људе засијала светла девственост, одвојена од света и која одваја од себе немоћни свет, која је толико испред брака и животних веза, колико је дупа вреднија од тела и широко небо од земље, колико је непроменљиви живот блажених бољи од брзопролазног живота и колико је Бог савршенији од човска. Околу, пак, светлоликот Цара стоји непорочна, небеска скупица — то су они који журе са земље да би постали богови, то су Христовосци, служитељи крста, ненавидници света, они који су умрли за земаљско, који се старају о небеском, светила свету, јасна огледала светлости. Они виде Бога и Бог њих, и они су Божији.

Приступите сада ви које пребивате у једнодушности са својим ребром, које сте се посветиле у тајне брака, које високо подижете главу и смело кружите погледом, које се украпавате златом измешаним са драгим камењем и нежне делове тела облачите у раскошне одеће, — приступите и покажите нам какве се предности смртнима пружају од брачних веза и супружанства! После тога ћемо позвати и оне које не знају за брачне везе.

И прве не касне да кажу надмено: „Драга децо брака, тог цара земље послушајте нас за које су брак и животне везе свети. Онај закон за људски род и за нашу крв који је установио Син бесмртног Оца онда када је првог Адама сјединио са ребром његовим, како би плод човека био човек и како би он, који је сам био смртан, свој род продужавао и, као клас, децу доносио, исти тај, дакле, закон и то мило бремене супружанства и ми поштујемо живећи заједно и, као они који су произашли из праха, идемо за најстаријим законом праха, или, Самог Бога. Истина, оне природе којима је у удео дано широко небо, не знају за брак и изнад су страсти и тешких брига, али су нама, једнодневној творевини, корисни брак и узе — тај корен милих изданака и пријатних плодова, тај ослонац слатког живота. Пре свега је Бог, Родитељ свега (опрости ми, Христче, — на првом месту и пре свега су Твоји чисти закони), а затим су узе љубави, будући да и земља и ваздух и море цистају рабањем деце

— тим даровима супружничтва. Ако је истина да и палме, које високо расту, имају закон љубави и да мупка и жиска грана, сједињени рукама вртлара, у пролеће доносе обилне плодове, и ако се, како говоре они који испитују природу камења, из нара две врсте камења, у случају да се сусретну, раба нови камен, онда је тачно да и код неодушевљене твари постоје супружанство и везе љубави.

„Али, шта је мени до љубави других, до мени непознатих прича и привезаности? Погледај шта је људима пружио благо-разумни брак! Ко је људе научно драгој науци? Ко је открио дубине које су у себи скривали земља, море и небо? Ко је градовима дао законе, и, још пре тога, ко је подигао градове и пронашао занате? Ко је напунио тргове, домове и тркалишта? Ко за ратове спрема војску и на свечаностима столове? Ко је у миришљавом храму сабрао хор који поје? Ко је истребио звероподобни живот, научно да се обрађује земља и сади дрвеће? Ко је по морима пустио црни брод који гони ветар? Ко је једном стазом везао копно преко влажног мора? Ко, ако не брак? Ко је изузев њега спојио оно најудаљеније?

„И тако је са тим. А ако идемо даље, још је боље. Ми који смо везани узама брака, једни другима замењујемо и руке и слух и ноге. Брак слабог чини дупло јачим, блатонаклоним пружа велику радост, а недобронамерним жалост. Заједничке бриге супружницима олакшавају невоље, а опште радости за обоје су одушевљавајуће. За једнодушне супруге је и богатство пријатније, а у сиромаштву је једнодушност дража и од самог богатства. За њих супружанске везе служе као извор целомудрости и чежње, као печат неопходне привезаности. Код њих једно ждребе љубави загрева дух скоковима и пиће им је из домаћег источника, од кога не пију странци и који не отиче нигде и ниоткуда не притиче.

„Сачињавајући једно тело, они имају и једну душу и узајамном љубављу побуђују једни код других усрдност у побожности. Јер, брак не удаљује од Бога, него, напротив, још више везује за Њега зато што за то има више побуда. Као што се мали брод и при слабом ветру покреће напред, брзо поштен водом, имајући раширена једра, а и руке га без мукe припуцавају на пловидбу ударцима весала, док, томе насупрот, велики брод не може да покрене сваки ветар него, кад он са теретом излази на море, само снажни и подесни ветар може да му омогући кретање, тако и они који нису ступили у брак немају велику потребу за помоћи великог Бога, будући да нису обременени житејским бригама, а онај ко је обавезан да брине о милој супрузи, о имању и деци, ко раседа широко море живота, има потребу за већом помоћи Божијом, услед чега он зауврат више воли Бога.

„Ето плодова брака! А живот без љубави није потпун, него је суров, бескућнички, и одговара му скитање по горама. Он не избавља од страдања, не исцељује оронуту старост, не чини да

родитељи оживљавају у деци својој, не спутава људе пријатним везама. Они који се нису обавезали супружанством, не налазе утехе ни на народним сабрањима, ни на гозбама, него су намрштени и туђи свету. Родивши се за живот, они не воле сам корен живота и у њиховим срцима нема једнодушности са људима.

„Ако неко из усрдности за врлину презире брачну љубав, нека зна да ова љубав није страна врлини. У древна времена је не само свим благодетивим људима било мило супружанство, него су чак нежни плод брачне љубави били и видеоци Христових страдања или пророци, патријарси, јереји, победоносни цареви, украшени свим врлинама. Јер, није земља изнедрила добре из себе, као што се говори за чудовишно племе дивова, него су сви они пород и слава супружанства.

„Ко је указао на Бога Сведржитеља људима који су се удаљили од Њега? Ко је ум испунио божанственом љубављу и подигао нас из овог живота у други? Ко је код свих светлосних људи очистио душу? Вера је пренела Еноха. Велики Ноје је са малим бројем људи и пловећим семењем спасао од потона цео свет. Аврам је био отац градова и народа и на жртву Христу је на олтар принео свезаног сина. Мојсеј је са великим чудесима извео народ из суровог Египта, примивши закон свине на каменим таблицама и видеши Бога пред собом. Аарон је био верни свештеник код старих. Храбри Исус је продужио пут месеца и сунца да би победио и сахранио непријатеље. И ти блажени и непорочни Самуиле, који си уздигао рог помазаника (1 Цар. 2, 10). Давиде, најславнији међу царевима! Соломоне, прва славо мудрости! Нећу заборавити ни пророке. Илију је колесница подигла на небо. И ко се није дивео средини између закона и Духа — велегласном Претечи Вишње Светлости, Јовану! Ко се, затим, није дивео дванаесторици славних ученика! Ко се није дивео ревности високог духом, небожитеља Павла! Да ли говорити о другим изузетним људима какви су постојали или какве имамо сада, о том ослонцу речи, о слави света, о утврђењу људи? Сви они су људима даровани од Христа и супружанства. Па и жене које су се прославиле благочешћем и којих се може много видети у богонадахнутим књигама, своју славу нису достигле изван брака и телесних уза. Представићу још снажнији доказ у корист брачне љубави. И Христос се оваплотио, премда и у чистој, али ипак, у људској утроби и родио се од обручене жене, примивши половину људског супружанства у јединство са Божанством. Ипак, моје најважније премисаљство над свима је у томе што су девственици, чак уколико и надвишују друге, ипак мој род као и сви. Јер, нису ожњени од нежењених, него од супруга прозилазе девственици. И ја саветујем деци да прекрате спор. Ако ви и нисте оци, али сте од отаца примили живот“.

Тако је рекао супружанство. А затим стаје испред девственог са тужним изгледом, у одрпаној власеници, са испри-

љеним удовима, без обуће, исушена, са очима упртим у земљу. Она стидљиво отвара уста док јој образи црвене од прилива часне крви. Померајући на глави покривало, она се њиме омо-тава ћутећи. Ја јој се тада обраћам са оваквим молећивим речима:

„Кћери неба, испуњена унутрашње славе, која већ предстојиш у великом хору оних који славе горњег Цара, иако те тело и земља још овде задржавају, приђи и кажи реч! Ја сам ћу бити твој заштитник. Јер, ти си, богодана царице, већ долазила код мене и о, када би ме само чешће посочивала и била благо-наклона према мени!“

„Ко ме и против моје воље узводи на ово место? Ко ме увлачи у празно протирање и надметање када ја изгарам од жеље да у бозмолвију, тј. типични служим Богу своме делима својим, посвећујући Му дневне напоре, ноћна славословља, изворе суза и свето очишћење? Није у кругу људи моја сила и ја нисам вешта у речима, не идем на народна сабрања и не одушевљавам се одлукама благонаклоних судија који мало и за малобројне чувају правосудје, а чешће тамо-овамо нагињу вагу праведности. Остављам другима предности овог живота, а ја имам један закон: преселити се одавде ка светлодавицу Богу који царује над горњима. Жеља за осталим добрима о којима високо мисле залудни људи, надимајући се испразношћу која се брзо стиче и још брже губи, толико занима моје срце колико и дим, или пара, или ваздушни немир, или псоак који ветар подиже и носи унаоколо, или траг лађе на мору. Немам части за себе међу људима нису имати, макар малу, али вечно пребивајући, славу на небесима, за мене је пожељније него ли све поседовати, а бити удаљен од Бога. Ипак, спопада ме страх и трепет да иско од полетелих и оних који се носе по ваздушним просторствима на новопернатим крилима девствености, не падне одмах на земљу чувши такво расуђивање. Због тога и излазим на средину да бих помогла чедима својим и да, уз помоћ Божију, подржим праву беседу. Пре свега, рећи ћу мајци својој оно што ми приличи да кажем.

„Исправно си рекла оно што иде у корист брачног живота и ја сам сагласна (јер, започећу од онога чиме је недавно завршена беседа твоја) да је брак корен девствености. И заиста је он корен и начело. Јер, ко ће се од целомудрених одрицати својих родитеља? Ипак, није све од оног што си рекла веродостојно. Иако си мајка, ипак, прими мудру и разумну реч и односно рабања почуј тајне високе мудрости, које су ми откривене у скривницама великог Бога.

„Човек је отац не целог човека, као што то говоре, него само тела и крви, тј. онога што је у човеку пропаљиво. Душа, пак, то дисање Сведжитеља Бога, долазећи споља уобличава прах како то зна Онај који их је сјединио, и који је испочетка удахнуо душу првосазданог и Свој образ сјединио са земљом. Као потврда овим мојим речима служи сама љубав твоја која

није потпуна, будући да ти волиш у деци не душу, него само тело. Ти се жалостиш када тело страда, а радујеш се када оно цвета. Отац и поштована мајка се више жалосте срцем због неважних телесних недостатака, него ли због озбиљних порока и великих душевних недостатака. Јер, они су родитељи телу, а не души. Премда те ја и називам мајком, ипак се то односи само на гори део. И због чега ти завидиш деци што они имају бољег Оца? И тако, добровољно уступи пред великим Родитељем људи и успоштуј девственост које иде за Оцем. — Богом. Тако ти говорим као мајци и довољно је оно што сам до сада рекла.

„А ја, љубљена чедо Цара свих — Бога, ступам у општење са Богом и остављам љубав према праху из уважења према ономе закону жељене сагласности који је у древности Син бесмртног Оца (рођен од Онога који није био свезан брачним узима и који, као нетљен, води порекло од Родитеља који не подлеже труљењу) установио у време када је у рај уводио првог Адама који није подигао браку. Затим је, дајући закон, Он одредио народу очишћење, рођене је чистио законом, а храм је успоштовао тиме што су свештеници који су у њему вршили чреду, тј. смену богослужења чували телесну чистоту. Сведок тога ми је велики отац Јованов који је зачео љубљеног сина (тог гласника Христовог, добијеног унутар храма) тек пошто је у чистоти извршио тајне Божије. А свршетак закона — Христос је ради тога ступио у општење са човечанством у девственој утроби, да би супружанство савило главу ка земљи, да би уступило своје место и да би се јавио лепши украс. Тако је смрт, ушавши преко лакопронајљивог тела првородног у оне који су се рабали од влажног семена и који су потпали распадању, пропала као што се распада огромни талас о приморску стену или пламен прекривен водом.

„Осим тога, ко се одушевљава градовима и цемоћним законима, народоним сабрањима и таласањима? Ко се одушевљава борбама које су успоставили митови ради спомена прерано умрлих младића? Ко хвали војску у биткама и обилје јела на пировима? Ко превасноси сујетну мудрост која се састоји у уметности ружу или у научинастим речима и ткањима сатканим од крхких нити које се на ваздуху распадају? Ко се, дивни делима баштована или шловидбом брзог брода на јаком ветру? Није брак тај који је свему томе научио, него је то мали део првобитне казне која је постигла Адама. У свему томе се поткрада злобна змија која вреба моју ногу. А чак кад би то и били дарови брака, и онда даље од мене са њима! Они нису моји сапутници, зато што ја одавде журим у други живот. Све те садашње предности ће пропасти или сама или заједно са крхким током света. И ти сама представљаш нешто што тече и пливаш у потоку текућег живота, једва га додирујући и журећи по нечем што је само бежи.

„Ако се одушевљаваш мудрима зато што су се од тебе родили, онда се сети и порока рђавих за које ти такође представ-

љаш корен! У теби је корен Каина, Содома и оних безумника које је Христос расејао у време зидања куле Вавилонске, а такође и оних чију гордост је угасила небеска киша која је очистила сву земљу и све што на њој дини. Ко је одојио Фараона који се није дао ничим разумети, па дрскост Ахава и најмучнијих царева асиријских? Ко је однеговао целата и убицу деце, Ирода који је у пиће сладострасних покрета кћери братовљеве долио праведну крв, или убице Све-Цара Христа, а такође и све гонитеље који су постојали и пре и после, а и сада постоје и од којих је прво зло Јулијан, то ждрело Велијарово и ужасна моћ целата душа, који је побеђен одозго зато што се заклео да ће ратовати против Христа и чији прах се ни до сада није охладно, задајући велики ужас нечастивима? И ко ће набројати све лажљивце, човекоубице, лукаве кривопреступнике, отимаче имовине ближњих, скрнавитеље туђе постеле, које је произвео и које ће још на свет донети брак? Јер, свакоме је познато да је много више порочних него ли врлинских људи, као што постоји много више праха, него ли злата. И једни и други иду неравним путем само што је пут порочних низак и лакопроходан, а добри проходе напорну стазу. Због тога зли у великом броју превазилазе добре.

„Међутим, уколико будисп престала да се заносиш децом и да живот који се проводи у општењу са Божанством називаш недовољним, ми ћемо са овим закључити нашу реч. Ти се користи сумњивом славом, а ја нимало, ни најмање не завидим земаљској родитељки. А уколико ти, добивши од Бога у удео другостепено место, бацаш поглед на првенство, онда ћу ти изговорити, премда и увредљиву али, праведну реч.

„Ко од људи је улагао своје старање на то да добије најбољег сина? И који је начин да се роди наopak син? Слика на цртежу слика предмет који није лошији од изворника, вајар извајава статуу сличну узор, занатство од злата прави што год замисли ум, и земљоделац од доброг семена жање добар клас и жеља не остаје без очекиваног краја. Једино смртни човек, био рђав или добар, не зна својства свог порода који ће из њега изаћи. Добри не може да јемчи да ће добити доброга. Тако може неко, будући Павле, на свет донети сина христоубицу — безаконог Ану или Кајафу, или чак некаквог Јуду. А други, будући сам сав у гресима, може да се назове родитељем божанственог Павла, или Петра, тог несаломљивог камена коме су поверени кључеви. Отац чак не зна ни да ли ће родити вољеног сина или кћер. Он само на брачној постели гаси необузданост тела. Од једног првородног Адама су произишли и завидни Каин и врлински Авељ који је приносио богоприличне жртве. И злонаравни Исав и добронаравни Јаков су Исаакова деца, и, што је још упечатљивије, често близанци и деца једног оца ни у чему не личе један на другог. И Соломон је у почетку био мудрац, али је касније постао најпорочнији, следејући за нарави злочестивих жена. И Павлова сила је у оба случаја била

велика: и када је тонио Христа и када је, своју пламену ревност изменивши у добру љубав, почео свима Христа да проповеда. Шта ћемо од света тога приписати браку? У крајњој мери, ја нећу ништа приписати, зато што они који се спајају не постижу онај лик који су желели. Ко се забавља игром са зрнима зна да од њега зависи само да ли ће бацити кости, а да ли ће изаћи пар или непар, није у рукама играча ного у случајности начина на који се преврћу кости. Тако и брак када сеје децу, не зачиње их dobrим или рђавим, него их природа или поучавање упућују ка томе.

„Ако хоћеш да знаш за још истинскији узрок онда ћу рећи да савршени бивају савршени стога што их образује Дух или Слово. Јер, у човеку је сакривена искра благочестивости као што је у неком камењу сакривена сила огња. Ударцима гвожђа извлачи се светлост из кремена, тако и Христос из смртних извлачи благочешће у њима сакривено. Ипак, рђави ту своју особину већим делом позајмљују од брака, будући да он у већем броју производи рђаве. У овом пролазном свету све исто гвожђе вуче ка земљи и једнак оловни терет гњечи душу на доле, те се једнако наследство уручује свима који се рабају на земљи.

„Међутим, престанимо говорити о деци. Ти мени не наводи добре и ја ти нећу указивати на рђаве. И због других разлога је много бољи чист живот! Сазнаћеш то ако размотриш љубав према Богу и љубав према дебелом телу, као и природу и два краја света. Јер, уколико само мало очистиш очи своје од гноја којим се оне покривају при сијању светлости, или од помрачења, бићеш у стању да откривеним оком погледаш на светлост нашег сунца и да све разредиш чистим умом. Тада ћеш наћи да је девственост, узета у њеној целини, принос Богу који је светлији од злата, филибара или слонове кости, да је она благоразумна, јасна као дан, лакокрила, небопарна, лака, пресветла, изнад праха, незадржива за земаљске урвине, да обитава у просторном небеском граду и далеко од тела, да се једном руком хвата за нестарили живот, а другом прима богатство и славу која не пролази, да није слична корњачи која под бременом свог коштаног дома спорим корацима једва вуче своје влажно тело, да се не дели између Христа и тела по закону водоземаца који се час држе суше, час дан и ноћ остају у води, него свецели ум устремљује ка Богу, цвета горњим породом који је бољи од земаљске деце, те надом и чистим помислима које се плаћу од Чистота. Томе наспрот, супружанство или потпуно удаљава од Христа, услед погубног распаљивања тела и светских брига сваке врсте, или се само површно дотиче Божанскога. Као што онај ко одједном гледа на две главе, или на два лица или на две странице исписане словима, не примећује ни један лик верно у целини, макар то и желео, него један део обухвата погледом, а други му измиче због недовољног и расејаног посматрања, тако је и љубав слаба уколико је разде-

љена између света и Христа, а ако је устремљена ка Јединоме, онда је чврста. Човек или занемарује жену, имајући Христа у потпуности, или заборавља на Христа, дајући у себи место земалској љубави. Често сам виђала каменоресца или онога који нешто ради од дрвета да, ако је уман и расудљив човек, затвара једно око трепавицама када нешто треба осећи по правој линији, а другим напрже усредсређен вид и тачно одређује где је оруђе погрешило. Тако час и усредсређена љубав много ближе приводи Христу који воли онога који Њега воли, који види онога који ка Њему окреће поглед и излази у сусрет ономе који Му се приближава. Уколико неко више воли, утолико присталије гледа на љубљенога и колико га упорније гледа, толико га снажније воли. Тако се ствара предиван круг.

„И ја сам, заволевши Христа, оставила садашњи живот и више не могу да обраћам пажњу на друге ствари. Мене задржавају слатке узе пленећи ме красотом која доводи до усхићења сваку пажљиву мисао, те у мени није пресветли пламен и сву ме чини прекрасном и светлом. Јер, само они који воле Христа, из саме љубави према љубљеноме црпу за себе красоту. Блажен је онај који је прима. Томе насупрот, ти у грудима храниш другу љубав и о себи високо мислиш, јер се, наводно, више приближујеш небу због, како кажеш, бриге о деци, о имању или о родитељима, будући да је то лако. Но, мудра љубав не гледа на оно што је лако.

„Брод је мали, пут није далек и није важно да ли ће се стећи нешто трулежно. Ипак, за тебе је то бескрајна пловидба и уколико прспловиш залив ти се, сабравши једра, хвалиш морепловством по јонским водама. Овде свему потпомаже дување и уколико је ветар повољнији, утолико је пловидба лакша. А ако је и противан ветар, није велика невоља умрети у води. Пловидба, пак, душе је далека и за њу је неопходан добар ветар. Због тога ме и спопада трепет и још снажније се хватам за Христа. И не само за време буре, него и за време тишине ја иптем Њега, моју чисту жељу јер, Христос је чврсто прибежиште за оне који Га љубе. Ко само у невољи свој поглед обраћа на Божију десницу, он, чим се осети безбедан, оставља своју привремену љубав. Али ако Христос свише рани твоје срце и наскроз прострели спасоносном стрелом, онда ћеш, када будеш размотрила сваку љубав понаособ, сазнати колико је слабе бити рањен од Цара.

„Шта ти још говориш? Родитељи живе новим животом видећи око себе синове који се брину о њима, а супруга цвета при старању мужа и муж при нези супруге. Код њих су радости заједничке, а невоље и бриге су лакше. Хромоме је велика потпора онај ко има здраве ноге.

„Међутим, за мене су родитељи они који су научили доbru, а деца они које сам ја обучила. Супруг ми је Сам Христос који особито воли деиственике, премда је и због свих постао човек и за све подигао крст. Ја са весељем гледам на Њега чак

и кад ми шаље невоље. Тада се радујем што ме кроз муке чини лакшом, као злато које је било помешано са прахом, а затим очишћено. И ако је код тебе целомудреност ограђена супружанством и брачним везама, код мене је њен чувар не тело, него Слово и љубав која је, овладавши мноме, одагнала сваку другу привезаност, као што лав одгони од себе слабије звери. Тело са телом има исте страсти и због тога они умеју у понечему да угађају једни другима. Код тебе је сто оптерећен јелима, а мене засићује и мали комад хлеба, каквим је велики Христос наситио хиљаде у пустињи. Код тебе је пиће занатски припремљено, а мој напитак увек обилно пружају врела, реке и дубоки кладенци. Ти имаш пуначко лице и светлу одећу, а моји украси су нечесљана коса и тамна риза. Ја имам одећу у којој светлуцају златни украси — то је Христос, најлепши унутрашњи урес моје душе. Ти имаш меку постељу, а мени као постеља служи власеница, гране од дрвећа и земља омочена сузама. Ти високо цениш злато, а мени је дражи прах. Ти си неукротивија од јунца, а ја обарам ка земљи стидљиви поглед.

„Размотривши и видевши ове то, погледај још и на то колико је топлоћа у браку за оне који служе телу. Жена купује себи мужа и, што је најгоре од свега, често и рђавога. И муж купује жену и то често и мрску. То је зло које је он сам на себе натоварио и које не може да скине. Јер, код супруга је све заједничко: ако су добри, биће и једнодушни, а ако су рђави, имаће домаћу несрећу и непрестане свађе. Рецимо да су добри и једнодушни. Ипак, тежак удео је често постигао и новобрачне. Данас женик, а сутра мртац, сада брачна ложница, а сутра гроб. Ту су радости помешане са жалостима и весела песма не бива дуго без жалопојки. Код једног је запаљен брачни пламен, а код другог већ угашен. Једног је малишан почео звати оцем, а други је изненада остао без детета као грана оборена ветром. Најпрв девојка, па супруга, а затим и удовица. И то све понескад за једну ноћ и један дан. Скида тада она са себе увојке, далеко од себе одбацује невестин накит, слабир рукама трза образе, у горким страдањима заборавља девојачки стид, зове несрећног супруга, оплакује запустели дом, удео удовиштва и прерани јад. Прећутаћу порођајне муке, ношење у утроби мртвог бремена, јадни плод који нема мајке јер она која рађа за њега прво постаје гроб а затим та раба, смрт младенаца пре њиховог рођења, бесплодну бременитост. Прећутаћу доношење на свет недоношчади, малоумних и сакатих, тих наказа људског рода, те игри тела. Ако неко то измери и погледа где ће претогнути вага, сваком благоразумном ће бити јасно што мој живот силно стреми на горе, ка Богу који царује над горњима.

„О ономе што је стидно за нас, нећу ни почети да говорим зато што су часна уста девствености навикла да избегавају неприличност. Ако ти као прекор богоподобној девствености ука-

жеш на некога ко је, макар мало, осрамотио мој пут и чист Христов хитон покрио срамотом, ко је у греховној занесености, изабрао прво од твојих добара и, побегавши од чистоте и високог живота, ступио у касни брак, онда ћу и ја навести гнусна издајства брачне постеле где се безаконо нарушава супружанска верност и газе опомене Божије. Јер, тако нешто је једно од најпогубнијих зала за смртнике и изједа унутрашњост снажније од свензгарајућег пламена, будући да лукави прељубочинац, приближавајући се туђој постели, чини сумњивим и пород и везе љубави. Па ипак, тебе од брачних уза не задржавају ни прељубочиници, ни безаконици. У брак ступа и онај који још са себе није опрао људску крв коју је, светећи се због прелјубе, мачем пролио из срца непријатеља, као и онај који је једва избегао нож.

„Према томе, зар ће мене одвојити од Христа нека безумна страст? Зар ће мали камен да прегради широку реку? То би било неприлично и неправедно. Многа је боље кад због тога што су многи полетели увис, понеки и падну (ако је дозвољено рећи такву реч која се тешко превалаје преко језика), него кад сви остану на земљи из бојазни да се крила могу распасти и да се може пасти доле. Јер, добри су слава Христова, а порочни ће примити грех и срам на своју неразумну главу што су камен бацили на небо! Дешица је раније био ангео, али се остали небожитељи после његовог пада нису лиштили своје славе. Ни Јуда својим падом није нанео срамоту ученицима, него је, напротив, он избачен из лика изабраних, а једанаесторица апостола је остала савршена. Једнога потуби море, а други, раширивши бела једра, плови иако пред собом види гроб настрадалог морепловца. Он исти често са једне гробнице одређује брод да би за другу привезао крму.

„Да ли ћеш ми, мајко моја, наредити да оставим живот који стреми горе, или ћемо завршити бесду, зато што је победа на страни кћери? Ако се печим могу похвалити они што су ме родили, онда је то моја похвала. Када се ти заносиш са тиме што си мајка девствености, колика је тек моја слава? Зар ти не знаш да су сви ти, које си набројала, праведнији и бољи од родитеља, иако су од њих произашли? И Христос је далеко виши од Марије, иако је Син Маријин, и не само од једне Марије, него и од свих обложених телом, чак је изнад и оних умова које у себи скрива пространо небо. И клас је из малог семена израстао у клас, а од зрнаца песка је образовао комад драгоценог злата.

„Но, да бисмо завршили нашу реч, нека она за обе врсте живота, и безбрачни и супружански, пронађе неку поређење у коме би ти видела крај моје беседе!

„Снег приличи зими, а цвеће пролећном добу, седиња — бо-рама, а сила — младости годинама. Ипак, и цвеће се појави у зиму и снег се понекад покаже у пролећне дане, и младост доноси седињу, а дешавало се да се примети и бодрост старост и

старац са много већом снагом него ли тек процветали младић. Према томе, премда супружанство има земни почетак, а безбрачни живот увешћује Све-Цару Христу, ипак се дешава да и девственост обара на тешку земљу и да супружански живот приводи небу. Стога, када би један почео да криви брак, а други девственост, обоје би рекли неправду.

„Међутим, пријатељи моји, и ви родитељи моји, и ви безбрачна омладино, докле ћемо слично прегреној корњачи, или осмонагој краби која не иде право, или дугачкој змији која се вуче на стомаку, да вучемо овај живот обременен ужасно тешким телом? Послушајмо, најзад, Христове савете и, одбацивши лепоту, славу, богатство, род, срећу и све варљиве породе погубног греха, подигнимо се одавде, узиђимо у лаган живот, очистимо се, будимо једнодушни са небеским и чистим силама, да бисмо, ступивши у скупину оних који предстоје великом Богу, са весељем запеваали празничну песму Цару! Као што смо, избачени из светлог раја, у удео добили брак, многотрудну земљу и све што прати погинуле, тако узиђемо опет у славу кроз живот који не зна за житејске везе, ка оном добром рајском дрвету којег смо се лиштили због неразумности“.

Тако је говорила богоподобна девственост. И судије, иако су били више привезани за брак, ипак увенчаше славу девствености. Христос, пак, даје награду обојици и поставља их поред Себе, једну поред десне, а другог, тј. брак, поред леве руке. Но, и то је велика слава!

ЗНАКОВИ ЛОГОСА У ТЕМЕЉИМА СВЕТИХ АРХАНЂЕЛА КОД ПРИЗРЕНА*

Обично када се каже да је нешто „рационално“ онда се тим сматра да је званично признато у науци, т.ј. да је то објективна чињеница која у случају грађевинарства има своју рачунску, математичко-геометријску подлогу. Математика се сматра круном научне истине. Међутим, баш математика у својој основи почиње на недоказаном, на аксиомима, који су по јелинском веровању дати одозгоре. По Јовану „У почетку беше Логос“ а још је и Свети Максим Исповедник исказао да: „Наука има свој извор и порекло од Бога Логоса“. Логос није само реч, молитва се не чиновејствује само речима и не поје само људским гласом. У свакој литургији је увек главни чин дело и вештина људских руку. Зато нема ни спасења без укупне Цркве, па и цркве као грађевине. Црква као грађевина је брод-химпа која плови и по Небу и по Земљи, она је место где се Бог појављује и где се Бог олотосио. И као што се Бог оваплотио у Богу Сину, Исусу Христу, тако се Логос оваплотио у аксиоми-ма у геометрији, даривајући људима Свету Тајну грађења. „Темељи храма су на Светим Горама“ и „ако Господ не сазида кућу узалуд су се трудили његови грађитељи поје се на освећењу темеља. Тако је жиждитељима—зидарима откривена Света Тајна или наука и занат како се размева храм. Не мере-ни, или не олотосени темељи нису похвала и слика Небу и Земљи као вечним творевинама. Они се онда руше, а не могу се обновити па се заборављају као да никада нису ни постојали. Такве грађевине нису Јаковљев сан, јер се не могу пројавити јер нису усклађене по логосним законима. Када се има тај знак, односно пројект онда се грађевина може не само на-зидати, него и ако се сруши може се поново обновити. Довољно је да остане само неки траг са знаком у песку. Поред тих јасних трагова који живот значе у живој цркви, био би смртни грех само конзервисати и умртвити темеље као научни музеј-ски експонат и документ о превазиђеној прошлости.

Црква је похвала Небу и Земљи, видљивом и невидљивом, вечном а не пролазном.

ДОЊИ БОЈ, СПОЉНИ ЗИДОВИ — ЗЕМЉА (слика 3)

Једине мере са којима се размсравало на тлу, за мере доњег строја на Светим Арханђелима—све су изражене у целим при-

* Предавање одржано на трибини „Видела“ у Народном музеју у Београду, 22. априла 1994.

родним бројевима. У горњем строју, видећемо у односу на овај доњи, мере се не могу измерити целим рационалним бројевима. Доње поље је раван земље, док је горе Свод — Небо. Несхватање у математици шта је то ирационалан број π (3,14...) је шарлатанство, у умности то је кич и шунд, док је у теизму атеизам или сектанство. У нашој царској задужбини, у једном делу које се убраја у српско чудо не дозвољава се такав пад, на против претпоставља се да ће мере бити заиста „дарске“, савршене у својој највећој могућој чистој и јасној једноставности, односно логосности, тако да не постоји и неће бити могуће никада пронаћи ништа савршеније, исто као што се у науци недвосмислено верује и зна да се никада неће моћи написати до краја број π . Та Тајна у овом случају ни откривена, ни пронађена ни протумачена, одавно се знала и онда је једноставно измерена на остацима порушених зидова обичним метром. У даљем раду димензије би се могле само тачније измерити неким ласерским даљинетром, али ова тачност са којом располажемо за почетак задовољава (слика 1).

Још у древном Египту-Мисиру откривено је првосвештенику-фараону свети египатски троугао, са рационалним бројевима 3, 4, 5 (слика 2). Не постоји простији начин и неће постојати да се измери и одреди прав угао од 90° . Тако је и настала геометрија, (размеравање земље -гео-метрија размеравањем плодне земље долине Нила после поплава када вода однесе меће). Овим правоуглим троуглом меће су се потпуно тачно могле поново обновити за поновно сејање и рабање. Тако је било пре неколико хиљада година тако је и данас јер изворни народни мајстори Црноотравци наопису учили школу знају да направе „вијакл“ од летава или конца када размеравају темеље.

Апсолутно је сигурно да су темељи главног брода храма Светих Арханђела измерени светим троуглом, што је проверено на лицу места и може се поново проверити (слика 3). Практично је невероватно да би се толика прецизност могла постићи „од ока“. Ово је сигурно била Тајна жиждитеља-зидара, што доказује мноштво таквих пропорција и на другим савременим црквама и архитектонским делима уопште (слика 4). Претпоставка је да је то била Тајна која се изводила ритуално, из простог разлога што се у то доба умеће искључиво наслеђивало од оца на сина, и што су ученик и син били синоними. Коначно и сами тачно измерени постојећи зидови су очигледан доказ.

Размеравање концем може да се докаже и у дубокој историји, када се шестарило концем од животињског црева и колцем забоденим у земљу. Тако се чврсто могао да ошестари круг. На Лепенском виру шестарио се кружни исечак колцем и животињским цревом, односно равнострани троугао (слика 6). Ова тајна игра са концем могла је да буде и веома компликована — само најбољи првосвештеници могли су да је науче до краја. Зато је морала да почне да се учи још од малих ногу, и с колена на колена задржала се до данашњих дана код се-

оске доне која нису имала савремена училиа. Игра која се данас зове „жабица“ или „сврачије ноте“ са уплитањем и разплитањем око прстију развија потпуну непревазиђену оштроумност. Тако могу да се протумаче и грациозни цртежи на тлу у Перуу, али је још 1955. архитекта Слободан Васиљевић (слика 7) (Зборник заштите споменика културе VI—VII) објавио пропорционалну шему размеравања Студенице помоћу „жабице“, односно два унакрсна равнострани троугла која се додирују у теменима. Ова слика жабице размерава се концем дужине шест једнаких јединица везаних у круг. Петоро људи са колцима могу одмах да обележе лежира који се уписује у правоугаоник, али без бокова, јер су његови бокови ирационални бројеви пошто у себи садрже $\sqrt{3}$ и зато ће касније остати и на самој завршеној цркви отворени. Равнострани троугао је старији или простији од египатског троугла, исто као што је Давидова звезда старија од крста али није важнија, ове две слике уклапају се као Стари и Нови Завет. Тако брод цркве добија своје предворје. Главни брод се размерава правоуглим троуглом, правилом за крст, а додаје му се равностраним троуглима припрата, правилом за Давидову звезду (слика 4, слика 3). Због тога су размеривачи испод камена темеља остављали кључ за одговарајућа правила. На Светим Арханђелима пронађен је знак испод камена — Давидова звезда (слика 8). Руски истраживачи зову ове знакове вавилон (Афанасьев Построение системы архитектурной формы древнерусскими зодчими, Москва 1961). (Рибакон, 6 Русские системы мер длины XI—XV веков, Советская этнография 1949, — Архитектурная математика древнерусских зодчих. Советская археология 1957. Но 1.)

ГОРЊИ БОЈ, УНУТРАШЊИ СТУБОВИ И ГОРЊИ СВОДОВИ (слика 9).

Већ на самим темељима у спољном источном зиду, на правцу кретања брода где се живописе Богородица „милоснаја Небес“ шира од Небеса на страни три правоуглог троугла 345, ошестарен је полукруг апсиде и то тачно пречника усвојене јединице мере (слика 3). Тиме је брод заплочио Небесима јер је црква слика Неба и Земље. Градимо одоздоле, али почињемо од онога ирационалног одозгоре од Бога односно Христа Свдржитеља Неба и Земље. Тако је Јаков уснио лестве и анђеле који се поњу горе доле јер до Бога се не досеже непосредо већ преко анђела, а ујутру се пробудио, усправио камен који му је био узглавље и подупро Небеса и на страшином месту у дому Божијем отворио врата небеска. Четири стуба која је усправио Јаков остали су као и зидови непорушени до извесне висине. Око ових стубова од угла до угла може да се упише и опише квадрат, као што може да се упише и опише круг. И као што је Јаков подигао камено узглавље, и преобразио га у стубове, тако и ми подижемо кругове и квадрате и преображавамо их у постоље и куполу, међутим, на том путу ка чуду

не може се непосредно ни кроз зидове ни кроз затворена врата већ од анђела Херувима до анђела Серафима. На тлу од доле испод куполе прелази се у брод, из брода до припрате кроз врата, и из припрате кроз врата до излаза односно улаза. Све ово произилази једно из другог од анђела до анђела, што се тачно одржава на поду, као круг у квадрату, па квадрат у кругу, па опет круг у квадрату и то се понавља три пута: 1. у доле, 2. у броду, 3. у припрати све до врата и обратно као на лествама. Ови цртежи су толико тачни да би било фантастично поверовати да су онако од ока измерени (цртеж 10) исто као они на спољним зидовима. Истина, кључ за одгонетање, „вавилон“ испод стубова, (овде) још није пронађен као што је пронађен испод колонете у манастиру Градац (слика 11), који тачно представља два круга у односу један према другом као описан и уписан круг око квадрата, али пошто се анђели по лествама пењу горе доле и пошто се по Небеској хијерархији деле на девет категорија, имају лична имена и подржавају литургију од улазних вратију где је Бог поставио анђела херувима са пламеним мечем на преко постоља куполе разваљеног Христовог гроба на пандантифима где анђели серафими подржавају жртву и оваплоћено тело Христово. Дакле низ или хијерархија ових сфера и њихових кружних трагова у песку, могу лако да се прате по Логосу и лако се могу обновити и оживети.

КУПОЛА—НЕБО

Главни део храма купола је срушена, али поред трагова небеске хијерархије које можемо да испртамо на песку почев од отворених вратију небеских сачувани су профилисани каменови тамбура који су сегмент прозора куполе. Поставио се задатак, како „поставити темеље на светим горама“, на висинама стубова? До сада је то чинио искључиво методама аналогича са сличним савременим грађама. Професор Слободан Ненадовић осећао је да су се средњовековни „прогомајстори“ могли можда служити извесним одређеним методама пројектовања и неким правилима при пропорционисању грађевина, али ипак изричито изјављује „да се неће ослањати на њих јер су то довољно недоказане методе“. (Др Слободан Ненадовић, Душанова задужбина, манастир Светих Арханђела код Призрена, СПОМЕНИК CXVI, САНУ 1967, страна 34). Ми ћемо ипак рескирати и послужити се овим методама, и сировешћом доследно небеску хијерархију од отворених вратију до пантократора. Круг у квадрату можемо да нацртамо као обод око којег ћемо да наређамо 12 профилисаних каменова као што је то већ урадио Ненадовић (слика 11). Ненадовић је установио да је купола била кришката односно тамбур и „од ока“ је одредио полупречнике кришки у кругу. Оно што није урадио је да упише квадрат у овај обод што ће одмах открити да су полупречници кривина кришки тачно на линији уписаног круга у овај квад-

рат (слика 12). Ненадовић је имао доста добро око, јер се сад рационално може да докаже да је погрешно за свега 10 см, јер када је метода на вратима показала тачност у см, што онда то не би поновила и у куполи. Штавише, хијерархију круг-квадрат можемо да наставимо и даље па ћемо доћи до тачних пропорција Христа Сведржитеља (слика 13) и сад такође знамо да су по истом правилу пропорција постојала и три литургијска звона.

Ово су тек назначена, али не и завршена два нива развоја: свети египатски троугао је хијерархија од шестарца коццем и конопцем од жижке који су свакако познавали жижидитељи ових храмова који се очигледно могу да препознају. Међутим у даљим истраживањима треба бити опрезнији, јер што се више удаљујемо од жижке Логоса златна вечна правила губе чврстину небројеним путевима разилажења и комбинацијама и расплићавањима. Пре свега биће потребно изићи и живети на лицу места, у самим Светим Арханђелима, још нешто пронаћи у песку, у архивама, у аналогијама, али и ослободити из заробљеништва обрађене елементе у Синаи латинској цамији и Куршумли хану у Скопљу за утврђење Логоса у живијој цркви Бога вечного.

У манастиру Светог Петра цетињског
на Благовести 1994.

Др Предраг Ристић, архитекта

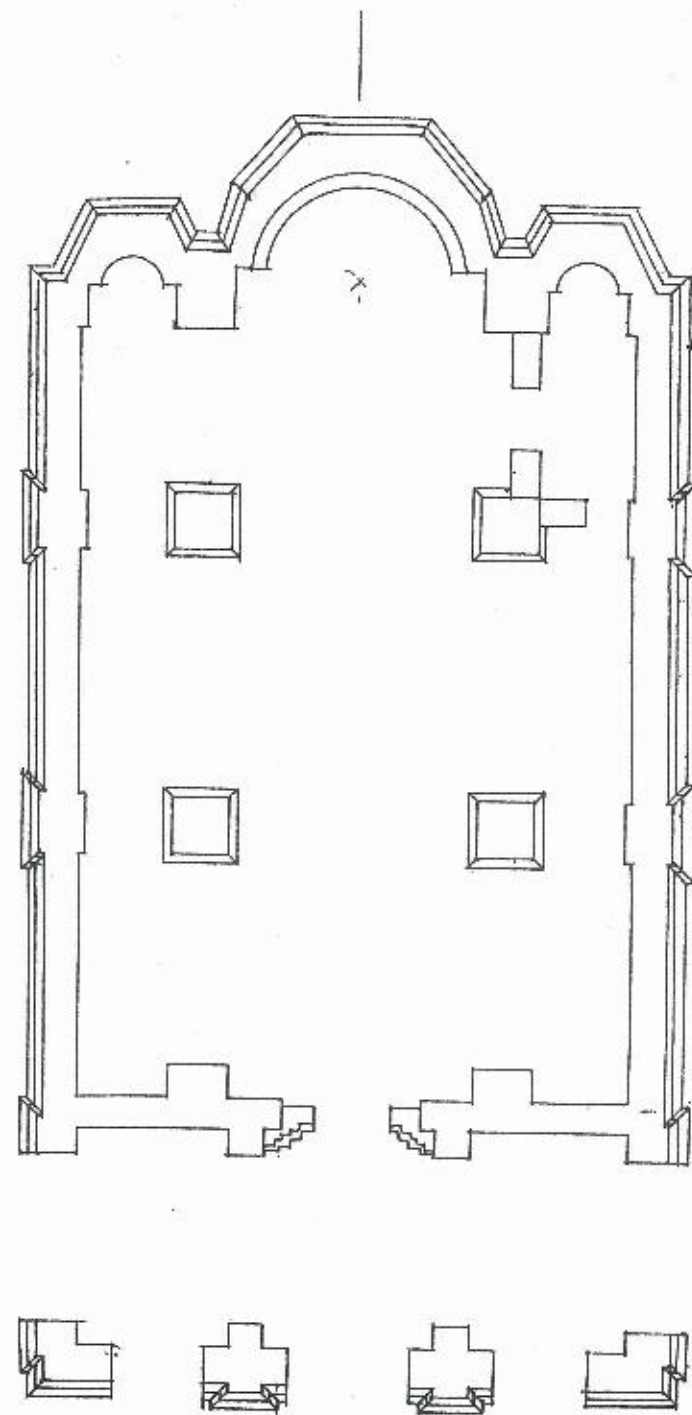
ЗНАКОВИ ЛОГОСА У ТЕМЕЉИМА СВЕТИХ АРХАНЂЕЛА КОД ПРИЗРЕНА

Списак илустрација

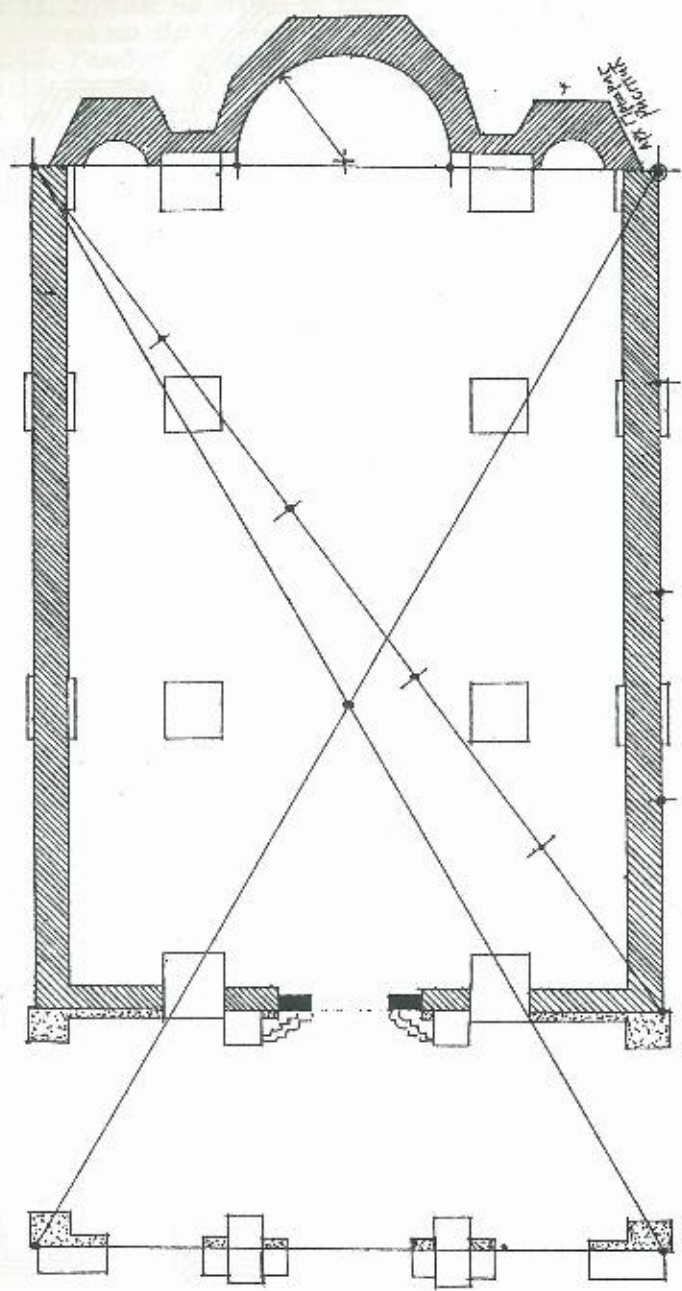
- Слика 1. Основа Светих Арханђела по др Слободану Ненадовићу
- Слика 2. Свети египатски троугао*
- Слика 3. Спољни зидови — Земља
- Слика 4. Коццем и конопцем по Земљи
- Слика 5. Дољани код Поголице, V век по Др Невенки Спремо Петровић
- Слика 6. Лепенски вир — 5600. пре Христа, кружни исечак — Аутор
- Слика 7. Размеравање Студенице помоћу „жабице“ по арх. Слободану Васиљевићу
- Слика 8. Давидова звезда, по Др С. Ненадовићу „знак мајстора“ или знак „вавилон“?
- Слика 9. Унутрашњи стубови и горњи сводови — небо
- Слика 10. Коццем, конопцем и виском, по Небу

* Слика бр. 2 није објављена у часопису (технички уредник).

- Слика 11. Преглед на стопи за колонету у цркви манастира Град-
ца по Др С. Ненадовићу или знак „вавилона“
Слика 12. Тамбур куполе по Др С. Ненадовићу
Слика 13. Тамбур куполе по Аутору
Слика 14. Христос Сведрижатељ Неба и Земље по Др Борђу Пе-
тровићу
Слика 15. Студеница, логос архитектуре у складу са логосом
живописа у живој осамстогодишњој цркви.

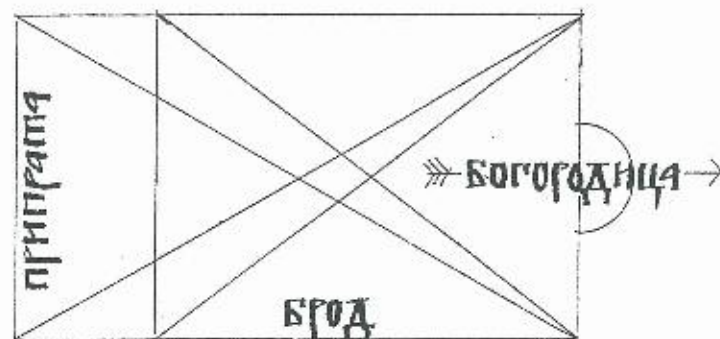

Слика 1. Основа Светих Арханђела
по Др. Слободану Ненадовићу 1:200

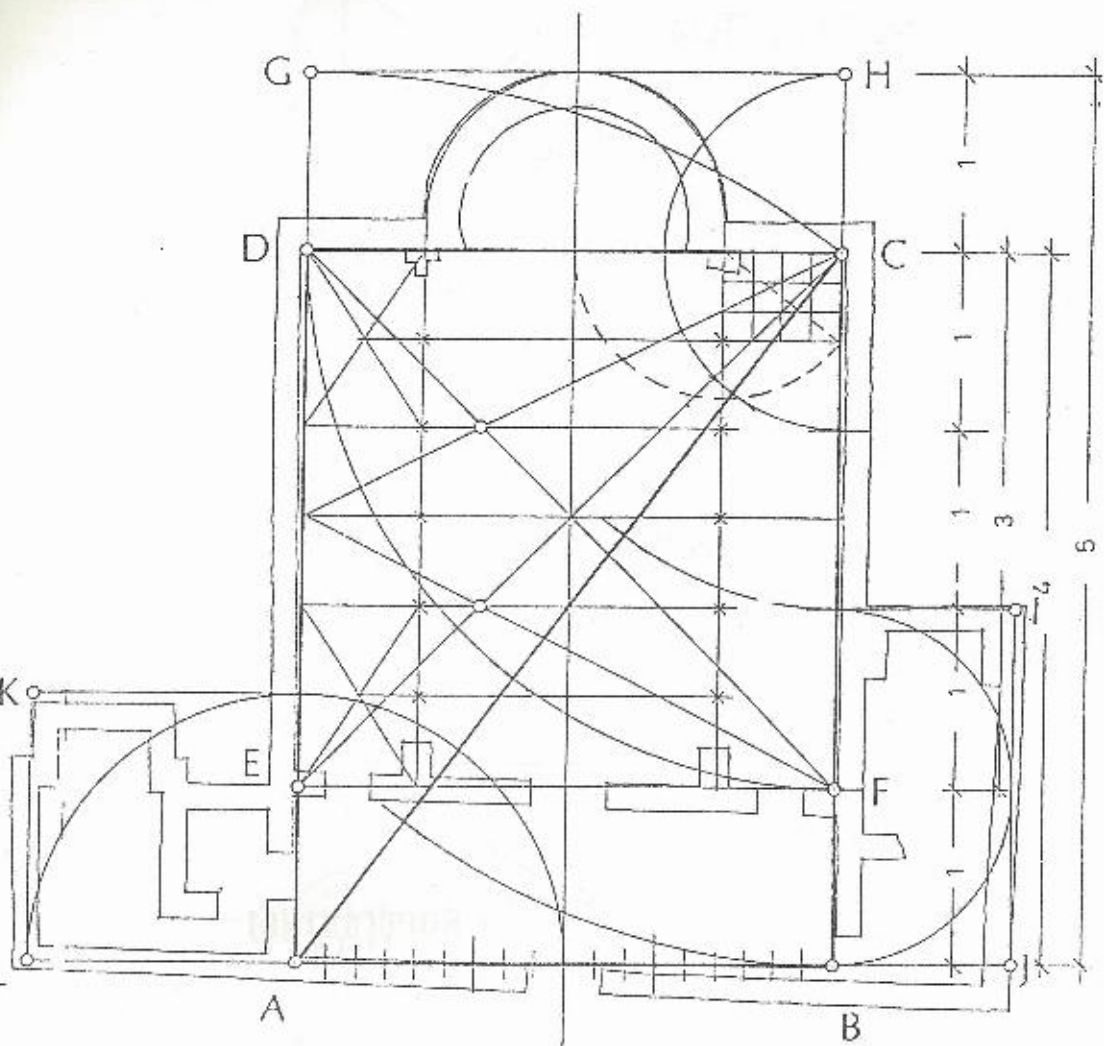

Слика 3. СПОЉНИ ЗИДОВИ — ЗЕМЉА
1:200

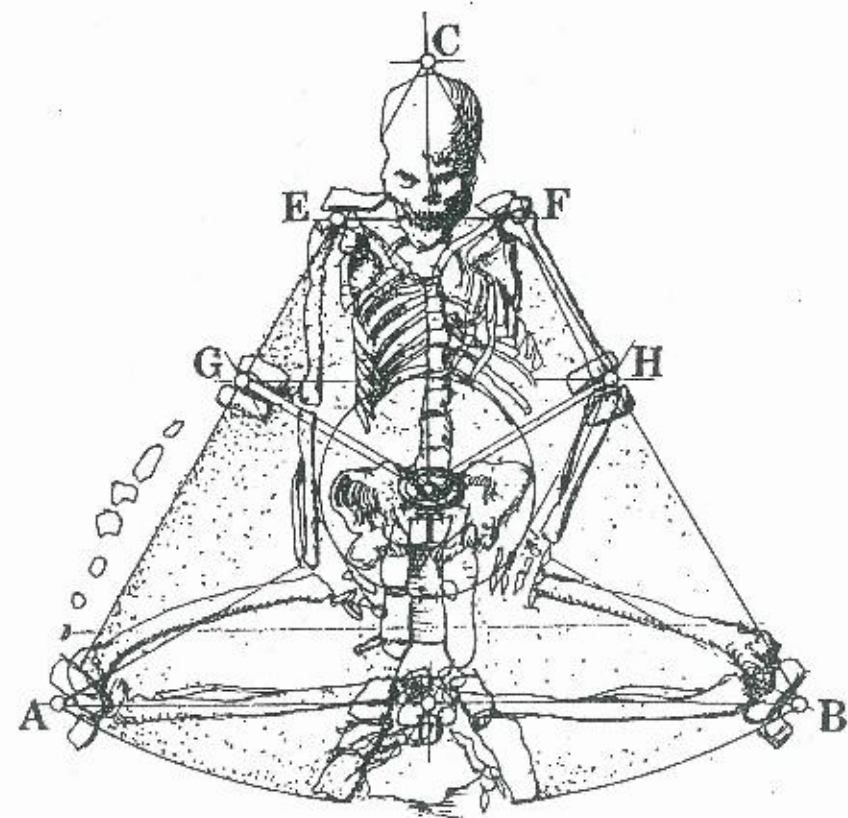
ЗЕМЉА

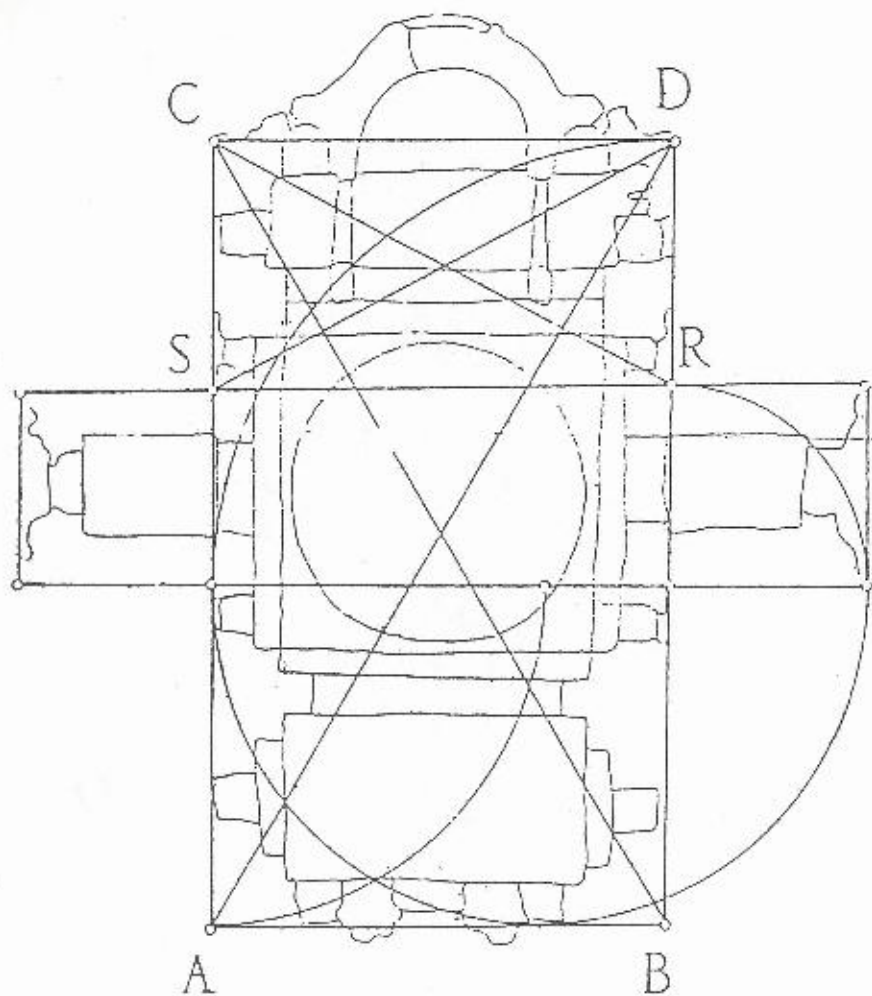
Слика 4. КОНЦЕМ И КОЛЦЕМ — ПО ЗЕМЉИ

Слика 5. Доњани V век, по др Невенки спремо Петровић 1:200

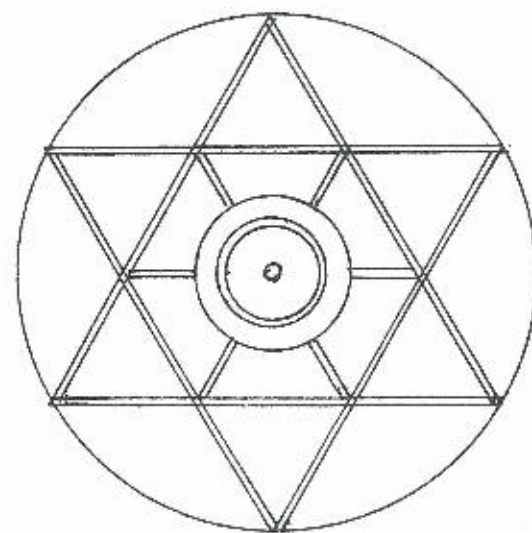

Слика 6. Лепенски Вир - 5600 прехр. Кружни исечах - Аутор

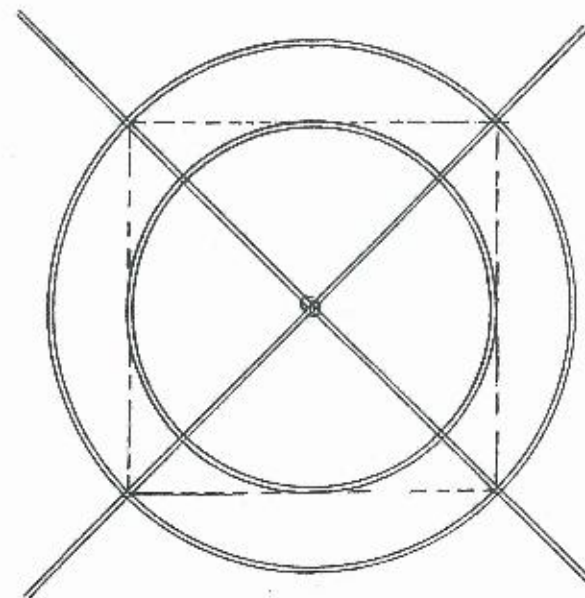

Sl. 31

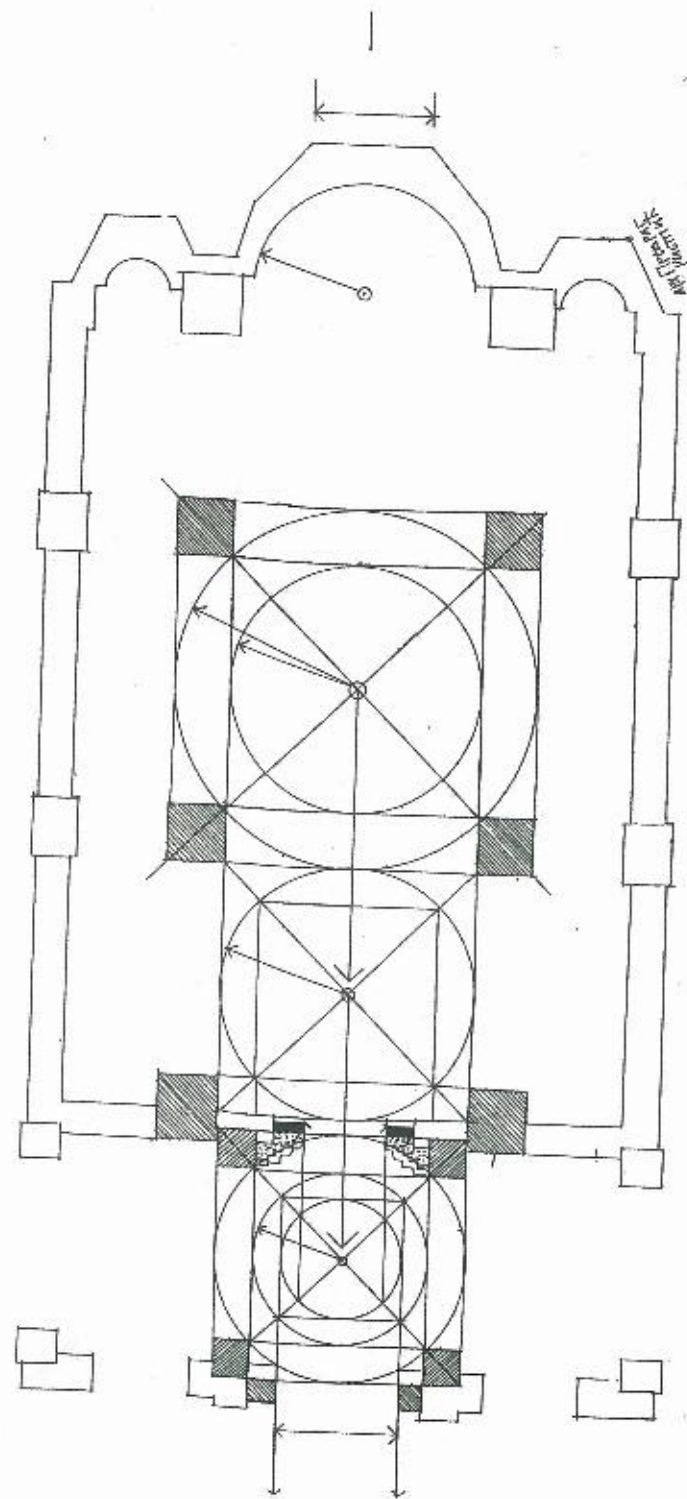
Слика 7. Ступеница - Жабца по арх. СЛОБОДАНУ
ВАСИЛЕВИЋУ

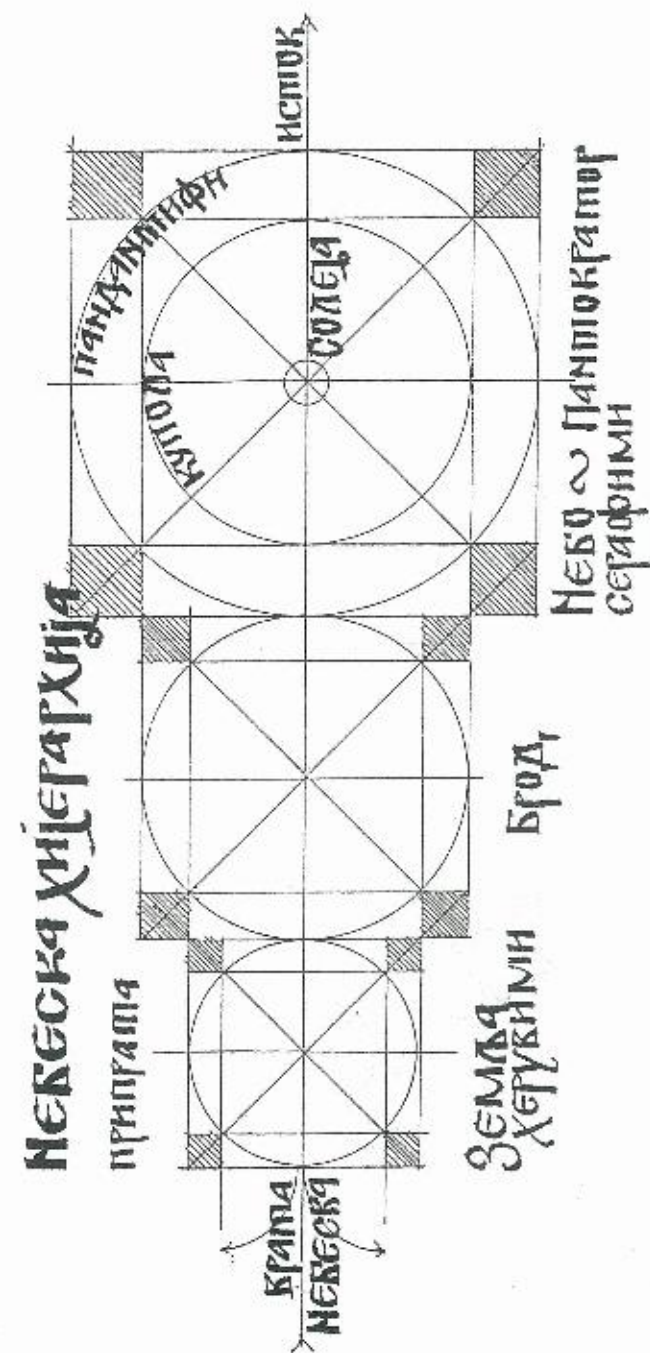
Слика 8.

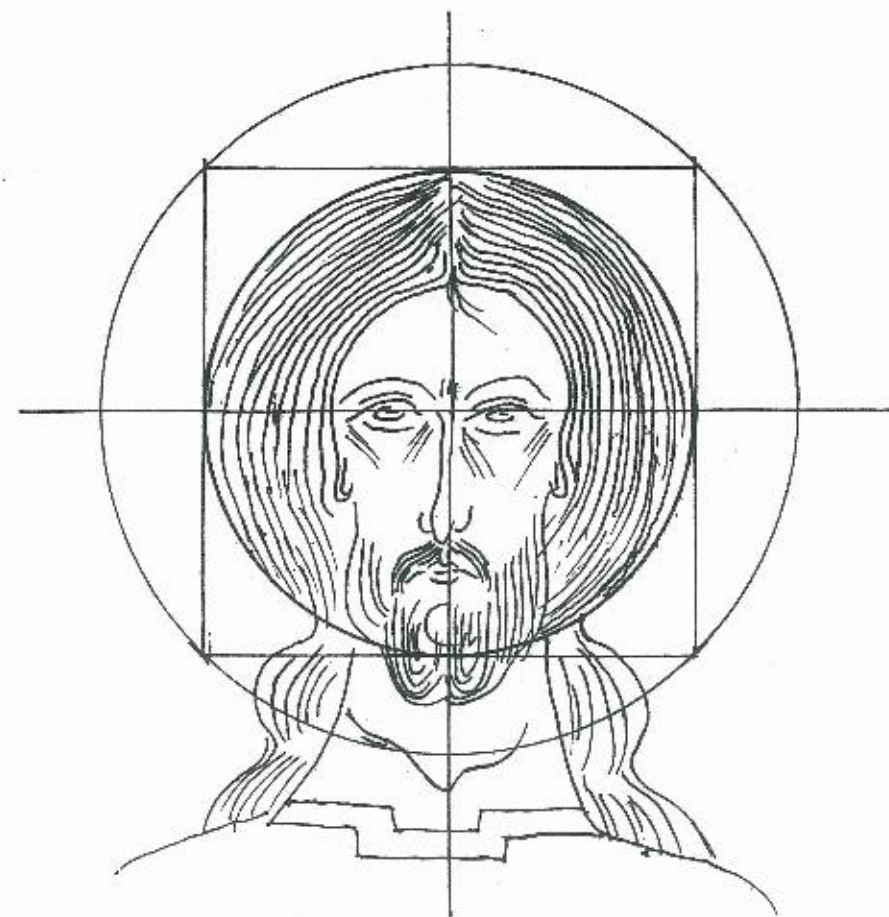
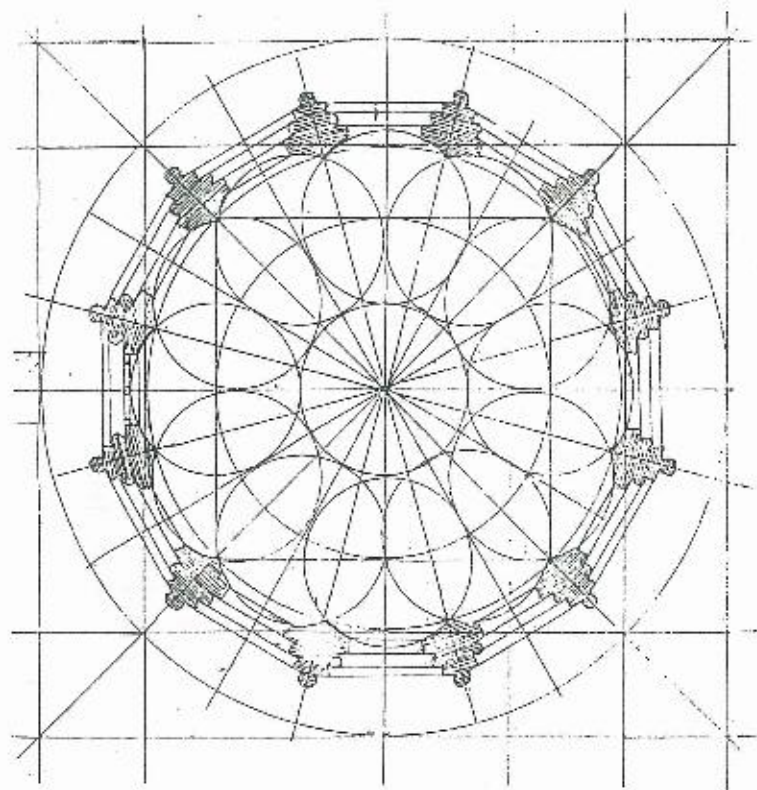

Слика 11

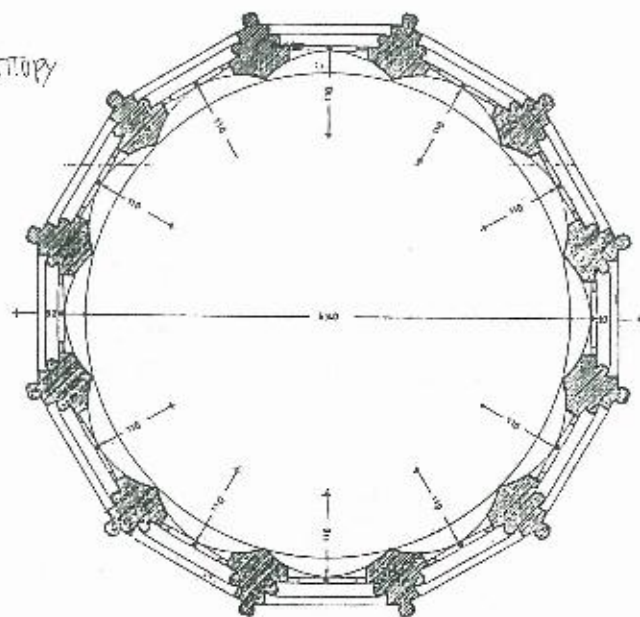

Слика 9. Унутрашњи стубови
и горњи сводови — НЕБО 1:200

Слика 13
купола ПѢАУПОРУ
1:100

1:100

Слика 12 Купола по Др. Слободану Ненадовићу

Слика 14. Христос СВЪЗЖИТЕЉ НЕБА И ЗЕМЉЕ
по Др Ђорђу Петровићу

НЕ ГЛЕДАЈ МЕ КО САМ БИО ВЕЋ КО САМ САДА

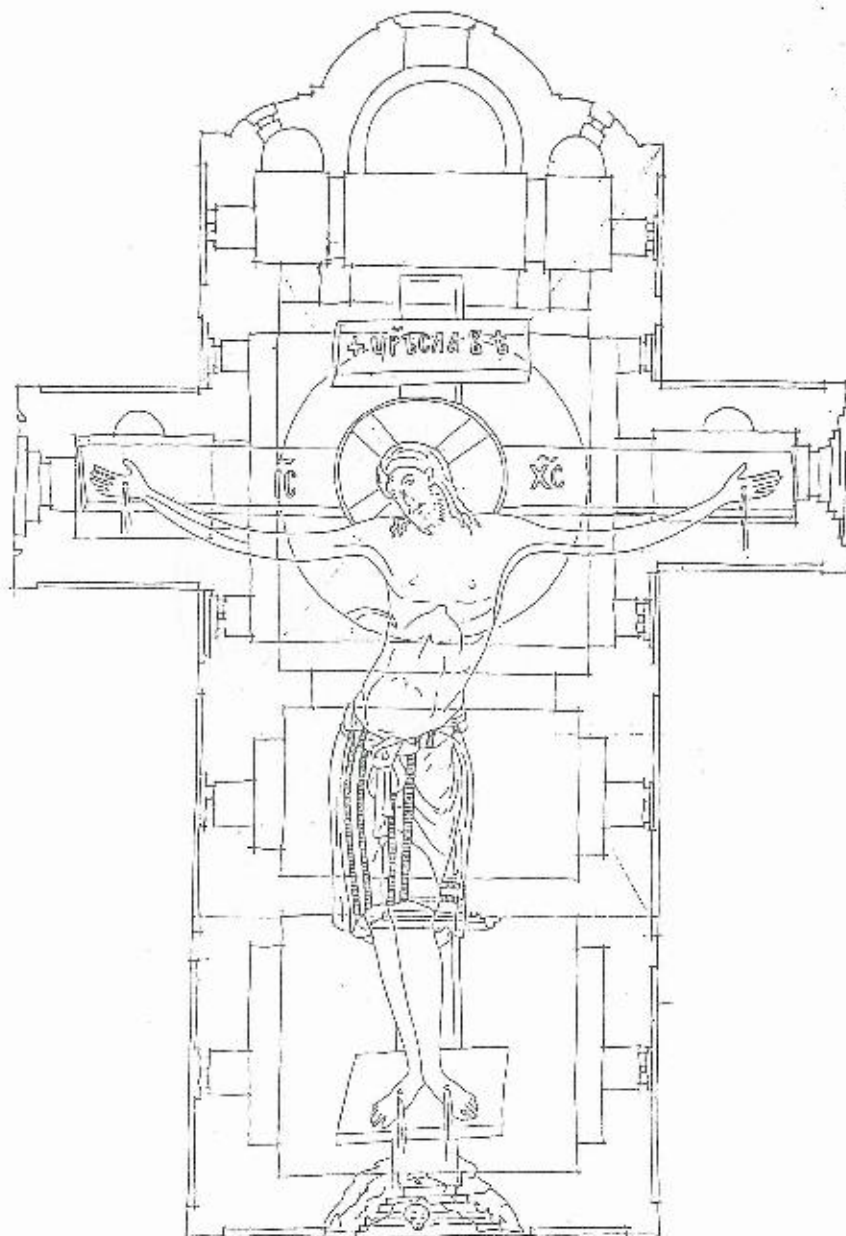
Из Вукове Збирке народних пословица

Као и у већини других народних пословица, тако је и у овој на сажет начин приказано народно искуство и народна мудрост. Народна пословица је због тога често двосмислена или вишесмислена. Покушаћу да, колико ми је у могућности, рашчлапим и психолошки анализирам пословицу која дозвољава, или и захтева овакву анализу, пошто је у њој првенствено реч о човековом психолошком стању.

Од када човек постоји као човек — наука каже да се старост човека протеже бар сто хиљада година уназад — његово физичко, душевно и духовно биће остало је до данас недовољно разјашњено, па је Његошев стих из *Луче микрокосма*: *Како хоћеш суди о човеку/Тајна чојку човек је највиша*, и даље актуелан и тачан. Телесне функције човековс, рад органа за дисање, варење, његов крвоток и нарочито начин функционисања и манифестовања централног нервног система и жлезда са унутрашњим лучењем (тзв. ендокриних жлезда и хормона које ове жлезде луче), пажљиво су посматрани, испитивани, на различите начине објашњаване, али никад задовољавајуће и у целини разјашњене, и то од најстаријег времена развоја примитивне медицине до чуда науке и медицине у нашем веку. Ништа мање није тачно казивање савремене психологије о загонетности наших душевних функција, као што су осећања, мишљење, воља, опажање, или о пореклу наших нагона. А шта рећи тек о духовним функцијама човековим, о „религиозном човеку“ у њему, старом, према закључцима савремених антрополога, колико је и човек стар, о човековом веровању у бесмртност душе, о његовој дубокој потреби за ритуалима, о жртвовању и молитви!

Ко је, дакле, човек, ко сам ја, познајем ли себе? Шта значи када могу да кажем са Јахвеом: Ја сам онај који јесам! што понавља од Мојсијевог времена — прве стварне религијске револуције у историји човечанства — свако здраво дете када у другој, трећој години живота, силовито и радосно, без икаквог утицаја споља, изненада и за себе и за своје родитеље узвикне: Ја сам ја!

У пророчишту у Делфима, давно пре Сократа, стајао је натпис: Упознај самог себе! Не би било ништа чудно нити не-

Слика 15 — Спудасница — место где се Бог Ологосио

савремено, када би и данас слично упутство или упозорење било написано на улазу у хришћанске цркве, универзитете, болнице, суднице или банке. Ако је човек и стигао на Месец, ако пресађује органе од здравог болесном човеку, ако припрема у лабораторији промену гена, а у атмосфери Земље промену климе — човек је остао тајна човеку, јер је обим непредвидљивости човекових реакција, свеједно да ли их сматрао случајним или нужним, и даље непроцењиво велики.

Човек не зна, или не зна довољно, ко је био, пре двадесет, или само пре две хиљаде година, шта је тада мислио, осећао и хтео. „Не гледај ме ко сам био...“ тачно каже народна мудрост. Ко зна шта сам све био! Како цела Азија и део Европе и Америке верује у закон реинкарнације и карме, може да се замисли да је некада био црнац или Индус, Герман или Словен, мушкарац или жена, убица или светац, паганин који је приносио људске жртве боговима, или хришћанин који је умро причешћујући се на Христовом гробу у Јерусалиму.

Али оставимо се реинкарнација и погледајмо нешто што је реалније, науку о наслеђу, генетику. И сама још издовољно испитана, пуна тајни и замки за радозналост човека који би хтео, слично Богу, да и он створи живот, генетика нам саопштава понешто из наше породичне наследне прошлости, откривајући у неким нашим физичким или душевним особинама (здравим и болесним), истоветне особине неког нашег претка. Нисмо ли онда и ми, на неки начин, већ живели у томе претку, или, што је видљивије, не живи ли тај предак данас у нама? Као талентован, или и генијалан музичар, сликар, писац, или као душевни болесник, убица или самоубица... „Не гледај ме ко сам био...“ Зашто треба да носим последице болести својих предака (или и њиховог трећа, јер се за болести дуго веровало у прошлости човечанства да су последице греха), када су већ јеврејски пророци, на неколико векова пре Исуса Христа, јасно видели и пророковали: „Која душа згријеш, она ће умријети, син неће носити безакоња оца, нити ће отац носити безакоња синовљева; на праведнику ће бити правда његова, а на безбожнику ће бити безбожност његова“ (Језекиљ, 18, 20)? Хришћански одговор на овај болан вапај савременог човека који страда због „безакоња и безбожности“ очева и очева очева (и мајки), увек је исти: Онда када смо заиста постали цели хришћани, светла виђења јеврејских пророка о једном друшћујем времену које долази, постају за тога истинског хришћанина стварност. У свим другим случајевима — можемо се противити оваквом „закону“ колико хоћемо логично и убедљиво — старозавстно и паганско „једење киселог гробља од кога зуби трну“ наших предака, прелази и на нас, њихове јадне потомке. Хришћанску љубав у овој законитости не видимо, али правду (по узроку и последица!) видимо и, често, прећутно, несвесно и невољно, прихватамо.

Али и када оставимо по страни нашу тобожњу реинкарнацију, или само генетску прошлост, зар није сасвим довољно да се осврнемо на своју индивидуалну прошлост, од рођења до средњих или старих година живота, па да се тихо, у себи, или гласно и потресно, стресемо од себе — прошлот! Безобзирно проведена младост, најчешће у сваби са родитељима, браћом и сестрама, свесне и несвесне крађе, лажи, подмићивања и подметања, некад и убиство које није откривено, злоупотреба алкохола, дрога, хране, прелуде у браку, разводи бракова, ванбрачна деца, побачаји деце, директна одговорност за криминал деце, мучења других људи због њихових супротних политичких или верских уверења, исмевања, злостављања и убијање свепитених лица, блађење пркава и светиња свих религија света! Има ли краја набрајању неморалних, аморалних, асоцијалних дела која смо починили у прошлости (који се не могу погодније назвати него хришћанским изразом — греси) за које нисмо ником одговарали, никад се због њих нисмо кајали, али који стоје негде уклесани на тамном стубу нашег скривеног бића, као вечни опомињачи савести, која може да буде присутна или слабо развијена, али не и непостојећа, а која нам папуће и опомињући и тепећи: „Не гледај ме ко сам био...“

Зар смо сви морали бити у колективној, породичној или личној прошлости убице или самоубице, душевни болесници или безбожници, а не честити и поштени грађани своје земље, богоугодници и богомољци, светлосни и добротвори? Тајанствени су и непознати путеви Господњи, нарочито је Његова благодат несхватљива када се спусти на неког човека који од разбојника постане светитељ, од блуднице света Марија Египћанка, као и онда када ова недокучива Рука Божија од рођења осени човека добротој, благошћу, опраштањем и сверазумевањем. (И за овакве, од рођења добре људе, наш народ је смислио пословицу која врти: Није матере за онсу ујео!). У свим другим, далеко бројнијим случајевима, које сви познајемо из богатог животнот искуства, човек је у своме душевном и телесном животу „оптерећен“ прошлошћу својих гена који му одређују професију, избор брачног друга, врсту болести и смрти (према учењу савремене дубинске психологије Леополда Сондија). Слично мисле и уче и друге школе психологије, наглашавајући пресудан утицај раног детињства на образовање карактера, који се онда тешко мења у току живота, и то само под изузетним околностима, хришћанин би рекао: никако друшћује, но уз помоћ Божију! Отуд је много истине у немачкој народној пословици: Што није научио Јовица, не научи ни Јован!, или у црногорској доскочици: Може ли се од себе оздравити! Од кога себе? Од онога о коме овде непрестано говоримо: о напуштеном или размаженом детету, о развуданом младом човеку, о хулителу Бога и Његових светиња, о нестрпљивом, нетрпљивом, гордом нашем човеку, импулсивном Динарцу који потеже пож на брата за ситницу, који памти и свети се... Може ли се од таквог себе, а такви смо више-мање

сви на овом живом балканском вулкану (меланхолични Андрић је све то још много јасније и болније сагледао и спасавао себе он таквог виђења — стварањем) — оздравити? Себе сами оздравити не можемо! Ово ми се чини поузданим и као психијатру и као хришћанину. Не заборавимо да треба најпре стићи — бојим се да и ово не можемо без Божије помоћи — до дубље, истинске потребе за оздрављењем. Зар није за овакву искрену жељу неопходно сагледавање себе — болесног?! Како нам је лако да зажелимо оздрављење, чак се и Богу обраћамо када смо телесно болесни, а како нам је тешко, изгледа и немогуће, да ово исто учинимо када смо психички болесни, што значи када препознамо у себи завидљивост, осветољубивост, мржњу према ближњем, јер, зар нису све ово знаци болести душе? Шта нас чини стварно задовољним и мирним, стрпљивим и трпљивим? Зломислије или дорбомислије, освета или опраштање? Проверимо сами у свакодневном животу па, уколико се уверимо да нам уздржљивост, милосрђе, дарежљивост и кротост доноси радост души, чему враћања на Зло у нама, тачно изражено римском пословицом: *Video meliora proboque, deteriora sequor* (Видим шта је боље, али идем за горим)!

„Не гледај ме ко сам био...“, заборави ко сам био, јер сам био неко кога бих најрадије и сам да заборавим, кога се на дну душе стидим, а још више стидим, ја, балкански човек — херојски човек, да то јавно признам, или се на хришћански начин (тајно) покајем. Али, као што треба стићи до степена самопознавања на коме препознајемо себе болесног, да би се желело оздрављење, тако исто треба угледати себе уклетог, из личне и скоре народне прошлости, да би уздахом који чисти срце рекли себи и својој околини: „Не гледај ме ко сам био... већ ко сам сада“. Шта значи заправо други део ове богате и сложене народне пословице?

Постоји једно место у Старом Завету, различито тумачено од хришћана, за нас овде занимљиво, које вели да ће нам Бог судити „у стању у каквом вас затекнем“, другим речима, какви смо сада. Искуствена истина, осведочава кроз хиљаде година, да се људи могу изненада и сасвим неочекивано променити од зла ка добру и од дорба ка злу — разбојник се покајао на крсту гледајући Исуса Христа како страда и тако спасао своју душу; радник је, према јеванђелској причи, дошао у господарев виноград да у њему ради у једанаести час и примио је исту плату као онај који је дошао у шест часова, али и примерни монах, од младости врли подвижник, губи спасење због гордости показане у последњем часу живота — дало је за право и старозаветним и новозаветним учитељима да нас опомињу на *непрестану будност и наду*: будност за оне који се успињу лествицама Јаковљевим или Светог Јована Лествичника, да не маљакшу, да не гледају за собом (какви су били, јер „Ниједан ко је метнуо руку своју на плуг па се обазире назад, није приправан за Царство Божије“, — Лука, 9, 62) да не постану никад

сигурни (јер су онда и горди) да су нашли у Бога милост, као и наду за оне људе који живе у влажним, мрачним и прљавим подрумима своје подсвести којима Бог никад не ускраћује могућност спасења, јер се у Јеванђељима каже да је већа радост небеских бића када се један грешник или „изгубљени син“ спасе, него сто праведника.

Гледај ме ко сам сада! Које то упућује овај потресни узвик човек који као да је претходно молио: Не гледај ме какав сам био? Богу или људима? Зашто не и Једном и другим, свакако Богу, и када није довољно свестан да се заправо Њему, најпре, обраћа. А људима? Ако је Бог милостив према грешницима, ако Он шаље „кишу и сунце подједнако праведним и неправедним“, ако се у човеку пробудила искра свега која би да осветли себи пут из подземља у сунчани дан, зар би човек тек што је провалио главу из мрачног подрума на светлост дана натраг у мрак, понашајући се као немилосрдни господар који не опрашта дуг своме брату који га је у прошлости увредио, оштетио, понижио! Зар је човек судија човеку, а не једино Бог, и зар је на њему, такође грешном, да процењује тежину греха свога ближњег, искреност или неискреност његовог кајања? Не суди да ти се не суди... Каквим судом судиш, таквим ће ти се судити! поручује свим људима, хришћанима и нехришћанима, Господ Исус Христос. Оставимо Богу да он суди, а ми отворимо своја срца свима који кажу: Не гледај ме ко сам био, већ ко сам сада! Никако не судимо да ли овај наш ближњи ово каже искрено, полуискрено или неискрено. Од наше вере или невере у њега, умногоме ће зависити да ли ће његова полуискреност (она је најчешћа) постати временом искрена или неискрена. Нико се не спасава сам, спасти се можемо само с ближњим, с другим људима и са светом. Није сасвим хришћанска, али је веома узбудљива порука древног посвећеника коју треба да је једном изрекао: „Све док се ма и један једини човек буде пекао у паклу, нико од нас неће доспети у Рај“.

Владета Јеротић

РЕАЛНО ПРИХВАТАЊЕ ЖИВОТА

Тачно сагледавање и процена ситуације први је од услова за успех у једној спорској утакмици, рату и у сваком другом људском подухвату. Ово правило још више је важно у духовном животу хришћанина, који има за циљ да постигне блаженство у Царству Небеском. Овај циљ је најузвишенији, али је зато и борба за њега најтежа. За успех је потребно пре свега реално сагледавање и прихватање животне стварности. Животни реализам рађа се у духовном сиромаштву, које Спаситељ заповеда у првом свом блаженству: „Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство Небеско“ (Мт. 5, 3.)

Покушајмо овде да објаснимо сам појам духовног сиромаштва, затим да видимо колика је његова моћ и значај у животу хришћанина, како се оно може научити и, на крају, говорићемо о његовој супротности, гордости и трагичним последицама које из ње произилазе.

Постоје две врсте духовног сиромаштва: негативно и позитивно. Прво се састоји у духовној скупености, тескоби срца, затим непросвећености (скудоумност) и културној заосталости. Овакво сиромаштво треба схватити као стварни недостатак и ману људског духа, и оно никако не може бити идеал којег нам Господ поставља и којем треба да тежимо, него се против њега треба борити и потискивати га како из себе самих тако и из душа наших ближњих.

Духовно сиромаштво о којем говори Господ Исус Христос потпуно је супротно овоме. Њега стичу само људи велике разборитости, истинског знања, јаке вере у Бога и храброг срца. Да би се оно појавило потребно је да познајемо све факторе нашег живота, да их признамо за реалне и да живимо са њима. То није лако. Човек је често селективан па неке факторе из свога живота, нарочито оне који се њему не свиђају, свесно или несвесно избгава, заборавља, и живи тако крњим и дефектним животом, не постижући наравно никакав озбиљан циљ у животу. А који су то одлучујући и незаобилазни фактори у животу човјека? Бог, као творац света и човјека, и као господар људске историје, затим боголикоост човекова, његов пад, оваплоћење Сина Божијег и васпостављење људске природе у здраво стање, Баво и зло које постоји у свету и лична одговорност човјека за своју судбину. То су главни фактори а сада ћемо покушати да објаснимо њихову улогу.

Свето Писмо и цело Божије Откривење говоре о човеку као отвореном бићу, отвореном према Богу и другим људима, али способним и да се затвори у себе, да постане пријемчиво

за грех и подложно пропадању. О тој отвореној антропологији овако је писао преподобни О. Јустин: „Нема ширег бића од човека, ни понорнијег, ни ужаснијег. Зато му је на свим ступњевима постојања потребан Бог.“¹ „Ако човек живи само за себе и кроз себе, то јест ако не потребује ништа од Бога, није човек“², јер је човеку непрестано потребно „доливање небеског уља у жижак душе“.³ Човек је тако структурално саздан да може правилно и истински живети само у заједници са Богом.

Првородни грех је прекинуо заједницу човека са Богом и човек је зато egzистенцијално осиромашео. Изгубио је блаженство које је раније имао општећи са Богом, ослабиле су све силе његовог бића и постао је склон греху и роб смрти. Заједница са Богом обнавља се Ваплоћењем Сина Божијег. Он је „у себи као Богочовеку поставио човека на нови начин, у нови однос са Собом“, као што то дивно каже Еп. Атанасије Јевтић.⁴ У овом односу са Богом повраћа се сво богатство живота које је човек некада имао у рају, па и више од тога: њему је отворена могућност обожења. „Наша мера, и мета и циљ јесте: „да сви достигнемо у човека савршена, у меру раста пуноће Христове“ (Еф. 4, 16)“.⁵ Своје назначење човек може да постигне само у Христу, а без живог односа са Њиме он је опет само „лад и промашај“.⁶

Христово дело испуњења човека и наше учлањење у Христа кроз крштење, па и причешћивање Њиме на Литургији нису за нас довољни, потребна је непрестана будност и лични подвиг, јер, као што опет каже Еп. Атанасије, „хришћански живот је, у живом православном искуству, стална динамика и стално кретање од старог ка новом човеку“⁷ а „пут и подвиг од старог ка новом човеку не може нико уместо нас проћи и проhodити“.⁸ А „стари квасац“, „тело греха“, како ап. Павле назива греховно наслеђе од прародитеља, још активно делује у нама. На то ап. Павле упозорава више пута, као на пример у Посланици Римљанима, где каже: „Видим други закон у удима својим који се бори против закона ума мојега, и поробљава ме законом греха који је у удима мојим“ (Рм. 7, 23). Колико је моћно греховно наслеђе Старога Адама у нама, колико је још жив „квасац греха“ можемо видети не само у животу обичних хришћана, него се у то можемо уверити и из житија великих подвижника. Многима од њих догађало се да чак и после великих трудова на своме очишћењу и усавршавању, па и успеха у томе, ипак из непажње доживе неки страховит пад и учине

¹ „На Богочовечанском путу“, Бгд 1980, стр. 180.

² Исто дело, стр. 183.

³ Исто дело, стр. 162.

⁴ Еп. Атанасије Јевтић, „Трагање за Христом“, Бгд. 1989, стр. 81.

⁵ „Трагање за Христом“, стр. 93.

⁶ Исто дело, стр. 122.

⁷ Исто дело, стр. 83.

⁸ Исто дело, стр. 91.

тежак грех, па зато онда морају сав подвиг почињати изнова. Справом упозорава Ава Исаија: „Као што човек до последњег издисаја свога не може знати каква ће та болест изненада снаћи, тако нико, докле год може дисати, не може се ослонити на срце своје, да га не порази каква болест греховна. Стога, докле си год у животу, не веруј себи, и докле не прођеш све власти — судове мрачних духова (тј. митарства)“.⁹

Из овог прегледа најзначајнијих фактора који суделују у човековом животу може се видети да човек заиста нема ништа своје чиме би могао да се похвали. Он може да буде заслужан само за уложени труд око свога спасења, то је његово, а све остало: стварање, испуњење, одржавање у животу и спасење човека јесте дело Божије. „Шта ли имаш што ниси примио?“ пита ап. Павле (1. Кор. 4, 7). Када тако јасно сагледа шта је шта у његовом животу, човек ће постати свестан да нема ништа своје, да је он заиста духовни сиромах. Не ради се овде о неком уображавању сиромаштва, него о стварном стању ствари, о голем реализму. Као што каже Митрополит Филарет Московски, „осећати се духовно сиромашним значи само јасно сазнање, и искрено признавање сиромаштва које се са нама и родило и које сада живи са нама“.¹⁰

Дакле, духовно сиромаштвину јесу они људи који су у животу реалисти.

Из реалног става према животу, из духовног сиромаштва рађа се смирење. Сазнавши границе својих способности и својих вредности, човек постаје незадовољан што је тако сиромашан, јер је свако сиромаштво непријатно, и јавља му се жеља да се обогати у свакој врлини Божијој. Тада зажелимо „да ојачамо Духом Његовим у унутарњем човеку“ (Еф. 3, 16), као што каже ап. Павле. Зато се отварамо према Богу свим бићем својим, умом, вољом и срцем. Центар наше egzистенције није више у нама него је у Богу. Починемо да живимо у Христу и Христос живи у нама (Ср. Гал. 2, 20). Када се живот тако центрира у Богу, он постаје испуњен „смиреном молитвом и молитвеним смирењем“.¹¹ А за шта се он моли Богу? Као диван пример послужиле нам прозбена јектенија:

Општај и отпуштање грехова и сагрешења наших, молимо од Господа.

Оно што је добро и корисно душама нашим, и мир свету, молимо од Господа.

Да остало време живота свога у миру и покајању проведемо, молимо од Господа.

Да крај живота нашега буде хришћански, без бола, непо-

⁹ „Духовна градина“, Бгд. 1981., стр. 209.

¹⁰ Митрополит Филарет, „Сабрана дела“, Москва 1874., том 2., стр. 160.

¹¹ Исто дело, стр. 159.

стидан, миран, и да добар одговор дамо на Страшном Христовом суду, молимо.

Измоливши јединство вере и заједницу Светога Духа, сами себе и једни друге, и сав живот свој Христу Богу предајмо.

Овде смо истакли какво нам је богатство потребно и убедљиво изразили уверење да нас само Бог може обогатити. Ова молитва, која се изговара у смирењу пред Богом, доказ је нашег синовског и љубавног односа према Њему. То је однос детета према своме родитељу. Потребно је „стећи детињи дух у себи, каже о. Јустин, јер једино детињи дух иште Дух Очев, да га он води и подржава. И отуда: „Ако се не повратите и не будете као деца, не можете ући у Царство Божије“ (Мт. 18, 3).¹²

Иако је усмерено на унижавање властитога бића, смирење се јавља као највећа снага. То је несхватљиво за обичног човека нашег времена. Овако о томе пише о. Александар Шмеман: „По нашем људском менталитету ми тежимо да се супротставимо „смирениости“ — она је за нас наговештај обиља недостатака... Скоро да је немогуће да савремени човек, који се ослања на јавно мишљење, на властиту потврду у друштву и на бескрајну самохвалу, прихвати да је све оно што је исконски савршено, дивно и добро у исто време и по природи смирено. Али баш због њеног савршенства смирености није потребан „публицитет“, спољашња слава или „надмено показивање“ било које врсте... Само Бог је смирен... Смирење је заиста божанска особина, садржина и зрачење славе која испуњава небо и земљу.“¹³ Да је ова дивна констатација о. Александра тачна показује чињеница да је само савршени Бог могао, из своје преобилне љубави, да се очовечи, узимајући „изглед слуге“ а да при томе не изгуби ништа од своје славе и савршенства. „Исус Христос, богат будући, вас ради осиромаша, да се ви његовим сиромаштвом обогатите“, пише ап. Павле (2. Кор. 8, 9).

Премештајући центар нашег живота из нас самих и стављајући га у Христа, вежући нас за Њега у дубоком поверењу и љубави, смирење се и за нас хришћане јавља као извор снаге и сигурности. Слично Синју Божијем, који је могао да прихвати сва понижења у телу и да буде распет на крсту и да не изгуби ништа од свога Божанства, смирећи хришћанин је у стању да прихвати сва искушења у животу, тешке ударце који долазе од непријатеља, радости и жалости, а да при томе не изгуби присојност, не малакше духом, него све то утопи у тихим дубинама своје широке душе, и несметано обавља животне задатке који се пред њиме нађу. А људи који немају смирења губе се и пред малим тешкоћама, изневеравају и Христа и своје идеале. Философију хришћанског смирења тачно је изразио Ф. М. Достојевски после тешких искустава, рекавши: „Не губити вољу

за живот, не пасти духом, издржати све и у свему остати човек — у томе се састоји живот.“ Није далеко од духа смирења ни скорашња изјава жене нама непопуларног и непаклоњеног америчког председника госпође Клинтон, коју је дала као одговор на питање како реагује на оптужбе својих противника: „Живиш и учиш, и настављаш даље — то ја радим“, одговорила је она. Не треба дозволити никакав застој у животу, живот мора да тече. Свето Писмо располаже многим примерима који показују моћ смирења. Поменимо само праведног и многострадalog Јова. Изгубивши све: породицу, богатство, част, пријатеље, здравље, и презрен и одбачен од свих лежећи на ђубришту, Јов није заборавио да благосиља Бога. Поднео је сва страдања и она му нису нимало нашкодила, него је из њих изашао још јачи и сигурнији.

Сила хришћанског смирења добро би дошла у ово време нама Србима, на којима се на цео начин понављају Јовљева страдања. Она би нам помогла да издржимо, опстанемо, ојачамо и прославимо Бога.

Смирење је, као и све друге врлине, дар Божији, али хришћани га постижу само учењем и вежбањем. Учитељ смирења јесте смирени Господ Исус Христос. „Узмите јарам мој на себе, и научите се од мене; јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћићете одмор душама својим,“ каже Он (Мт. 11, 29).

Смирењу се можемо учити и на искуству светих подвижника, предајући се њиховом руковођењу. Један пример за то јесте о. Јустин Поповић, за кога има написано: „Млади и христољубиви Благоје, као и касније монах Јустин, предавао је себе целог на свакодневно вођење Светитељима Христовим, особито и изузетно Светом Јовану Златоусту, кога је од детињства необично волео и детињом искреношћу и умиљатошћу му се стадио молио.“¹⁴ „Духовно учење и искуство Св. Макарија Египатског на себи је примењивао.“¹⁵

Искусни подвижници дали су и низ личних правила за постизање смирења. Ево неких од њих:

„Сјећај се у памети оних који те превазилазе у добру, да тако лакше сазнаш своје недостатке“ (Св. Исак Сириј).

„Ако хоћеш да постанеш истински смирен, навикавај се да храбро подносиш разне увреде од других“ (Ава Серапим).¹⁶

Тескобе у животу и недостатак материјалних средстава представљају повољне услове за стицање смирења. Богатство у удобности живота су његови непријатељи. О томе Св. Јован Кронштатски пише: „Бог би могао све да учини имућнима, па и богатима, но тада би настао велики заборав Бога, умножила би се гордост... Обогати сиромашка и многи, многи међу њима заборавиће Бога и своје добротворе и упропастиће душе своје

¹² „На Богочовечанском путу“, стр. 136.

¹³ А. Шмеман, „Велики пост“, Каленић 1983, стр. 14.

¹⁴ „На Богочовечанском путу“, стр. 24.

¹⁵ Исто дело, стр. 48.

¹⁶ Узето из „Духовне градине“.

у раскоши овога света. Тако је богатство убитачно и тако оно заслепљује очи и срца!¹⁷

Насупрот духовном сиромаштву стоји уображено богатство. То се друкчије зове *гордост*. Суштина гордости јесте у томе што се уображени човек затвара од Бога, а исто тако и од својих ближњих. Он се изоловао од свих. За разлику од духовног просјака, горди човек тражи снагу за живот у себи самоме, само у себи, јер је центар његовог живота у њему а не у Богу. На њему, међутим, могу дословно да се примене речи из „Откривења Јовановог“: „Говорити: богат сам и обогатио сам се, и ништа ми не треба; а не знаш да си несрећан, и јадан, и сиромашан, и слијеп, и наг“ (Отк. 3, 17). „Гордост је крајња беда душе“, вели Св. Јован Лествичник.¹⁸

Гордост је нереалан став према животу. Као слена улица, она човека не може одвести никуда осим у смрт. Човек нема у себи саме довољно животних потенцијала да би опстао, сам без Бога и своје браће других људи.

„Темељ наше (хришћанске) философије јесте смирење“, вели справом Св. Златоуст. Нема другог пута ка савршенству и вечном блаженству. Духовни сиромаси, духовни просјаци, односно животи реалисти имају разлога да се осећају спокојни у Господу, јер су ступили на сигуран пут. Једина ствар која може да задовољи духовног просјака јесте Царство Небеско а све друго, како на земљи тако и на небу било би му недовољно. Зато Господ каже да је „*љихово Царство Небеско*“.

Протосинђел Атанасије Ракита

лична библиотека
Арх. Наум

ЗАШТО САМ ПРЕСТАО ДА РАДИМ УТРОБНА ЧЕДОМОРСТВА

такозване „легалне“ артефицијалне абортусе

Основно лекарско васпитање сам стекао за време студија на Београдском медицинском факултету у периоду од 1951—1957. године. Учен сам, према онда важећој доктрини, да је дете живо тек са првим плачем. Са катедре разних струка медицинског факултета, слушао сам увек исто: „Дете је живо, тек са првим плачем. Пре тога оно је само орган мајке, као што је на пример зуб, слепо црево или бубрег. Извадити из мајке зуб, слепо црево је исто што и прекинути већ започету трудноћу. Тим актом-артефицијалним абортусом, ви уклањате само орган мајке. Разлог зашто то није дозвољено радити без сагласности комисија за прекид трудноће, је да то не би радила нестручна лица и доводили живот жене у питање. То се мора радити у за то опремљеним установама, и до једне одређене старости трудноће, до када је то релативно безбедно. Сваки већи прекид трудноће мора да одобри специјална комисија и да се ради о некој великој установи“.

Тако су нас учили у доба комунизма, а и пресуде ондашњих судова су се базирале на кривичном законнику, који је говорио исто — плод је „жив од момента првог плача.“ Читане су нам на судској медицини чак и неке пресуде где се помињало, да онај који убодом ножа у трбух трудне жене убије плод и изазове порођај са мртвим плодом, одговара само за лаку телесну повреду, јер код мајке ниједна кост није повређена, према томе то је лака телесна повреда, а плод се у пресуди и не помиње. Онај који пије рођен не може бити ни убијен.

Тако васпитан и учен од својих наставника, кренуо сам да специјализирам гинекологију и акушерство и храбро да вршим утробна чедоморства — артефицијалне абортусе. Прво сам то радио под будним оком старијих колега, а после и самостално. Био сам убеђен, да радим исправан посао, и трудио сам се да то „вађење зуба“ или утробно чедоморство што мање боли жену, и да прође са што мање компликација.

Једног дана, мислим да сам већ био млад специјалиста, срео ме је један свештеник, кога сам знао из виђења. Пошто нас је пут водио у истом правцу успут смо се распричали. На његово питање да ли радим утробна чедоморства поносно сам одговорио „Како да не?! И то у локалној анестезији, тако да је жена свесна, ја са њом причам, а она и не примети (ако сам добро дао анестезију) да сам већ урадио абортус, и бива пријатно изненађена кад јој кажем да је готово, а она тек очекује

¹⁷ „Хиландар“ бр. 40, стр. 6.

¹⁸ Св. Јован Лествичник, „Лествица“, Бгд. 1963., стр. 133.

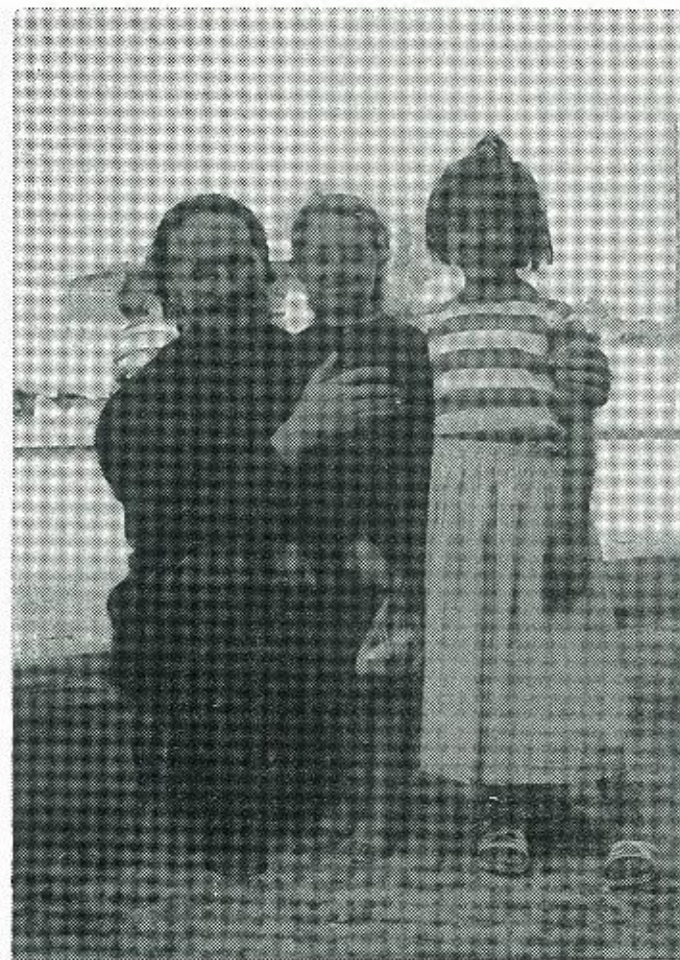
почетак.“ На то ме он питао да ли знам да су то жива бића, да ја убијам живог људског створа? Са подсмехом сам му рекао „Ма, хајте молим вас, какве глупости!“ — „То су деформисане масе!“

Време је ишло, јављала су се нова научна достигнућа и појавио се и ултразвук са својом дијагностиком. Почео сам да га обилно користим и да се у њему усавршавам. Донео ми је пуно изненађења. Видео сам плод, рад његовог срца, његове покрете, отварање уста. Код старијих плодова запажао сам и појаву сисања палица, а онда пошто је дијагноза трудноће била постављена, та жена је по њеном захтеву, ишла у Аборт салу — такозвану Киретану — да би се извршило утробно чедоморство. Ручка која се малопре крстала после тога је често пута лежала на инструмент столу непокретна-мртва, палац који је плод до малопре сисао — био је ту, али мртав. Почео сам да размишљам, па ово је ипак живо — има уста, сиса палац, креће се. Експерименти нам показују да на дубоке продорне таласе плод реагује убрзаним покретима, што се све види на ултразвучку, а после ово, то исто људско биће лежи у комадима на инструмент столу, или су његови извесни делови у топли вакум апарата.

Једанпут се десило да сам требао да извршим утробно чедоморство код једног пара чији је један члан био мој блиски род. Самоуверено сам сео и почео да радим, отворно грлић и зграбио кљештима прво па шта сам наишао и извукао руку. Бацио сам је на инструмент сто и гле, живац руке пао је на део компресе поливисне јодом. Јод је надражио живац и рука је почела да се трза. Нормалан ефект који смо пуно пута на нежбама из физиологије радили са жабама и пихошим живцима, када смо проучавали физиологију мишића и живаца. Пошто се ово врло ретко дешава, а мени се до тада десило само једанпут рекох сестри „Пази, трза се као живичано мишићни препарат.“ Сестра одговори „Ју, као да је живо.“ Убох поново у материцу зграбих нешто и сад извукох ногу. Рекох у себи, „Пази, да ти сада првус ишијадикус не падне на јод, па да ти се сад и нога не трза.“ Пажљиво ја спустих ногу на сасвим други крај, али нека изненадна бука — над неког гвозденог предмета у суседној соби ме трже, те се нога изви — одлете и живац паде на јод. Нога се трза. Сада, сав напет, онсовах, јер ми се то први пут десило у мојој пракси (а била је већ у то време врло богата) и рекох полугласно „Сада још само фали да извучем срце које куца.“ Убох кљештима — зграбих, и... стварно, ја извукох и бацих на компресу срце које је куцало. Стадох са радом, одједанпут схватих да је то убиство, јер сам до малопре на ултразвучку видео то живо срце како куца, руку и ногу како се мичу, док су још били сви у једном комаду. Не знам како сам изгледао, али одједанпут сам чуо глас сестре „Докторе, шта је вама, јели Вам лоше?“ „Да ли да зовем неког

другог да заврши?“ Тргох се. У себи се помолити Богу и рекох „Боже, вади ме — сада из оног у шта сам упао.“ Почех поново да радим и без икаквих компликација заврших оно што наши наивни народ зове *чишћење*.

Од тог доба, почела су моја размишљања и схватања да без обзира што то не радим приватно, што то не радим директно за новац, ипак сам извршилац убиства и то не само целат, него и судија који то одобрава и пресуђује. Правдао сам се пред собом, да сам само стручњак-војник снајпер, који као у рату пуца и убија из принципа — за идеју, а не плаћени убица, приватни илегални абортер, који убија за новац. Слаба вајда.

Епископ Атанасије, пун љубави према свима а поготову према деци (двоје мале Канадокијке)

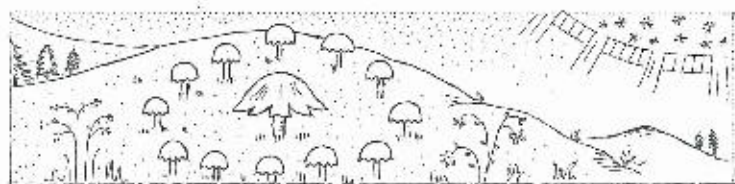
Почели су чудни снови са поћним морама. Као резултат свега тога сазрела је моја одлука да прекинем да вршим утробна чедоморства, која сам радио 25 и више година. И то по десет-петнаест дневно, а некад и више. Разлози мог сазнања, да је људски плод од свог самог зачетка жив и живо биће, и да није ни отац, ни мајка, већ нешто треће нису плод никакве теолошке индоктринације, као што то желе приказати атеисти и феминисткиње, већ чисто искуство стечено познавањем биологије, биолошких и медицинских закона и ултразвука. То што се моје сазнање поклопило са теолошким ставом да је људски плод жив од зачећа, дакле од самс зиготе (оплођена јајна ћелија) је само долазак до истог циља преко два различита пута. О мом теолошком сазнању тог проблема који се поклапа са провереном фактографијом и о мојим сновима и виђењима у сну овде не желим да говорим. Ја се у овом чланку базирам на чистој фактографији, материјалистичкој и материјалној техници, која насупрот неким кривичним законцима и комунистичко-атеистичким учењима доказује да је плод жив од зачећа.

Сматрам да ту чињеницу да је људски плод жив од зачећа треба више и чешће износити како у масовним медијима, тако и преко проповеди и специјалних предавања пред овај наш нашаћени народ који изузмире сатрвен белом кугом. Исто вреди и за став да је утробно чедоморство многа већи и тежи грех од обичног убиства, јер је људски плод у материци немоћан да се брани, а ништа није скривно, он је једини без личне кривице у људском роду, јер он још није рођен. Ово се мора чинити са разлогом да би брачни и ванбрачни парови схватили колика је њихова одговорност у моменту брачног-ванбрачног полног чина и са последицама које он иза себе носи и то пред Богом и собом. После моје скоро 35-годишње праксе, готову сматрам, да је чињеница да је људски плод жив од зачећа чињеница која мора бити нарочито добро објашњена студентима на Теолошким факултетима како би то добро схватили и у пракси, како својој приватној, тако и будућој пастирској спроводили. На жалост, понављам још једанпут, моја 35 годишња пракса као гинеколога ми указује на то да та предавања, или нису била довољно посећена, или можда нису ни одржана, а можда нису ни схваћена од стране неких бивших и садашњих студената Теолошких факултета. То се вероватно десило или због лоше концепције самог предавања, или пак због тога што им је изостао и позитивни фактографски приступ том проблему. Предавања те врсте морају свакако бити заснована не само на телешком приступу, него и на задњим достигнућима биолошке и медицинске науке. Као што се сазнање, о томе да је људски плод жив од самог свог зачетка, може доказати на два начина — теолошки и позитивном фактографијом, тако и теме предавања на тему о почетку људског живота морају да објасне то, са те две стране. Те две стране гледања се не сукобљавају, како то желе доказати атеисти, сатанисти, феминисткиње и остали непријатељи Божје Воље, те две стране се не искључују, оне

се складно допуњују и једна другу потврђују. Али да би се тако копципирана предавања могла одржавати на Теолошким факултетима потребни су и одговарајуће оспособљени предавачи. Дипломирани студент Теологије, наоружан знањем проверене позитивне фактографије, способан је да се активно одупре материјалистичкој индоктринацији, која, хтели ми то или не, се стално и даље врши у нашој средини. О овом горњем ставу већ сам имао част да лично говорим Његовој Светости Патријарху Србском Господину Павлу.

Београд, 22. 03. 1994.

Др. Стојан Адамовић
Лекар спец. гин. и акушер
Београд, Адмирала Гепрата 10
Тел.: 643-864

ГЕНОЦИД НАРОДА НАД САМИМ СОБОМ

Бела куга — абортус

У новије време (задњих 50 година) геноцид је израз који је ушао у масовну употребу широм света, па и у нашем народу. Тај израз је француског порекла (GENOCIDE), а настао је као сложеница од грчке речи ΓΕΝΟΣ — народ и латинског глагола CAEDERE — сецкати, уништавати. Као сложеница означава буквално ратни злочин масовног истребљења неког народа на најмонструозније начине.¹

Ова реч се први пут употребила у међународном праву на Нирбершком процесу, где је суђено ратним злочинцима за уништење 6.000.000 Јевреја од стране фашиста током II светског рата.

Затим су УН пар година дискутовале и усаглашавале мишљење, да би тек 9. децембра 1948. године усвојиле Декларацију којом се злочин геноцида осуђује и забрањује у широким међународним конфликтима. Ту Декларацију потписала су тада 43 народа, да би је касније усвојили и остати.

Током II светског рата геноцид је извршен и над србским народом у злогласној НДХ-азији, где је за само четири године уништено на најзверскији начин више од 1.000.000 Срба (само у Јасеновцу 700.000). Нажалост, тај геноцид остао је сакривен и од шире домаће јавности, па и од светске заједнице, јер је тако одговарало новој комунистичкој власти у Другој Југославији. Отуда тај печувени злочин ни до данас није довољно расветљен ни објашњен, па стога и не осуђен.

Под појам геноцида подводи се сваки покушај и свака радња која има за циљ у потпуности или делимично истребљење неког народног јединства, било уништењем или принудним расељењем.

Такве радње су познате још у Старом Завету. Асирици и Вавилонци систематски су настојали да искорене поробљене народе било масовним покољем, било пресељењем становништва у крајеве далеко од њиховог народног огњишта, где су затим однарођавани асимилацијом. Персијанци су то исто чинили, па су тако нестала многа читава племена која су некада живела у Малој Азији. Арапи и Турци, у разним временима своје тиранске владавине, предузимали су геноцидне подухвате, као вид освете, нарочито после неуспелих устанака поробљених народа.

¹ Триествники ке иттики епиклопедија, Атина Т. 4, стр. 307—308.

Један такав подухват Турака према поробљеном, а искореном србском народу, у 17. веку имао је за последицу Велику Сеобу Срба са југа на север под Арсенијем III Чарнојевићем. Уосталом, наша историја је пуна таквих стравичних покушаја истребљења и уништења читавих области србског народа, често само због имена србокога и вере Православне.

Над таквим злочинима према читавим народима, с правом се гнуша цео свет, поготову данас када ти злочини не могу бити прикривени, и с правом међународна заједница предузима одговарајуће кораке да би те злочине онемогућила ма где и ма према коме да су планирани.

Међутим, поред непосредног и бруталног начина вршења геноцида — покољем или исељењем (прогнањем једног народа са вековних огњишта), постоје и друге врсте овога зла. Поред физичког и биолошког геноцида у новије време све се чешће говори о врсти духовног и културног геноцида, који по моралној категоризацији, ништа није мањи злочин од оног физичког.

Владика Николај — као дете

То значи да истребљење неког народа може се вршити и путем утицаја на промену парадигме самосвести и осећања (потурчивање, германизација итд.), систематском кварењу и промени језичких особина (као код наше миграције на западу). Ова врста геноцида врши се често под велом пропаганде за постизање тобоже неких узвишених социјалних, културних или политичких циљева.

На ову врсту геноцида, која је перфиднија од физичког уништења, међународна заједница углавном не реагује, или га бар не сматра злочиним који подлеже казни по међународним нормама.

Сви ови видови геноцида јесу велико међународно зло и злочини, греси који вапију на небо за осветом. Међународна заједница бори се против њих на овај или онај начин, са мањим или већим успехом. А Бог на све то одговара по својој божанској правди, израженој у оној народној пословици: „Зло рабење, готово субјект“.

Ипак, постоји једна врста геноцида која својом перфидношћу и злочинством, као и трагичношћу самих последица, превазилази све до сада поменуто, а на коју, нажалост, нико не реагује. Чак је многи пропотирају и подстицају; државе је законом штите, чак и одобравају.

Ви погађате! Реч је о геноциду којег један народ врши над самим собом кроз легализовано, пропатирано, одобравано и слободно вршење утробног чедоморства или абортуса. Све то врши се под примамљивим облицама културе, цивилизације, еманципације жене, права на планирање породице са једно или двоје деце и других измишљотина.

То зло као страшна казна Божја погађа у мањој или већој мери све народе света. У многим народима, авај и у нашем србском, та врста геноцида има за последицу биолошко изумирање нације, будући да је из године у годину паталитет у народу знатно нижи од морталитета.

А пита је, заправо, абортус?

То је злочиначка радња коју чини трудна жена (удата или слободна) убијајући у себи зачето дете или која дозвољава другоме (некада врачарама, а данас лекару — гинекологу) да то учини.²

Та радња је многоструко злочиначка и грешна. Најпре у односу према Богу.

Бог створивши једном човека — Адама и Еву, поверио им је моћ од које ће, као из извора, потећи живот. Тако је у самом акту стварања од самога Бога постављен као циљ брака ово највише служење супружника — рабање и васпитање деце. Према томе деца су „плод и венац брака“. Дар је Божји (Пс. 127, 3).

Не прихватање овога дара Божјега — деце, спречавање њиховог зачећа ма којим начином, а посебно убијање у утроби већ зачете деце (независно у ком ступњу њиховог развоја), јесте страшан грех утробног чедоморства, којег света православна Црква најодлучније осуђује и за такве мајке — немајке прописује епитимију равну оној за хотимично и свесно убиство човека.

² Исто, Т. 5. стр.

Тако у II Канону светог Василија Великог стоји записано: „Која (жена) смирљено умори заметак у утроби, подлежи казни за убиство...“³

Овде свети Василије не поставља питање у ком је заметак (ембрион) стадијуму развоја, јер по учењу Цркве заметак је човек од самог момента зачећа. У Хришћанству се жена, која зачело у утроби својој умори, осуђује као убица најпре стога, што је уморила зачело, а друго, што је опасности изложила и свој сопствени живот, јер жене већим делом (особито раније док су се абортуси вршили примитивно) и саме од тога умиру.

Некада је био став појединих отаца Цркве, да такве полележу епитимији — одлучењу од Светог Причешћа, до краја живота, па тек на самртином часу бивају удостојене те велике милости (Причешћа). Свети Василије тај став знатно ублажује (чак и у односу на самога себе) и сматра да „не треба продужити до краја живота време њихова покајања (епитимију), него их треба примити после десетогодишњег рока (раније је и сам предвиђао 20 година без причешћа), и судити о излечењу њиховом не по времену, него по начину кајања“.⁴

Таквој казни свети Василије подвргава и оне које женама у томе помажу, јер вели: „Исто и оне, које дају вештачка деца да се побаци, убице су, онако исто као и оне, које узимају отрове да уморе заметак у утроби својој“.⁵

Поред тога што је злочин абортуса грех према Богу, према себи и породици, то је уједно грех и према сопственом народу, јер где се то зло уврежи, врши се тихо и латентно самоубиство нације. Најпре детелерисање исте, старење и изумирање. Тај процес је код нас Срба увелико узео маха. Србија је постала немоћна старица.

А што је најгоре, поред овог физичког и биолошког уништења нације, то је и невиден покољ хиљада и милиона душа несретних родитеља злочинаца, који тим актом утробног чедоморства душе своје предају у власт ђавољу, и уједно навлаче велики гнев Божји и на оно мало рођеног потомства.

Откуда сада, на крају 20-ог века овакви ужасни ратови и међусобно сатирање народа на нашим просторима? То се Бог свети за педужне и невине жртве милиона зачетих на уништених, нешаштићених људских бића, које нико, сем Цркве Божије, не узима у заштиту. Зато у овом рату најчешће гину синови — јединци, чиме се стотине и хиљаде српских домова затварају глобовим трњем.

Ова нерођена деца, којима злогворни родитељи не дозволише да виде светлост и лепоту овога Божијег света ни за је-

³ Никодим Милаћ, Правила Православне Цркве, Књ. II, стр. 351. Упор. и Каноне: Ап. 65; Труд. 91; Апкр. 21; Св. Вас. 8. 33. 52. У свим тим канонима разматра се и осуђује злочин чедоморства.

⁴ Исто, II Кан. св. Василија.

⁵ Исто, св. Вас. Канон 8, Књ. II, стр. 360.

дан једини дан, придружиће се невиној Витлејемској Деци, покланој злочиначком руком бездушног цара Ирода, и васкрснуће са њима.

Говорећи о том злу још давне 1927. године, свети Владика Николај говори да је број те насилно уморене деце, као број једне велике, велике војске, којој је оружје и сила невиност њена. У дан свеопштег васкрсења свако то дете ће стати пред мајку своју и викнути јој пред војскама ангела и људи: „Ти си ме убила“. Злочин такве мајке, учињен у мраку, облодањује се на тај начин пред собом и земљом, кроз многе несреће, које спалазе њену блиску и даљу околину.⁶

Тај грех утробног чедоморства један је од оних страшних смртних грехова, који вапију на небо Богу за освету, и који спречавају на земљи људима сваки напредак. Како може напредовати један народ у коме несавесни родитељи гине децу у зачетку њиховоме? Ту нема добра ни за народ, ни за државу, ни за свет, а поготову за мајку тровачицу и оца убицу.

Чиме се руководе родитељи истоубице? Где је узрок и корен тога зла за који природа изван човека не зна? Најпре у безбожности и маловерју, а затим у саможивом егоизму и сујети. Они своју нерођену децу предају земљи као лепосве, али их Бог прима као њихове тужитеље. Божја освета за невино убијену децу пројављује се кроз разне природне казне које Бог попушта на грешни род људски, као што су суше, поплаве, болести и земљотреси, међусобна завађеност и подељеност у народу, и најзад — рат као збир свих могућих зала.

Иза свих тих беда и удара које Бог попушта на род људски, стоје војске малих војника Христових, побијених од родитеља својих. А када, по допуштењу Божјем дође рат, ту су опет та деца по среди. Она одлучују победу или пораз једне војске или једног народа. Не техника и наоружање. Видљиве војске никад саме не војају и не побеђују; победа њихова зависи од савеза са војском невидљивом. Отуда је свака мајка, која убија своју децу у зачећу непријатељ свој, своје домовине и свота народа.

Изаз из тога великог греха и злочина јесте само један: повратак на пут покајања свих оних који се о свој пород отрешили, и вапај, вапај Богу за опроштај и помиловање док не буде касно. А од стране државе, која је дужна да брине о своме народу у целини, очекује се: хитно укидање својих нечовечних и богомрских закона којима се абортуси легализују, и изгласавање другог закона којим се најстрожије забрањује сваки вид утробног чедоморства, тајан или легалан. Без тога, ми полако, али сигурно као народ силазимо са светске историјске позорнице кроз геноцид над самим собом.

Епископ Артемије

⁶ Епископ Николај, Целокупна дела, Књ. IX, стр. 171—174.

СРПСКА ТРАГЕДИЈА

На Светог Саву ове године био сам позван да у основној школи „Митадин Поповић“ у Србици пресечем славски колач за њене баке. Нисам могао унапред претпоставити како ће да изгледа слава ових малих људи. Подсећао сам се на своје школске дане и био сам радостан, очекујући да ћу већ испред школе срести веселу грају и смех земаљских анђелчића. Али, када стигох, пред школом не беше никога. Помислих да сам дошао пре времена, или можда сувише касно. Зато убох унутра, али и тамо пусто! Изненађен и тужан дуго иђах ходницима ове глупе зградушине, која за две смене може да прихвати преко 2.500 бака, док најзад, пролазећи поред једних врата, зачух тиху песму. Отворим и ступим унутра. Беше то мала учионица која би се уздуж могла прескочити dobrим једноскоком из залета. У ту једну собицу стала су сва српска деца из Србице и њихови наставници, неколико општинара, милиционара и бачких родитеља па опет беше још слободног места!

А требало би видети шиштарске основце у Србици. Гледао сам их пре пет година када овуда иђах пешнице. Задесих се на путу баш када су се пустили из школе. Својим мноштвом зауставили су саобраћај на улици, паралисали живот у граду. Надирали су као бујица, као река надошла од јесењих киша и отопљеног зимског снега. Као што велика вода у тим приликама плави ниске пределе, тако шиштарска стихија својим подмлатком осваја просторе српског Косова и Метохије.

Шта је са српским подмлатком?

Испричао ми је један пријатељ монах да је лично видео како на некој градској депонији у Србији крмача држи у зубима абортирано дете, зграбила га по средини, вире му само руке и ножице, млати њиме десно и лево!

Молим да ми се опрости што сам навео овај грозни пример. Учинио сам то зато што сматрам да он најадекватније означава дубину нашег пада и свесрпске трагедије.

Према статистици која је пре пет година достављена Светом архијерејском сабору Српске православне Цркве, у Београду се оваке године само код лекара обави преко 50.000 абортуса. Ако овом броју додамо утробна чедоморства која се врше по другим градовима и селима Србије, добићемо прави Јасеновац. Замислите, само за једну годину — Јасеновац! Заиста би требало да једном престанемо да се жалимо на усташе, који уморише око милион Срба, јер, ето, погледај, ми сами соби чинимо више зла него што су нам га они починили. Још ако узмемо у обзир и чињеницу да су усташе убијале само оне који

нису Хрвати, онда неупоредиво већа осуда пада на оне Србе који убијају своју властиту децу.

Заплачимо, браћо, сви због ове тешке трагедије која нас је задесила!

Бог је дао заједници човека и жене способност рабања ради умножавања људског рода. Та жеља Божија јасно се види у Божијем обраћању нашим прародитељима Адаму и Еви речима: „Рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њом“ (1. Мојс. 1, 28). Али садашњим Србима је овладала себичност и зли дух сладострашћа на способност рабања користе више за животињска уживања. Не тврдим да Шиптари поштују Бога само зато што ревностно испуњавају ову једну његову заповест, али је очигледно да они не чине себи толико зла колико ми себи чинимо и да они више мисле о својој земаљској будућности.

Чедоубице су вишеструки преступници. Они греше против Бога, јер крше Његову заповест која гласи: „Не убиј!“ Утробно чедоморство је, као и свако друго убиство, смртни грех, грех који одводи починиоца у вечну смрт. Безбожника, наравно, не забрињава то што се огрешио о Бога и Његове законе. Али, пази: Срби чедоубице су криви и пред целокупним српским родом и пред његовом историјом, јер му убијају потенцијалне будуће раднике, ратнике, лекаре, научнике, инжењере, уметнике, духовнике... Овој осули подлежу не само родитељи побијене деце, него и законодавци због доношења закона који то допуштају и лекари гинеколози који, уместо хумане примене своје лекарске вештине на стварну корист и срећу српских мајки, — постадоше крвници рода српскога. Не бих могао себи да представим то монструозно осећање савести једног човека који прима плату за масовно убијање невиних деце и затирање српских генерација!

Освести се, Србице! У ово време, када имаш толико спољашњих непријатеља, није ли дошао час да једном престанеш да и сам радиш против себе, испуњавајући њихове жеље, јер то баш и јесте намера непријатеља да Срба буде што мање, и да оно мало њих који преостану постану њихове слуге. Ако овако продужимо, остаће нам Србија пуста, као што је пуста и Основна школа „Милана Поповића“ у Србци и многе, многе друге.

Безбоштво и чедоморство су две смртоносне ране Српског народа које могу потпуно да га униште.

Протосинђел Атанасије Ракита

ДУХОВНИ ПУТОКАЗИ

ПРЕПОДОБНОМУЧЕНИК ПРОТОСИНЂЕЛ АНТОНИЈЕ ДРАГОВИЋ

Српска црква у свом диптиху и календару преподобномученика има записано име и веома ревностног и пожртвованог жичког духовника оца Антонија Драговића.

Овај жички духовник и мученик рођен је у Драгачеву у селу Рогачи 1885. године. Као младић повукао се у манастир и вероватно у Жичи замонашио. Као јеромонах одлази у Америку где је провео око три до четири године за време владике Мардарија, онде после 1930. године. У то време постављен је за пароха у Америци, у Дулуту, Минесота. Како је у Америку отишао као сабрат манастира Жиче, то видимо да се враћа после извесног времена из Америке у Жичу. У Жичи је вршио дужност намесника манастира, и у исто време постављен је за жичког пароха, ослужујући сва околна села.

Кад се владика Николај вратио из Македоније поново на жичку епархију, довео је са собом и неколико монаха Светог Наума у Жичу. Тако је Жича добила појачано ново братство и новог игумана Дашила Радојевића. Од тада је о. Антоније као протосинђел вршио дужност жичког пароха и дужност манастирског духовника и исповедника све до своје мученичке смрти.

Његовим заузимањем основана је у Жичи велика, лепа здравствена станица, земљорадничка задруга и млекара. Он је основао у манастиру Жичи и црквени хор на челу којег је постављен жички учитељ Тихомир Кузмановић. Оца Антонија су сви у околини као доброг и у свему примерног познавали и волели. Иако га је било запамтити због његове фијне и тихе али строге нарави. Висок, просед, озбиљан и достојанственог изгледа, пун вере и пастирске одговорности свештеномонах превалио је шездесету. Његово име као жичког сабрата уписано је на спомен-чесми код рибиљака, између 1920. год. и 1930. године.¹

¹ На тој истој чесми уписано је и име архимандрита Виктора, старешине старог братства манастира Жиче, који је подигао чесму написао: „Источник жељним, у славу изгинулим јунацима 1912—1919. год. захвални архим. Виктор Гиздовић, старешине манастира Жиче, јеромонах Антоније Драговић, намесник... 1922. г.

Често је служио у цркви, и кад би ударило клепало пред зору у 3 сата, његова се прилика још по мраку могла назрети како иде из доњег старог конака у цркву. Скоро неприметно је хрпао на једну ногу, и многи нису знали да дуго носи „живу рану“ на левој нози, коју је са муком трпео и сам претијао, никад се не жалећи на то. Био је врло дисциплинован и строг, и према себи и према другима. Добронамерно и критички исправно би свакога ко погрешно или прекрши каноне и правила. Себи није дозвољавао за време богослужења у олтару и цркви ни да седне ни да води било какве разговоре. Говорио би: „Пред Богом се ћути, стоји и моли.“ Лепо и достојанствено је служио и проповедао. Владика Николај често је о њему похвално говорио. Кад је 1939. навршио 30 година свештеномонашке службе, тај свој јубилеј прославио је тихо и мирно. За братство је припремио братску трпезу љубави у монашкој трпезарији, а за своју духовну паству из парохије у великој сали „Здравствене станице“ у Жичи.

После страдања Жиче кад се већи део братства преселио у Столове у манастирске колибе, тамо се налазио и о. Антоније. Због болесне ноге опоро се кретао, али се сваког дана у раним јутарњим часовима после своје кратке молитве могао видети иза колибе на малом бистром поточићу, који је тихо журбио, како његовом свежом, хладном водом перс на својој нози, на подколоници дубоку „живу рану“. Тада се тек могло видети какав је његов трипљиви подвиг био и зашто о. Антоније стално нарађује на једну ногу. Сви су га тада посебно сажаљевали и осећали се кривим што не могу ништа да му помогну. А он би пошто опере ту своју ногу и очисти је од гноја, завијао је чистим завојем стављајући на рану боквицу или другу коју лековиту биљку, а прљави завој би опрао и ставио на неки жбуј да се осуши. Тако је чинио сваки дан, и онако свечан, строг и трипљив, ћутећи носио је у себи тај од Бога одређени му крст.

После првог у новембру снега братство се жичко из тих колиба у Столовима, по благослову владике Николаја разишло у разне манастире. Протосинђел о. Антоније враћа се у Жичу и насељава заједно са архимандратом Серафимом и игуманом Симеоном и кућу најближег домаћина изнад манастира, Драже Недељковића. О. Антоније и даље одржава редовно богослужење у манастиру и онслужује жичку парохију.

По својим строгим и исполствивим гледиштима он се није мирио ни са чим што није строго хришћанско и црквено. Тако је за време рата комунисте као безбожнике строго критиковао. Кад је завршен рат и кад је нова комунистичка власт пречишћавала терен од четника и свих својих непријатеља, дошао је ред и на о. Антонија. Навикнут да отворено мисли и говори, он се „огрешно“ о нову југословенску, како ју је он називао „безбожничку власт“. Наиме, по причању игумана жичког Данила, игумана Симеона, о. Доситеја и других, он се није сложио с тим да се један потинути у Драгачеву, партизан, Ми-

лисава Буровић, из Крушевице, сахрани у гробљу где се сахрањују остали православни хришћани, јер је безбожник. Као надлежни парох схватио је дословно црквене прописе и каноне и држао их се строго, по којима ниједно некрштено, нехришћанско или неверујуће лице нема заједнице са хришћанима и неможе бити сахрањено у хришћанском гробљу, као ни један крштен хришћанин што не може бити сахрањен у нехришћанском гробљу. Тако су неки од парохијапа сложили се са оваквом одлуком о. Антонија и преместе тело Милосавца из његовог гроба у Ковачком гробљу, и сахране у близини на другом месту. То их је коштало скупо јер им је то узето као неопростив грех. А поред тога, о. Антоније је одбио и да изврши опело над помнутим Милосавом, како су нове власти из политичких разлога инсистирале.

Кад је о свему сазнала партизанка Каја, Милосављева супруга и ћерка Бранка, дошли су са оружјем и патролом по о. Антонија, који се још налазио у кући првог манастирског комшије Драже Недељковића, и на груб начин одвели га у село Рибницу. Са Кајом је тада био и један познати партизан, звани „Чобан“ и други. Они су са малтретирањем и непристојним понашањем одвели о. Антонија код кисикане у Рибницу, у подрум Симе Дукића, где је било и других затвореника. Овај угледни свештеномонах и парох жички тамо је страшно и посебно мучен. Кад га је ту посетио жички игуман Данило и донео му Св. Причешће, он је био толико измучен и изубијан, са модрицама по лицу и телу као и по табанима, да је био сав подадур и замазан људским изметом који је ту страшно заударо. Пронео се глас да је Бранка, млада девојка, више него мајка Каја, искаљивала свој гњев на о. Антонију. Игуман му тад понуди Св. Причешће, но он се није могао такав причестити, већ је замолио игумана да дође неки други дан, да, ако га дотле и пуге таквог испршаног и болесног, да се полечи, да се доведе у ред и тад да се причести. Но игуман га више никад није ни нашао ни видео.

После неколико дана један дечак је пролазио путем из Ковача доле у Рибницу, где је његов отац радио. Поред пута биле су и неке радничке бараксе, и пољски клозет за раднике. Дечак и искотице баца поглед према нуднику и у њему угледа мртвог о. Антонија. Збуњен, оде одмах код оца и каже му шта је видео, питајући да ли је могуће да је то њихов свештеник. Отац дечаков хитно дође са дететом и препозна у клозету о. Антонија. Био је мртав, крвав и сав модар и замазан у клозетску нечистоћу, у коју је био убачен. Под ноктима је имао пуно назабаних игала и ексерчића. Највероватније да је од комуниста ту изведен и усмрћен. Сељаци из Рибнице извадили су га из тог места и одмах ту у њиви сахранили. Међутим, после неколико дана неко га је извадио из тог гроба, и даље се о њему ништа незна. Причало се да је неко наредио да се он не сме ни сахрањивати, и да је поћу изваћен и бачен у Ибар, или још горе, да је бачен у зажарену кречану која се ту у близини

налазила. Тако је, ето, завршио свој мученички живот одмах после рата 1945. год. о. Антоније Драговић, овај примеран пастир Цркве Христове као преподобномученик, духовник и парохожички.

*

У вези страдања и смрти о. Антонија, исприне податке и сећања дала је госпођа Славица Росић (Дуклић). Она се као девојчица сећа следећег:

„Године 1945. једнога дана месеца фебруара—марта, дошли су неки партизански официри са мештанима нове власти и наредили да се иселимо из веће куће у мању. У ту нашу велику кућу усељено се некакав штаб новоформиране српске јединице 28. бригаде. У тој кући су били Божо Кољик, командант батаљона и Бранко Абаћи, комесар, који су обојица те године погинули на путу Краљево—Чачак од четничке заседе.

Осим куће, док су били у њој, заузели су нам и подрум под кућом. И једне скоро читаве ноћи доводили су у њега похапшене људе из околине Краљева, махом сељаци. Подрум је био пун и у њему се налазило око 20—30 људи. Између осталих ту је био затворен Момир Савић инд. председник рибничке општине, из Жиче калуђер Антоније, брат др. Мила Карајовића и остали.

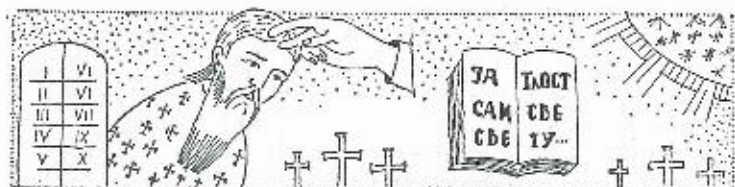
Сви су они били строго чувани, ноћу некуд одвођени на „саслушање“ и враћани назад испребијани, а посебно калуђер Антоније. Пошто су нам у подруму биле и ствари, као на пример лук, кромпир, купус и друго, дозволили су само мени да улазим у подрум да бих узела од тих намирница што треба мојој мајци за кување. Тако сам виђала те људе свакодневно. Стражу је чувао пред подрумом млади војник Божо Босанац. Он ми је дозволио да уђем у подрум кад хоћу, па сам могла да унесем у њега повремено повећи лонац чаја који је за те несретнике кувала моја мајка. Антоније је лежао на бетону и није могао ни да устане, па су га други тим чајем запајали. Није могао ни да се креће, зато су га износили и уносили по двојица затвореника ради физиолошких потреба. Ноге, нарочито табани, били су му у распадану. Једне ноћи однели су га код „Млина“ где је сада игралиште за децу Основне школе „Вук Караџић“, поред пута у топовску јаму, коју су копали војници артиљерци за топове противавионске одбране код магацина бивше Југословенске војске. Ту су га убили и затрпали. Тих дана су долазили многи људи из околине манастира Жиче и молили да се Антоније пусти, незнајући где је затворен. Кад сам сутрадан ишла поново са чајем у подрум, осим черге коју је моја мајка дала да се Антоније увије, јер је лежао на хладном бетону, није од њега ништа остало. Кад сам упитала малог Божу где је поп (тако су га звали) рекао ми је да је те ноћи стрељан. Упитала сам га: Где? и он ми је показао место, под

условом да ником не кажем. Чим сам дошла кући рекла сам то као највећу тајну мојој мајци.

Тог дана апотескар Момчило Радовић, који је био пријатељ са старешинном манастира Жиче, а такође и велики пријатељ мога оца и наше породице, кријући је донео неке ствари и нешто хране за калуђера Антонија што су донели из Жиче да му дотуримо. Моја мајка је рекла Момчилу да то врати у Жичу и да им каже да су калуђера Антонија стрељали прошле ноћи. Он је отишао и сутрадан је покушао да сазна нешто више о свему томе. Ја сам му тада испричала потанко што сам знала. Он је то свакако пренео у Жичу, и идуће ноћи неко је из манастира (тако мисли Славица) ископао калуђеров леш и некуд га тајно сахрањено.

То сам сазнала сутрадан, јер онај мали војник Божо дошао је код мене да ме пита, да ли сам неком рекла оно што ми је он причао. Наравно да нисам признала, а и он је био уплашен, да се не сазна да ми је причао о томе. Била је велика потрага око тога, тако да су на крају сумњали да је неко нешто „видео“ или „чуо“ о стрељању и месту где је био затворен. Да би ухватили ко је то урадио, после неколико дана опет су тамо некога стрељали. Али тамо више нико није долазио ни вадио стрељаног, тако да се тај стрељани несретник тамо распао, и пси су развлачили поједине делове од њега. После 7-8 дана одвели су, исто ноћу, све те људе из нашег подрума у Краљево, и након неког времена све их стрељали на ратарском имању. Опет ми је мали Божо све то испричао и показао место на оној косини на ратарском имању. Пошто је већ снег увелико био истопљен и само се по увалама још задржао, претпостављам да је то био месец март.“ Још се сећа Славица да се причало како је о. Антоније говорио: „Да све комунисте као безбожнике треба истребити...“ и да му је то постала једна од главних кривица поред оне што није партизана Милисаву очевао и сахрањено у гробљу, па су позвали краљевачког свештеника Драгослава Даниловића.

Архимандрит Јован (Радосављевић)

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

ВИКТОР В. БИЧКОВ

ДУХОВНО КАО ЕСТЕТИЧКО

Први векови руске средњовековне културе били су испуњени садржајима из периода Кијевске Русије, прожетих светлом радосћу сазнавања новог и откривања непознатог. У светлости новог поимања света, пред Словенима се појављују друшћини свет, природа и сам човек и њихови узајамни односи, а да не говоримо о духовном апсолуту, који је давно све осветио новом светлошћу, попут познатих ствари и појава. До бесконачности су се померили доста уски традиционални хоризонти: географски и историјски, социјални и духовни.

Сазнајући све то, а што је најважније себе као лик самог Творца, циљ и врхунац стварања, човек Кијевске Русије радио се откривању света детињом непосредношћу. Радосним осећањем света били су испуњени сав његов живот и стваралаштво, одухотворено је његово естетичко схватање. Коначно, оно је наступило као битан стимуланс брзог узлета културе Кијевске Русије.

Посмарајући само свет који му се отварао кроз природу, историју, друштво, самог човека и његово стваралаштво стари Рус је све то преживљавао емоционално-естетички: он се радио, изненађивао, дивио, жалостио, плашио, усьићивао. Кроз те емоционалне реакције на свет, што је напало одраза у делима старе књижевности, појављује се и читав комплекс његових естетичких представа.

Шта је више од свега радовало човека Кијевске Русије и шта му је давало духовну наслалу? Ослањајући се на књижевне изворе сачуване до наших дана, можемо рећи да је за старе Русе таква била, у првом реду, сфера Духа, која се јављала као нови поглед на свет и код источних Словена до тада остала ван поља њиховог схватања и пажње.

Књижевна мудрост и саме књиге представљале су за људе Кијевске Русије изворе духовне насладе, радости приопштавања ка истици. Већ је Иларион (сред. IX века) имао круг образованих читалаца „наситивних се књижевне сладости“, па „неупућенима пишем, преизобилно наситимо се сладости књижевне“, он је писао. Да би најконкретније изразили наслалу, коју причињава књига, староруски пиоци је регуларно пореде са медом и шећером, истичући да је ово друго поређење знатно мање заступљено. Код Кирила Туровског (умро око 1128) налазимо такво поређење: „Слатки мед из саћа и добар шећер, обоје су добре књиге разум: ова су скривнице вечног живота“.

За руског књижевника традиционално је поређење свога рада са трудом пчеле, која сакупља сладост многих цветова. Средњовековни писац такође, своју срећу и заслугу видео је пре свега у томе, што је сабрао „сладост“ знања по многим књигама и приложио их својим читаоцима. Данило Заточник (XII или XIII) је не без гордости писао: „Ја кнеже, ни за мора нисам ходио, ни од философа учио, но бих као пчела, слетао на разне цветове, сакупљајући медно саће; тако и ја, по многим избирам сладост словесну и разум, и сакупив га у мех као воду морску“. Састављач: „Кијевопечерског патерика“ изражава читалачко реаговање: „... ми који то поштујемо, наслађујемо се тих духовних речи“.

Читање је староруском човеку причињавало наладу. Он није тек једноставно стицао нова знања, која је могао користити у свом животу, но се и њима наслађивао и процесом стицања, тј. читањем. Јасно је да се налада није односила на знања обичног карактера, него духовна знања и сакралну мудрост, која су, премда не сва, била доступна разуму. Наиме, та њена непотпуност, отвореност поимању, а такође усмереност ка дубоким изворима бића, на његову првоузрочност, додир с вечним и непролазним и тако чинили првим руским читаоцима неописиву наладу.

Читајући текстове староруских аутора, примећујемо заимљиву особину друштвених схватања тога времена. Многе појаве, везане на овај или онај начин за нову религију, покрете су код старих Руса светлу радост и духовну наладу. Надајући се обећањем и очекујућем рајском животу, човек Старе Русије, већ у овом животу опробавао је од свега, само оно што му је указивало на блаженство „будућег века“. Нова вера чинила му се таквом у свим њеним пројављивањима и шире: целокупна сфера духовности, у коју се Русија загњурала примивши хришћанство.

Упоредо с књигама, људима Старе Русије посебну наладу причињавале су беседе подвижника, који су сав свој живот посветили духовном служењу. Десетине ходочасника и околних житеља редовно су посећивали „дептере“ и келије прослављених „пустиножитаља“, да би их чули или питали о нечем и примили благослов. Познати летописац Нестор (1050 до поч. XII века) у „Житију Теодосија Печерског“ више пута указује да су и кнежеви и прости људи често долазили Теодосију да би се насладили „медоточивим“ речима, које излазе из његових уста.

Овде се открива важна особина староруских естетичких схватања. У првом реду, Руси су ишли подвижницима с неутилитарним циљем, да би се насладили њиховим речима и мудрошћу. Формално они су, као по правилу, долазили мудрим старцима по савете за разне животне проблеме или питања вере, но у реалном животу мало ко је испуњавао те савете. Основни циљ посете манастирима, скитовима и пустињама састојао се

у жељи да се види и чује живи носилац светости, да се наслади општењем са суштином живота, сазнајући тако већ у овом животу скривене тајне неосказиве људским језиком. Управо ради тих скривених знања стари Рус је одлазио подвижницима. Тешко их је било схватити у одређеној форми или у буквалном смислу речи, него пре би се рекао у интонацији, ритмици, боји гласа и чак у самом сазвучју речи откривао се смисао подвижничких поука. Речима су придавали неизрециво благозвучје, „медну сладост“, што је слушаоцима причињавало духовну радост. И тако су стари Руси од подвижника одлазили, не само са залихом животних савета, него и просветљена духа, растерећена срца и очистићом и лудујућом душом, духовно обогачени. Они природно нису могли пренети речима нешто од онога што им је предато од подвижника, јер се задобијање духовних вредности није могло словесно изразити. Међутим, уобичајено означавање емоционалне реакције на њих као „налада“ и „сладост“ омогућује нам да закључимо, да имамо посла са чисто средњовековним типом естетичког односа, практично који је изгубио у нашем времену свој значај и као такав, истовремено неприхватљив човску XX века. У периоду формирања руске средњовековне естетике такво схватање је било владајуће, у многоме опредељујући специфику и естетичка схватања тога времена и његове уметничке културе.

Све оно што је по себи представљало сферу духа, што је указивало на њу и њен разнолики утицај на човека, за старог руског човека представљало је духовну радост, потпуно супротну спектру његових чулних наслађивања.

Словенима навикнутим да се не лишавају земаљских радости, „Кијевопечерски патерик“, једна од најпопуларнијих књига тога времена, сугерисала је да све људске беде проистичу од страсти, које су поробиле човека још од времена Адама. Саздан рукама Бога и преназначен, Адам „љубећи земаљско, пузећи за сластима, и сласти се у њега уселише, и овладаше њиме, а од тада и савладац би људски род страстима и другим сластима се приклони, и борећи се с њима свагда.“ Истинитост ових речи није изазивала сумње, мада далеко од тога да су сви представници старог руског света сматрали ту власт страсти негативном и потупном. И ето, руски књижевници, почевши од Илариона, активно и наизменично су се укоренили у друштвено схватање и идеју приоритета духовних наслада.

Само Јудеји, размишља Иларион, који нису досегли истину, наслађују се земаљским добрима („земаљским веселише се“) а хришћанима пак припремљена су небеска наслађивања. Код Илариона, само хришћанско учење означено је естетичком терминологијом. Реторичким питањима обраћајући се кнезу Владимиру, о томе како је он пришао хришћанству, Иларион пита: „Откуда ти дону мирис Светог Духа? Откуда испи слатку чапцу сећања на будући живот? Откуда окуси и виде како је добар Господ?“

Кирил Туровски обавештава, да тумачење (схватање смисла) пророштва даје насладу: „Дакле пророштава разумејући веселимо се“.

„Кијево-печерски патерик“ прикива монахе да се духовно радују, сазерцавајући гробницу упокојеног овеца: „Данас нам брате приличи радовати се и веселити се духовно и доброукрашавати се и радосно празновати, имајући увек пред нашим очима раку преподобног оца нашег Теодосија“.

Посебну радост код хришћана изазвале су успомене на догађаје свештене историје, преживљавајући их емоционално, а у томе су му помогли црквени празници посвећени тим догађајима. Кирил Туровски је много писао о атмосфери духовне радости религиозних празника. Ако већ златно млатило, нанизано бисерима и драгим камењем, радује очи и срце оних који га гледају, тим више смо пријемчиви „духовној красоти светих празника који веселе срца верника и душе освећују“. Духовном лепотом празника наслађују се на земљи и на небу; њој певају небески чиновни, људи, чак „шуме и брегови точе сладост“. На празник Вазнесења, пише Кирил, и цео универзум испуњен је весељем и радошћу: „небеса се веселе својим улепшавајућим светилима, ... земља се радује..., и све створено украшава се просвећујући се са Елеонске горе“. Људи украшавају празник „лесмама као цветови“, певајући славословља. Све у свету ликује, прозрева у празнику више истине бића, живот вечни. „Да заиста овај празник, — пише Кирил о Вазнесењу Христовом, — пун је радости и весеља! Радост на небесима, која је вазнела Христа ка Оцу, и на земљи весели све створено, обнављајући га од трулежи“.

Коначно, далеко од тога да се сваки човек Старе Русије удубљивао у философско-религиозни смисао, но сваки (а празници су врло брзо постали свенародни) је знао, да се празнује нешто узвишено и достојно ликованја. Позитивни смисао празнованих догађаја ако и није схватао до краја, сваки учесник празника осећао је то врло добро. Да се не би прекидала традиционална хронологија и сакрални значај празника, на које су издавнина Словени навикли, многи ће хришћански празници постепено заузети место и паганских, народном схватању нових и не сасвим појмљивог садржаја. Ти нови празници добили су дубинску заснованост у односу на словенске архетипове и древне митологеме.

Од својих првих додиром са хришћанским светињама, стари Руси су са усхићењем и умилењем тражили изворе духовне радости, пре свега посетом свetim местима, посебно везаним за Христов живот. Тим осећањима испуњена су сва „хожденија“ по свetim местима, која су сачувана до наших дана.

Игуман Данило, посетивши почетком XII века Палестину, описујући руске емоције, пред којима се открио поглед на Јерусалим, каже: „И беше тада радост велика оваком хришћанину, видевши свети град Јерусалим, и ту се дотода изливање

многих суза од стране верних људи. Нико пак не може а да не засузи, угледавши ту жељену земљу и света места, где је Христос Бог наш претрпео страдања ради нас грешних. И сви се крећу с великом радошћу ка граду Јерусалиму“.

Овде се срећемо са изразом духовне насладе посебне врсте. Радост коју изазива додир са светињом, узвишено је сједињена са сузама састрадавања и умилења. Та светиња врло је живо опомињала средњовековног човека на могућност страдања и упозоравала на смрт, ради које је све претрпео Син човечији, и који је са њим на тај начин састрадавао. Састрадавање овог типа није састрадавање са животном несрећом било какве врсте, него с Богом, који је претрпео ругање и мученичку смрт, васкрсавши и искушавши својим страдањима и смрт и грехе људске. Ово страдање блиско је састрадавању онога који гледа трагичног актера, али је оно овде усложњено сазнавањем истинитости догађаја и његовог сакралног и позитивног значаја за сваког човека. Ако би смо желели да у традиционалним категоријама естетике опишемо одговарајуће емоционално стање, судећи по карактеру Даниловог описа, оно се формира од истовремености *узвишеног* и *трагичног*, омењаног осећањем просветљеног *умилења*. Реч је о сложену емоционално-естетичком преживљавању, за које средњовековни људи нису нашли словесног израза, а категоријама савремене науке то је још сложеније, јер се ретко среће у емоционалном животу човека XX века.

За руског средњовековног човека, оно је било сасвим уобичајено. Он га је преживљавао не само приликом посете свetim местима (што је било само част појединаца), него и практично на свакој литургији, у току које се понављала мистерија „страдања“ Христових а посебно у дане Великог поста пред празник Пасхе. Нешто слично, преживљавао је средњовековни руски човек и у дане посвећене успоменама на хришћанске мученике. Више од тога, сазерцавање икона и храмовних представа „страдања“ и распећа Христовог и представа мученика и старих праведника, изазивало је код староруског човека баш то сложено и тешко описиво осећање *узвишено-трагичног умилења*, које изазива духовну насладу.

Занимљиво описује Данило и још један облик духовне радости, која настаје приликом сазерцавања Божанске светлости, што исходи из Гроба Господњег. Све, који су видели светлост, захватила је посебна радост: „Таква радост не може се десити сваком човеку, ако се зна да радост задобија хришћанин, видевши свету Божанску светлост“.

Основна духовна наслада, сагласно „Кијево-печерском патерику“ очекује човека на другом свету, када ће се он с праведницима наслађивати „неизречених оних небеских красота“ непрекидном духовном храмом, када како се надао Теодосије Печерски, ми улазимо у Божавствени покој и „оне радости неизречиве наситимо се“.

И тако, друштвено схватање Кијевске Русије, откривши биће духовне сфере, прихватало га је у првом реду *естетички*, видећи у њему вишу лепоту, тј. напавши у њему нови *естетички идеал*.

Обострана естетичка реакција на духовне феномене, пре свега естетичко схватање разноликих јављања духовне културе посебно су карактеристични у току прве етапе историје руске естетике, етапе активног приопштавања достигнућима светске културе, срећног времена бесконачних открића и проналажења.

Превео с руског М. Лазин

КАРАКТЕР ДОМЕНТИЈАНОВЕ ЕСТЕТИКЕ

Позицију автора житија, као свеукупну тачку гледишта и вредновања духовне естетичке карактерологије, могуће је оценити само у светлости покушаја сублимације основних схватања свста којег приказује српски средњовековни писац житија Доментијан (рођен поч. XIII века).

Дубинска естетичка и поетичка композициона структура Доментијановог књижевног дела није апстрактивна, надструктурна теолошка позиција изван и изнад главних личности дела. Напротив, реч је о монофонијој идејној структуралној повезаности, где су тројично и органски сједињене личности истоветне теолошке тачке гледишта: преп. Симеон, светитељ Сава и автор житија Доментијан. Заправо, основна идеолошка тачка књижевног дела подударна је целокупној структурној композицији дела. Ако је носилац идеолошке тачке гледишта нека личност, у том случају његов се поглед потпуно идентификује са основним погледом автора, и обротно.¹ Различити фразеолошки планови поетике стила ова два житија, начини и поступци лингвистичких средстава изражавања идеолошке тачке гледишта могу бити следећи: житије као основни жанр, поджанрови и библијски цитати. Међусобни однос идеолошког и фразеолошког плана и те како одређује естетички карактер, јер је, на пример, ауторов поглед на свет или неких од главних личности дела, повезан фразеологијом говора и начином мишљења.² Често се код Доментијана појављују елементи туђег текста, као што је то случај с многобројним цитатима и трансплантацијама дословних преписивања или парафраза дела других аутора, на пример Стефана Првовенчаног, односно Илариона Кијевског. Дешавају се два међупроцеса: промена ауторовог текста под утицајем текста или усменог предања које је туђег авторства и промена текста под утицајем ауторове обраде, тј. његове обраде туђег текста.³

Основна естетичка схватања, постављена су код Доментијанца у три естетичка правца, која у својој узајамној структурној повезаности представљају феномен српског религиозног и естетичког менталитета XIII века. Духовно формирање чове-

¹ Погледи: Б. А. Успенски, Поетика композиције. Семиотика икона, Београд 1979, 15—19 — превод с руског.

² Исто, 25—27.

³ Исто, 48—49.

ка, схваћено као преображај још у овом свету и животу, и спасење кроз светлост и обожење, као пут припреме за вечни живот и даље трајање човјека као мистичног члана народа Царства Божијег, улазе у основу српског православног уметничког мишљења. Наиме, то су и оне теолошке области мишљења и духовног живота које су чиниле и основу православне ромејско-словенске гносеологије. Без обзира што ни средњовековно Ромејско царство, а поготово српска средина, нису имали систематизовану естетику, у свим културним, уметничким и духовним оквирима живота естетичко схватање представљало је најтапанију нит веровања, уметничког укуса средњовековног човјека и друштва. Поменути три естетичка правца која чине основу карактера не само XIII века, него и целог средњовековног периода су: 1. патристичка естетика, 2. култна или литургијска естетика и 3. естетика аскетизма.⁴

Наша концентрисаност на наведена подучја приликом естетичке анализе, биће покушај откривања основне структурне идеолошке тачке, која представља средоточје јединственог, како архетипског, тако и изобразитељног благодатно-енергичког органа целине. То и јесте поступак откривања, а не аутономног авторског грађења карактерологије Доментијанових естетичких схватања. Монофоност поменутих идеолошке структурне повезаности композиције житија извапредно показује и чувено „Поученије св. Саве о истинитој вери“. Овде су автор и главне личности у истоветној духовној идеолошкој мисаоној и психолошкој повезаности. Наиме, автентично историјско-теолошко авторство овог поученија припада несумњиво архиепископу светитељу Сави, док је писац житија књижевни автор, који литерарним поступком инкорпорише њену садржину, не само у своје књижевно дело, него и у једно шире теолошко и еклисијолошко православно подручје.⁵ Доментијан „Поученије“ интегрише у своје књижевно дело, као састав саборног предањског авторства Цркве, али и као дело автокефалне Савине српске стваралачке провенијенције. Такође, што је за естетику и поетику житија најважније, Доментијан је Савини духовни ученик и следбеник, који чврсто стоји у равни његовог духовног програма автокефалне Цркве српске и „отачаства“. „Поученије“ је најсадржајнији извор патристичке естетике Доментијановог књижевног дела. Уједно, ако се зна да су догматска и канонска основа овог поученија Синодик и Номоканон, јасно је да беседа сажима основе теоријског правца официјелне средњовековне црквене естетике. У православном предању Цркве, после Библије, нема важнијих писањих извора о вери од догматских одлука Васљенских сабора, које садржи Синодик православља, тај конститутивни део Савиног поученија.⁶ После ове

беседе у Жичи, и њене фиксације у српској агиографији Доментијана и Теодосија, она постаје једна од основа теорије српске средњовековне православне естетике.

О Светој Тројици у „Житију св. Саве“ на једном месту каже се: „Једина, дакле, Света Тројица неразделна је заједно будући и не може се заједно саставити, а пресветла и неразделима, а делима и не делећи се никада: Бог Отац, Бог Син његов, Бог Свети Дух, по једино божанство је свих трију сопствености, из једне божанствене светлости сијају трима светбама као трима сушцима, сами у себи садржећи се јестаством, као што је лепо само томе Владици. Не исповеда се, дакле, само јединство Бога нашега, но и трисопство, тј. Тројица у јединству и јединство у тројици.“⁷

Затим, се излаже учење о оваплоћењу Логоса, тј. икономији (οικονομία = домострој спасења):

„И извођењем те Свете Тројице, Исус Христос једночелни Син Очев, сивавши са небеса ради нашега спасења и оваплотивши се од Светога Духа, и родивши се од Пречисте Богородице, и ходивши са људима, сатвори многа дивна дела...“⁸

Догматско учење о Светој Тројици и о оваплоћењу представља основу православног вероисповедања и, наравно, саставни део тако теолошки формираног исповедања и схватања автора житија, које прожима садржину књижевног дела и његове естетичке норме мистичком речи и слике и свим културним и културним садржајима и манифестацијама религиозног живота. Заправо, догматика поученија представља и естетичка схватања и автора и његових главних личности: св. Саве и преп. Симеона. Све друге теоријске претпоставке и разрађеност појединих подручја и доживљаја, искључиво се темеље на основама тријадологизма и учења о икономи („оваплоћењу“). Из теолошких основа ова два догмата, гранају се сви други структурни слојеви ортодоксије и ортопраксије Доментијанових житија: крштење, литургија, аскетика, еклисијологија итд.⁹

Апстрактно, али за вероисповедање итекако конкретно, учење о Светој Тројици автор врло концизно и прецизно излаже у „Поученију...“, и то тако да би се само на основу тријадологије у Доментијановом житију могла саставити обимна историјско-теолошка студија. Основа изнете тријадолошке теорије о Тројици, једном Богу у три Лица, тј. Оцу, Сину и Светом Духу, представља мистику над мистикама, која се нај-

⁴ Видети: В. В. Бичков, Византијска естетика, Београд 1991, 23–26.

⁵ Атанасије Јевтић, Из богословља Светога Саве, У: Свети Сави, Београд 1977, 140.

⁶ Исто, 142.

⁷ Према преводу Лазара Мирковића на савремени српски: Доментијан, Живот Светога Саве и Живот Светога Симеона, Београд 1988, 162.

⁸ Исто, 162.

⁹ А. Јевтић, исто, 173.

дубљим гносеолошким продорима, сазерцовањима, духовним доживљајима прелепог преображења, светости и откривања Лица уметничким поступком, додирује и открива у српској средњовековној религиозној естетици.

У области Доментијанових литургијских естетичких схватања, на једном месту пише:

„И тога дана, када је служио (св. Сава — Мх. Л.) свету литургију, источи рака Светога добромиироно миро... И сва чеда Његова видевши прослављње Светога, прославише Бога у Тројици, који чини дивна и неисказана чуда...“¹⁰

Автор наводи структурну везу у маниру и пракси општег места средњовековне књижевности на релацији: Света Тројица — литургија — чудо и поново Света Тројица, којом се, обожењем човека, све враћа као духовно преображено, сједињено и естетизовано. У том естетичком кругу дешава се тајна прослављења светог, тј. преподобног подвижника Симеона. Прослављање је израз оптималне средњовековне естетичке појаве и законитости. Наравно, када би се тражила још дубља и садржајнија структурна повезаност догмата, литургије и аскезе, следећи корак би био откривање значења литургијског обреда, где се јасно наглашава и открива тријадолошки и икономијски естетички план. Заправо, тај план није буквално представљен у житију, а до откривања тог знака литургије долази се поступком семиолошког увида у структуру литургије као богослужбене целине. Било би сасвим непотребно истицати светотројична текстолошка места у кругу литургијских књига култа, од служабника до имнографских књига. Заправо, естетичка целина и симболизам евхаристије је сав у знаку светотројичне и икономијске свештенореалне симболике.¹¹

Описујући аскетски естетички лик и карактер будућег архиепископа српског, Доментијан вели:

„... пође велики богољубац да посети пустињаке, земаљски анђео и небесни човек, из млада заволевши пустињу и оне богоносне другове који живе у њој, јер слуге Господње садрже се Светим Духом, где год били, али су свезани везама духовне љубави, надом, вером и љубављу, што је истишта и животворећа Тројица... имајући у својим срцима живог Христа.“¹²

Света Тројица „истинита“ су и извор естетичке и духовне пуноће Цркве, као мистичног организма и домостроја људског спасења. Додир с литургијским обредом остаје невидљив опи-

сом, али до краја препознатљив у ортодоксији и ортопраксији пустиње и монаштва. То се код Доментијана односи и на сам обред иницијације у монаштво. Обред монашења краља Стефана Првовенчаног у „анђелски образ Симона монаха“ врхуни у опису литургијског причешћа. Наиме, Доментијан то овако представља:

„... и својим светим рукама обуче га у велики анђелски образ, причестивши га небесноме бисеру, пречистој Крви и Телу Христову...“¹³

Према тумачењу литургије, познатог мистичко-аскетског писца св. Максима Исповедника, литургија је специфичан и незаобилазан пут богопознања и увођења у лепоту тајне, као што је и цела Црква „лик и слика Бога.“¹⁴ „Поученије светог Саве о истинитој вери“ изговорено је у току литургије „по извештају светог Јеванђеља.“¹⁵ „Поученије...“ у саставу свете литургије, још од првих векова хришћанства, представља учење Цркве о мистичком јединству вере и љубави. Завршетак беседе архиепископа Саве потврђује се речју амин, што заправо има значење потврде рецепције поученија од стране народа автокефалне Цркве.¹⁶ Литургијска беседа св. Саве изговорена у Жичи, има општеважећу еклисиолошку и естетичку културну структуру, која спаја у себи, сасвим природно, и монаштво као најелитнији део чланова средњовековне Цркве.

У традиционалном подвижничком исихастичком предању Цркве, проблему тријадолошког догмата посветили су, у својим апофетгматским списима, пажњу и таква имена као што су, на пример: ава Таласије, св. Нил Синајски, св. Максим Исповедник и др.¹⁷ Други део поученија садржи изложбе христолошког учења, органски повезаног с тријадологијом (означава место и значај Бога Сина у Светој Тројици) као и икономију која је дата кроз оваплоћење Исуса Христа, који постаде „колико Бог толико и човек.“ То Његово богочовештво бива потврђено кроз страдање и васкрсење ради спасења човека и свеколике творевине. На самом почетку тог дела каже се:

„И верујемо у једнога од Тројице, ни Оца ни Светог Духа, но Сина и Бога који се од Бога Оца родио, — Слово које се од њега родило безвременно и неразделно —, и нествореног, једносущног ономе који га је родио, који је увек с њим, који је добротом све привео из небића у биће...“¹⁸

¹⁰ Исто, 168.

¹¹ Погледати: В. В. Бичков, исто, 184—186.

¹² Доментијан, 147.

¹³ А. Шмеман, исто, 99 и Доментијан, 154.

¹⁴ Види у: Указатељ к 5 томам Добротолюбия, Москва 1905, 7.

¹⁵ Доментијан, 149.

¹⁶ Доментијан, 118.

¹⁷ Видети: инструктивну књигу А. Шмеман, Евхаристия, Paris 1984.

¹⁸ Доментијан, 67.

Такође, прецизно формулисана и апстрахована христологија, у завршном делу добија облик парафразе Никео-цариградског симболе вере, који је ушао у састав литургијског обреда. Овај

Свети Сава

елемент културне естетике Доментијан излаже у поглављу под насловом „О хоћењу Преосвећеног ка угарском краљу“.¹⁹

Трећи структурни вид христолошке карактерологије естетике Доментијанових житија, естетика аскетизма, има две

¹⁹ Исто, 162—163.

манифестације: Божје јављање у Христу и 2) људску духовну радост пројављену у сусрету с Богом.²⁰ Већ је наведено место где Доментијан описујући Савину посету Светој Гори Синајској, вели:

„... и приносећи умиљење из орца, гледаше умним и срдацим и душевним очима Онога који горе седи на престолу керувимском...“²¹

О важности егзистенцијалног естетичког сусрета човека и Бога, кроз мистички сазерцатељски опит живота у Христу, св. Симеон Нови Богослов пише: „Јер у достојивши се видети Њега Самога и сазерцавати, не пожелиш више било шта друго, јер испуњен љубављу према Богу не усхтеднеш више било шта друго, јер испуњен љубављу према Богу не усхтеднеш више било кога пољубити на земљи.“²²

Доментијан даје и веома разрађено, теолошки изванредно апстраховано, учење о љубави. Патристичко-естетички плач хришћанске љубави речито је изражен у следећем примеру:

„Као што се у нама јави исконска и света љубав Божја, ради тога Бог очисти све зло у нашим наравима, и исправи живот, и заволе овај свет, и ради тога посла Сина свога вазљубљенога, хотећи Њиме цео свет уверити к себи и спасти све који вером љубе. И толику љубав јави свима да није поштедео ни свога јединочеднога Сина, по му рече да умре за све нас, да они који су умрли оживе Његовом смрћу и опет Њиме васкрсну, и да још у телу сазнају Бога, и да разумеју Његову љубав. Јер све што је на земљи и на небесима, све је створено љубављу Божјом и њоме живи. И ако знамо Сина Божијег, и верујемо му, то разумемо љубав Божју и бићемо примљени од Њега.“²³

Према учењу ромејских отаца Цркве, од новозаветног да исихастичног схватања, љубав је основни гносеолошки, па према томе и естетички, градивни елемент православља. Ово схватање засновано је на теорији о Богу-Љубави.²⁴ Гносеолошки, односно богопознајни христоцентризам најбоље се изражава речима: „И љубављу нас Бог позива ка себи и приведе нас у истинску веру...“²⁵ Овде се рефлектује вид Божије љубави према човеку. Други комуникацијски богопознајни смер је човеков одговор: „Сви ми који љубимо Христа треба да сатворимо Божју во-

²⁰ А. Јевтић, Прологомена за испихастичку гносеологију, Филозофске студије, бр. XVI (1988), 123.

²¹ Доментијан, 163.

²² Цитат према: В. Кривошеин, Преподобный Симеон Новый Богослов (949—1022), Paris 1980, 219.

²³ Доментијан, 163.

²⁴ А. Јевтић, исто, 126.

²⁵ Доментијан, 164.

љу...²⁶ Доментијанова разрада гноссологије љубави, развија се на релацији естетичког субјекта и објекта, тј. богопознаваоца и познаваног (Бога).²⁷ Мада на овом месту нема теоријски јасно образложених директних структурних веза између предањског и патристичког схватања и литургијске семантике, оне се подразумевају. Значајском анализом целине и појединих елемената литургије, видели бисмо да је љубав исто то, не само у литургији, него и у свим облицима верског осећања, учења и мистике. Заправо, у семантици и естетици суштине литургије, сабор верних ради служења евхаристије, дефинише се и схвата као мистика љубави. Естетиком литургије и њеног дубоког смисла сабрања верних, открива се у току обреда лепота и знак љубави једних према другима, као учесника јединствене Христове љубави.²⁸ Аскетска теорија и пракса као богопознајни предуслов, на исти начин исповеда и доживљава љубав. О том чисто аскетском и преображенском естетичком смислу љубави, Доментијан пише следеће:

„Да се оканете од телесних похота, које војују на душе ваше (1 Пт 2, 11). Јер ако сте заволели Христа Сина Божијег, и разумели његову љубав, и пребивате у Његовој љубави, то нека не живи у вама телесна љубав, као пре, када не самнишљасте, Бога не знађасте.“²⁹

И у овом случају је структурно јединство три најбитнија естетичка подручја, више него очигледно. Троструке структурне паралеле, ако и нису увек сасвим јасно разрађене, могуће је и неопходно показати поступком семантичке анализе текста.

За основни план овог поглавља узет је покушај дефинисања карактера Доментијанових естетичких схватања. Примери би могли бити, безмало, преломазни и непотребни, јер их одабрани врло јасно показују.

Етос естетике оба житија, у сва три поменути структурна слоја, обележава и културолошки одређује еклисијолошка тачка гледишта. Важност те тачке има пресудно историјско значење у развоју свеукупног живота српског средњовековног друштва, и ништа мање, као конститутивни елемент будућег националног идентитета Срба, реч је о Савином светителству и тренутку када он постаје архиепископ автокефалне Цркве у Србији. Еклисијолошки, духовно и естетички су кулминациони моменти Савиног достојанства, чина авторитета и власти. Добијањем автокефалије и постављањем за архиепископа српског, он постаје светитељ Светим Духом, који уобличава, одржава и представља надзиратеља живота бића Цркве. Автокефалија, у

²⁶ Исто, 164.

²⁷ Видети: А. Јевтић, исто, 126.

²⁸ А. Шмеман, исто, 168—173.

²⁹ Доментијан, 164.

погледу естетичких схватања постаје оквир естетизације српског народа.

О функцији архиепископа, Доментијан казује:

„Сам Црква Божја, основан вољом Божијом на апостолском и пророчанском здању, и ову од основа зачевши и уз Божју помоћ му сврши је најбоље до краја, двоструко утврђену постави је на тврђи својој и речју и делом, и у њој објави сву божанствену славу, и њоме просвети своје отачество...“³⁰

Преко архиепископа Саве, као што видимо, хришћански народ српског „отачества“ „просвети се“ тј. „двоструко утврђену постави“ у Србији Цркву као Тело Христово. „Сам Црква Божја“, епископ је лик Христов и наследник и сапрестолник свих светих апостола; као такав он је челник апостолске Цркве српске.³¹ Литургијска мапа автокефалне Цркве бива утврђена оног момента када светитељ Сава ствара епископије и поставља епископе. О томе Доментијан пише:

„Једне назва богосветла светила, да сијају богомисаону светлост отачеству свом свеосвештене епископе...“³²

У поуци архиепископа српским епископима, он их саветује да брину о својој пастви, јер „кроз нас (епископе — М. Л.) прилазе на крштењу, и благосиљају се нашим молитвама, и ради полагања наших руку од Бога примају Духа Светога, и ти се прикупљају ка Царству небеском.“ Видимо да архиепископ Сава поучава српске епископе како да врше иницијацију крштења, којом се човек по благодати естетизује и постаје биће сакралних естетичких могућности, литургијску катихизацију и учи их да буду пастири духовног живота чији је циљ и естетички, тј. задобијање „Царства небеског“. У духу апофегматс древних отаца-подвижника, архиепископ, пастир и духовник даје поуку, типично монашке духовне структуре, посебно истичући схватање о пролазности свега земаљског и незалазности небесног. Автор о томе пише:

„Да ако што утрабите бежећи од овога света, и тиме ћемо живети у оном и увек приближавајући се мишљу ка небесним, и светлећи се добрим божанственим речима, свагда приносећи Господу своје добра приношења, душевну жртву на олтару срца, добра дела доброг срца воље у мномиру доброга мириса.“³³

³⁰ Исто, 187.

³¹ Погледати: А. Јевтић, Из богословља Светога Саве, 169—170.

³² Доментијан, 187.

³³ Исто, 189.

Проналажењем унутарње везе у три важна естетичка подручја добија се глобална слика и одређује идеолошка тачка композиције књижевног дела као и карактер Доментијанових естетичких схватања. Детаљном анализом дошли бисмо до истог: селективни или, чак, неселективни избор места за анализу, дао би још чвршће доказе о интегралности структуре идеолошке тачке житија, истоветне еклесиолошке идеалтипске естетичке садржине. Треба истаћи и то, да су најважнији теоретичари ромејске теологије, како у домену догматске патристике, тако и литургије и мистичко-аскетске теорије и праксе, били автори чија су интересовања и тематске прсокупације биле тродимензионалне. То се пре свега односи на св. Василија Великог, писца догматских и аскетских састава, и автора целе једне литургије, затим то исто важи и за св. Јована Златоустог, а добрим делом и за св. Атанасија Великог, св. Григорија Ниског, Псевдо-Дионисија Ареопагита, св. Максима Исповедника итд. На тај начин се та структурна тродимензионална повезаност и авторски прелама кроз личности, чија тематска опредељења и достигнути ниво теоријске мисли и историјског утицаја сведоче о природној тематској синтетичности али, истовремено и привидној тематској различитости једне те исте структурне мисаоне суштине и целине.

Бакон Милорад Лазар

лична библиотека
Дрх. Наум

ОБНОВА СРПСКИХ СВЕТИЊА У БАКОВИЦИ

Последице II-ог светског рата вероватно нису нигде тако видљиве и данас, после десет година, као што су у Баковичи и околини. Шта је управо урађено тако страшно да су трагови тако видљиви и трагични за српски народ? Одговор је: Српски народ је протеран а његове Светиње порушене. Да несрећа буде већа, пред крај рата, донет је озлоглашени Закон да се сви протерани Срби не могу вратити на своја огњишта, а онда, после рата, дакле у миру, када настаде живот у „Братству—јединству“, долази до кулминације — безумља. Наиме, оно што за време рата не учинише окупатори, учинили су комунисти. Донета је одлука Општинског комитета КПЈ у Баковичи да се сруши монументални храм слободе а порта претвори у парк и одузме цркви. И где ироније! На дан Светог Саве (27. јануара 1949. године), који је толико црква подигао, који је проуетио српски народ, дакле, тај његов народ, на његов дан подмече експлозив у темеље цркве Свете Тројице — храм слободе у Баковичи. Православни Срби са тугом посматрају из прикрајка тај тужни приказ свесни своје немоћи пред безумљем тадашњих рушитеља српских Светиња. (Овом приликом желио бих да се сачува од заборава народно предање које се односи на обнову цркве у Баковичи. Наиме, приликом рушења, цркве, централно кубе је пало усправно и није се разбило. За верујуће Србе то је био видљиви знак да ће се црква кад-тад обновити. То предање живо је и данас у Баковичи). И, ево, ових дана, ако Бог да, приступићемо изградњи нове цркве на темељима срушене 1949. године.

Да би ово велико и свето дело почели да реализујемо, дужан сам ради оних који ће доћи да изнесем следеће податке: земљиште је враћено заслугом тадашњег председника општине господина Бокице Станојевића, председника Извршног већа господина Момчила Обрадовића и господина Момчила Станојевића, секретара Урбанизма као и свих чланова Скупштине општине. Нормално, иницијатива је потекла од баковичког пароха јереја Трајана Којића и Црквеноопштинског одбора. Тако је Скупштина општине Баковица на писмени захтев црквене општине Баковица да јој се врати неправедно одузето земљиште одговорила 28. IX 1992. године: „Усваја се захтев црквене општине у Баковичи као основан. Даје се на трајно коришћење земљиште катастарска парцела бр. 1001 К.О. Баковица —

град у површини од 0,54,34 хектара ранијем сопственику од кога је земљиште одузето из поседа“.

Како је на месту где се налазила црква, после рата подигнут споменик који је требало да симболизује братство и јединство, сада га је требало уклонити, те смо се обратили молбом Скупштини Општине да се исти уклони. Захтев је усвојен, па је 29. XII 1993. године опоменик дислоциран. Тако су се стекли услови да се 23. I 1994. године оформи одбор за подизање нове Цркве на истом старом месту. У Одбор поред епископа рашко-призренског г. Артемија, протојереја-ставрофора Милутина Тимотијевића, Ректора Богословије у Призрену, надлежног пароха протонамесника Трајана Којића, ушли су и сви вибенији људи из Баковице. За председника је изабран господи Момчило Станојевић, инж. а за благајника господин Милан Шаренац, дипломирани економиста и за секретара господин Величко Миловић, адвокат. Одбор је прихватио да се израда пројекта повери господину Љубиши Фолићу, професору приштинског универзитета. За грађевинску дозволу нисмо дуго чекали, издата нам је 18. II 1993. године. Док смо се spremали за ово велико дело, у току 1992. и 1993. године Богу хвала урађено је следеће: Обновљена је црква у Бистражину и из темеља подигнута црква на Баковичком гробљу у Пискотама посвећена св. Кнезу Лазару, као и сала поред цркве.

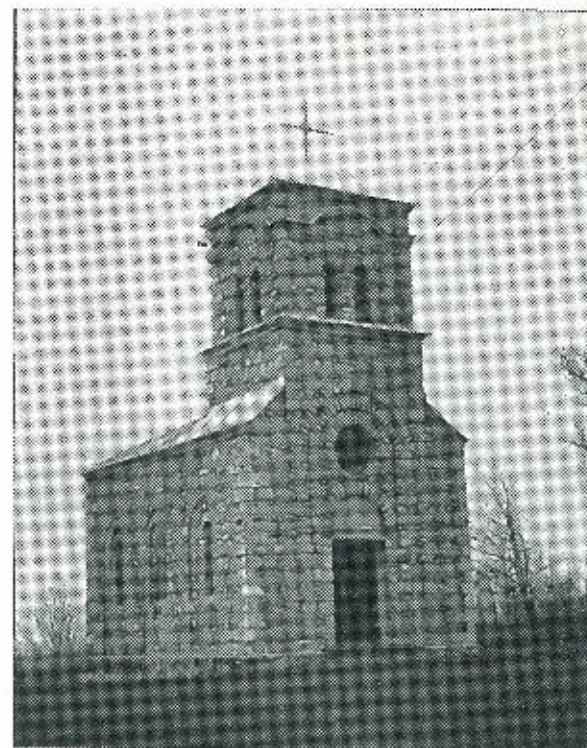
ЦРКВА СВЕТОГ ИЛИЈЕ — БИСТРАЖИН

На основу историјских података знамо да се село Бистражин помиње 1348. године у Арханђеловској повесли Цара Душана. На брегу изнад села, на темељима старог црквништа, између два светска рата подигнута је лепа сеоска црква. Априла 1941. године када су спаљена многа села у Мстохији спаљена је и разорена црква светог Илије. После рата држава је одузела земљиште око цркве, и тако онемогућила њено обнављање. Такво стање трајало је до 1988. године када је Скупштина општине у Баковници позитивно одговорила на захтев Црквене општине у Баковници и вратила јој одузети посед површине 1,45 хектара.

Како је црква тешко страдала за време рата, а после рата била „изложена сталном разграђивању од природних сила и људских руку“, то смо на дан светог Илије 1989. године осветили водичу (први пут после рата) и донели одлуку да приступимо обнови исте цркве.

9. Септембра 1991. године поднета је молба за благослов Његовом Преосвештенству епископу рашко-призренском г. Артемију за обнову цркве. Истог дана поднет је и захтев Скупштини општине Баковица за добијање грађевинске дозволе. Пошто су добијена сва потребна документа за изградњу, почели смо са изградњом.

Пројекат је бесплатно урадио Архитекта г. Ссрафим Николић, професор приштинског универзитета из Призрена. У току марта 1992. године доведена је вода и струја од села до

Црква Св. Илије

цркве, дар „Електрокосмета“ из Баковице на челу са директором Драганом Исаиловићем, тех. директором Зораном Јовановићем и Драганом Петричевићем. Радови на цркви почели су 10. августа 1992. године и до 1. децембра 1992. године завршени су зидарски радови. Остали радови завршени су током 1993. године тако да је до светог Илије све било завршено и спремно за освећење. 7. августа 1993. године освећење је обавио Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски г. Артемије уз саслужење седам свештеника и учешће многобројног народа из Баковице, Ораховца и Велике Хоче. Многи су помогли обнову цркве Светог Илије, а ја бих само неке поменуо: господина Мишу Булафића из Шведске, Драгана Челића из Вучитрна, Станка Шабана и Петра Делића из Баковице, затим Момчила Станојевића, праћ. инж. из Баковице коме треба највише захвалити што је тако успешно завршено значајно дело, као и радним организацијама: „Први Мај“ из Ораховца, затим Скупштини општине Баковица, „Електрокосмет“, „Мсто-

хија промет", „Еласт“, „Житопромет“ итд. (У својој беседи на освећењу цркве Владика је похвалио све оне који су допринели да се ова светиња обнови).

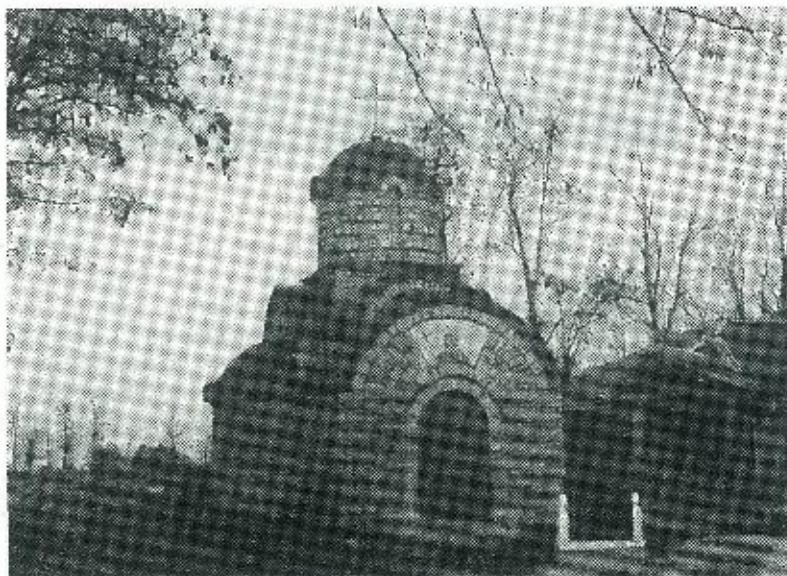
Истовремено са обномом цркве светог Илије зидана је од темеља нова црква св. кнеза Лазара у Пискотама.

ЦРКВА СВЕТОГ КНЕЗА ЛАЗАРА

Идеја да се на гробљу у Пискотама подигне капела није нова. У том циљу основан је Одбор, додуше без учешћа цркве, па је ваљда због тога тај подухват унапред осуђен на неуспех. То је вероватно било јасно и г. Момчиљу Станојевићу који је у својству секретара за урбанизам при скупштини општине у Баковници преузео целу ствар у своје руке. Зато се он обраћа надлежном пароху свештенику Трајану Којићу са идејом да се на гробљу подигне црква-капела. Брзо је дошло до договора и одмах се приступило пројектовању које је поверено арх. г. Љубиши Фолићу, проф.

Освећење темеља обављено је 8. децембра 1991. године после Свете литургије која је служена у цркви Успенија Пресвете Богородице у Баковници.

Нова црква-капела посвећена је светом кнезу Лазару и то је прва црква на Косову и Метохији, која је посвећена овом Косовско-метохијском мученику.

Црква св. Кнеза Лазара

У току зимских месеци обезбеђен је материјал а са првим пролећним данима почело је зидање. Црква је у облику унисаног Крста, зидана тврдим материјалом, од тесаног камена и

цигле. Сву бригу око зидања и обезбеђивања материјала преузео је на себе господин Момчило Станојевић. У току 1992. године црква је била сазидана и покривена бакарним лимом, а 15. децембра 1992. године је освећен и постављен (подигнут) Крст дар породице Будимира и Момчила Станојевића. Остали радови настављени су у току 1993. године и хвала Богу све је предивно урађено тако да је 7. новембра 1993. године црква била освећена. Освећење је извршио Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски г. Артемије уз учешће Ректора Богословије протејереја-ставрофора о. Милутина Тимотијевића и многобројног свештенства. Владика видно задовољан, у својој беседи благодари Богу и светом кнезу Лазару који су подарили снаге напаћеном народу у Баковници да за тако кратко време (за свега 23 месеца) подигну овако величанствени храм. Том приликом унапред је у чин протојереја баковички парох о. Трајан Којић, а господину Момчиљу Станојевићу, за изузетно залагање (био је иницијатор и реализатор читавог подухвата) уручена је АРХИПАСТИРСКА ПОХВАЛНИЦА, и икона свете Петке (крсна слава), уметнички рад игуманије манастира Соколице мати Макарије, као и капитално дело „Задужбине Косова“. Архијерејске похвалнице додељене су и господину Љубиши Фолићу, господину Др Сави Станојевићу, господину Петру Делићу и господину Будимиру Станојевићу. На крају ево још једног позитивног примера. Наиме, у порти цркве Успенија Пресвете Богородице у Баковници, овојевремено без сагласности и одобрења цркве постављена је графо-станица која не само да је сметала већ је била и опасна за децу која се ту свакодневно играју. На захтев црквене општине, директор Електро-космета господин Драган Исаиловић, као и господин Зоран Јовановић учинили су да је иста дислоцирана.

Све је ово само припрема за оно што нам предстоји, а то је, ако Бог да, зидање нове цркве у центру Баковнице, за коју је пројекат урадио господин Љубиша Фолић, архитекта и професор. Зидање ове цркве у Баковници треба да почне управо ових дана.

Парох Баковички, Протојереј Трајан Којић

ТРИ ПИСМА УПОЗОРЕЊА ПРОТИ СТЕВИ ДИМИТРИЈЕВИЋУ

У библиографији радова о проти Стеви Димитријевићу,¹ многи значајни догађаји из његовог богатог делима живота нису приказани. Разлоге видимо у томе, што његова лична архивска грађа која је после његове смрти распродата по архивама СР Југославије² и иностранства,³ није довољно истражена. Тако на пример скоро се и не зна о његовој преписци са Јосипом Висарионовичем Стаљином,⁴ са многим српским писцима и другим великанима, као и овима онима који су били заинтересовани за његову безбедност или помоћ коју су од њега очекивали.

У Архиву Косова и Метохије у Приштини, постоји Фонд Стеве Димитријевића сребен у седам кутија у којима се налази грађа која још није довољно изучена иако је врло значајна како за историју Српске православне Цркве, тако и за културу, политичку историју пре и после ратног периода.

Тратајући за непознаницама из активности његовог живота, наишли смо на три писма упозорења у време када је био директор „Српске гимназије и учитељске школе у Скопљу“ и када је „брига за црквени живот у Скопској епархији, тек истргнутој из Бугарске егзархије, уз велике дужности у тамошњем школству у многоме пала и на њега.⁵ Не обазирјући се на претње чланова ондашње ВМРО, он је у свом послу на националној ствари не штедећи труда врло успешно радио. И не само то. Како се и светогорски манастир Хиландар деценијама налазио у кризи због хегемонистичког и агресивног држања бугарског дела браства и тешког материјалног положаја, Стева Димитријевић је 1906. године постављен за референта ма-

¹ У Богословљу, у издању православног богословског факултета у Београду 1984. године у свесци 1 и 2, година XXVII, издата је споменица о проти Стеви Димитријевићу у којој је дата обимна библиографија радова о њему.

² Податке о томе дао нам је дугогодишњи радник Покрајинског архива у Приштини пок. проф. Милош Чупаревић који је радио на откуп ове грађе од родбине проте Стеве Димитријевића.

³ По речима пок. Милоша Чупаревића део грађе се налази и у Бечком архиву.

⁴ Бивши директор Покрајинског архива у Приштини др. Исмет Дрмаку дао нам је ове податке а потврдио нам је њихову веродостојност и проф. М. Чупаревић.

⁵ Др. Душан Љ. Кашић, Протојереј—Ставрофор, Стеван М. Димитријевић, 1866—1953, Богословље, Београд 1984, св. 1 и 2.

настира Хиландара при српском генералном конзулату у Солуну.⁶ Таква његова активност није одговарала организацији ВМРО-а па је њен члан Даме Грујев почео да размисља о његовој ликвидацији. Вест о томе убрзо је допрла до његових пријатеља који га у поверљивој почеше упозоравати и савстовати:

1.

„Многопоштовани господине,

Молим Вас опростите ме што се усуђујем да Вас известим о следећем: Јуче по подне дознадох од мојих поверљивца који мени поверавају да се Вашем животу и Г. певача Драго-сављевић спрема завера. Чета Грујева бави се овде до 12. ов. м. дакле од данас до среде нигде не излазите на чак ни у школској авлији у мраку. Постаћете жртва. Зато пазите лепо да Вам се не увуче ко у вашу авлију увече. Такође известите Г. певача нека ни у школу не долази. Немогуће ми је доћи до Вас, да Вас известим лично јер они пазе на мој сваки корак. Ову вест задржите, поштовани Господине само за Вас јер мене ако издате и мене ће да убију.

С одличним поштовањем
Марија Т. Чакаревићева
учитељица забавишта

П.С. Молим одмах ми јавите да сте моју карту примили да не бринем.

8. I 905.

Скопље“

2.

Ово исто потврђује још један докуменат:

„Драги оче прото,

Солун 21/XI.905.

Молио ме је г. Вучетић из Скопља, да Вас известим, да су Бугараци одлучили, да Вас тамо у св. Гори убију. Ма да тој вести не поклањам вере, ипак Вас известавам о тој, како бисте се умели припазити. Ја за Ваш живот могу гарантовати, док сте у св. Гори, према томе ми је та вест веома и загонетна и чудновата. Умољен сам, да Вас о томе известим, и ја изврших своју дужност.

Како се осећате у калуђерском царству? Мислите ли тамо дуго остати? Јесте ли питали кога за бело добро вино? Ако је могуће да се набави, ја бих га желео имати за св. Николу.

За Леку се још не зна ни кад ће ни да ли ће долазити. Моје опаске, на које сам Вам скренуо пажњу биле су тачне.

⁶ Исто.

⁷ Архив Косова и Метохије, Фонд Стеве Димитријевића к-7.

Иначе новог ничега. Да, заборавих Вас известити, да је убијен нам поп Минић у Скопљу. Убијен је ножем. Из новина ћете видети опис тога догађаја.

Срдачне поздраве за Вас и за сву браћу нашег манастира шаље

21/XI.905

Солун

Ваши поштовалац
Драг. С. Обрадовић

Пишите: Адреса: Драгољуб С. Обрадовић
Директеур ду гимназе Србе
Салоники“⁸

3.

За живот Протин били су многи забринути. Свако његово кретање и службовање било је праћено молбом да се „лази“ Бугараци. И велики босански писац Петар Кочић је писао:

„Скопље, 16. септ. 1905.

Много поштовани и драги Господ. директоре,

Вијест да сте дали свој пристанак за Битољ све је ваше искрене пријатеље и пријатеље српске ствари изненадиле и пренеразила а мене је потпуно убила. Нисам могао вјеровати да се тако мало рачуна води о нашој националној ствари у овим крајевима. То је самом Богу плакати! Нисам у годинама да дајем иком савјет, а најмање Вама, али Вас, опростите ми, упозоравам да никако не идете у Битољ. То је за Вас грдно понижење, то понижење и мене вреба и боли, јер сам дубоког увјерења да то не заслужује човјек и јединствени радник српски као што све Ви. Осим тога пристанком својим за Битољ, Ви долазите на једно издајничко утрљано мјесто и мјесто препуно интрига и македонских мизавирлука. Поврх тога, мислим, да су Вам познате и везе појединих људи из Битоља са Скопљем. Све то и још много што шта говори да не идете тамо куд Вас гоне заклету непријатељи српског напретка у овим крајевима. Савјест ми је налагала да Вам као Ваш пријатељ који жарко жели да се и у царствујућем граду Скопљу ступи макар корак напријед.

Ваши су сви здрави и живи, али и тужни, много и премного тужни.

Ја Вас и Милка много поздрављамо
Ваши особити поштовалац
Петар Кочић“⁹

Приредио:
Мр Векослав А. СТАЈКОВИЋ
Призрен

⁸ Исто.

⁹ Исто, LXVII/к-144-1905.

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

НОВЕ НЕВОЉЕ НА СВЕТОЈ ГОРИ

У уторак 15. фебруара 1994. год. Цариградска Патријаршија послала је телеграм Свештеној Општини Свете Горе Атонске са информацијом да ће патријаршијска егзархија доћи у Кареју у уторак 17. фебруара. Према новинским извештајима и званичним изјавама које су издале Патријаршија и Свештена Општина може се видети следеће:

Први секретар патријаршијског синода, митрополит Мелитон Филаделфиски је раније обећао да егзархија неће посетити Свету Гору док год се не постави нови цивилни гувернер и док не положи заклетву. Од промене владе у Грчкој (1993) тренутно на Светој Гори нема цивилног гувернера.

Зато је телеграм са Фанара схваћен у Свештеној Општини не само као изневерено обећање већ као покушај да се Фанар умеша у предстојећи Пети ванредни двоструки сабор игумана и антипросопа Свете Горе који треба да расправи два питања која већ неко време оптерећују односе између Свете Горе и Патријаршије. То су: дијалог са Ватиканом и монофизитима и забринутост у вези словенских манастира на Светој Гори.

Конкретно, Двоструки сабор треба да расправи питање споразума у Баламонду који је закључен у богословском дијалогу са папистима јула 1993. г. (у којем скуменистички оријентисани „православци“ на све начине поричу постојање било какве значајније теолошке разлике између Православља и хетеродоксног хришћанства). Свештена Општина је послала писмо Патријаршији изражавајући колико овај споразум противречи учењу Православне Цркве које је дефинисано од Светих Отаца и на Васљеским Саборима. Такође је на дневном реду било и питање писама које је послао Патријарх Варголомеј са захтевом да се са Свете Горе протерају три монаха словенског порекла.

Говорило се и о томе да патријаршијска егзархија намерава да постави грчке игумане у манастиру Хиландар и Зограф где се служи на црквено-словенском језику и где живе братства српског и бугарског порекла. Новински извештај са Свете Горе показује колико ће ови проблеми допети главобоље грчкој влади и закључује:

„Морамо се сетити да се нешто слично десило пре две године када је патријаршијска егзархија уз помоћ световне вла-

сти са Свете Горе истерала у року од неколико сати на брзу руку четири монаха руског порекла из Скита св. Пророка Илије где су се одмах после уселили четири грчка монаха са архимандритом, који је раније био војни свештеник. Овај случај се још вуче по грчким и међународним судовима и проузроковао је велике невоље посебно бившој грчкој влади.“ (Ορθόδοξος Τύπος 25. 2. 1994.)

У наредним данима патријаршијска егзархија коју су сачињавали митрополити Атанасије илипољски и тиронски, Мелитон филаделфијски и Михајло аустријски добила је дозволу из Цариграда да председава или да присуствује Двоструком Сабору. Ово највише тело на Светој Гори одбило је да прими егзархију јер „није било никаквог званичног обавештења нити утврђеног дневног реда на основу којег је требало да егзархија учествује на двоструком сабору.“ (Ελευθεροτυπία 21. 2. 1994.)

У петак 18. фебруара, поменути чланови егзархије заједно са игуманима и представницима шест од двадесет манастира одржали су седницу у манастиру Ивирун и сменили архимандрита Јосифа, игумана манастира Ксиропотама, као и следеће анти-просопе у Свештеној Општини: јеромонаха Јелисеја симонепетритског, монаха Луку филотејског и монаха Епифанија дионисијатског, који су смењени са своје дужности због „непослушности и бунтовничког расположења према Мајци Цркви.“ Није дато никакво објашњење зашто су баш ова четворица осуђена на такву казну.

У Кареји су игумани тринаест манастира прогласили ове одлуке за насиље над аутономијом Свете Горе, и изјавили да су ове казне неканонске и без икакве вредности. Потом су закључали зградом Свештене Општине и објавили да је Света Гора „под опсадом“ (исти извор.)

Од тада се двадесет светогорских манастира поделило на следећи начин: Тринаест се супроставило одлуци егзархије; то су: Ватопед, Хиландар, Дионисијат, Ксиропотам, Зограф, Дохијар, Каракалу, Филотеј, Симонепетра, Св. Павле, Григоријат, Св. Пантелејмон и Константинит. Егзархију је подржало шест других манастира: Велика Лавра, Ивирун, Кутлумуш, Пантократор, Ставроникита и Ксенофонт. Манастир Есфигмен још је раније на канонским основама прекинуо општење са Патријаршијом и тренутно не учествује у раду Свештене Општине.

У недељу 20. фебруара тринаест манастира издало је подуже саопштење грчком народу поводом новонастале кризе. У саопштењу се између осталог каже:

„Изненадни сукоб поводом овог случаја са Васељенском Патријаршијом која кажњава игумана и антипросопе четири манастира који нису ни имали прилику да се сусретну са члановима патријаршијске егзархије, и то у истом дану, без канонског и правног поступка, без икаквог овлашћења по том питању као и без дозволе оптуженима да се бране... оправдао

је бојазап атонских отаца да се ради о упућивању у њихову аутономију, било из незнања, било због тобожње добре намере“.

„Свештена Општина не може да прихвати оно што је учинила Васељенска Патријаршија јер је то неканонски и учињено је преступањем њених овлашћења на Светој Гори.“ Ово саопштење даље каже да је детаљан меморандум послан патријарху Вартоломеју са захтевом да поништи одлуке које је донела егзархија. (Εστίς, 21. 2. 1994.)

У том меморандуму патријарху је постављено питање: „Да ли се икада чуло да се законски овлашћени представници свештених манастира кажњавају због легалног учешћа у канонским црквеним телима и због личног изражавања, ставова својих манастира?“ Документ се завршава молбом: „Свјатјејши оче, осуди нас све заједно који носимо бреме одговорности у служењу и управљању овога светог места или нас све ослободи кривице!“ (Εστίς, 22. 2. 1994.)

Дана 24. фебруара, новине су објавиле делове изјаве коју је издао патријаршијски синод на Фанару, који се састао да би распрасио о овом питању. У изјави се каже да Патријаршија поштује аутономију Свете Горе и да јој никаква неправда није учињена, затим, да се активности осуђених више нису могле толерисати и да су казне које су изречене у „мајчинском саосећању“ најблаже колико је то могуће. Фанар отворено одбацује „неправедне гласине да намерава да постави искључиво грчка братства у манастиру Хиландару, Зографу и св. Пантелејмону“. У закључку Патријаршија „оштро апелује на атонске оце да одбаце световни начин размишљања који нажалост карактерише њихове активности и понашање последњих година.“ (Καθημερινή, 21. 2. 1994, Ελευθεροτυπία, 24. 2. 1994.)

Митрополит Мелетије никопољски, позната личност грчке државне Цркве, написао је један чланак поводом поменутог спора. Он тврди да пошто је грчка држава донела Устав и законе који дефинишу аутономију Свете Горе и пошто је сам Патријарх константинопољски њихов локални епископ, његов ауторитет и ауторитет државе су меродавнији од ауторитета Свештене општине. Митрополит, међутим, заборавља да и владе морају да се повишавају законима које су донеле. У корену насталог проблема управо лежи повреда релевантних закона и владајућег устава од стране цивилне управе Свете Горе и патријаршијског егзархата.

Митрополит Мелетије, међутим, погађа у саму срж проблема својим питањем: „Како да објасним чињеницу да монаси не дозвољавају представницима свог духовног оца, Васељенског патријарха, да присуствују на њиховој седници.“ Како, дакле, да светогорски оци покажу послушање према свом духовном оцу и епископу са којим се не слажу у неким суштинским питањима вере? У таквим случајевима свети канони налажу прекид општења док се доктринална питања не распра-

ве на одговарајућем православном сабору. Ппје довољан само „fiat“ са Фанара.

У следећем чланку истих новина, један истакнути скүмениста, Спирос Алексиу, примећује да се светогорски оди овај пут показују не као „екстремисти“, већ као „трезвени и разумни“. Такође истиче да су се патријаршијски изасланици овај пут понели веома благо у поређењу са својим колегама од пре само неколико година раније. „Старији људи са традицијом иза себе су једно, док су сасвим друго млади епископи, без обзира колико су папира и диплома донели из Европе.“ Ово је један од неретких чланака који изражава наду да ће се криза решити у љубави.

о. Митрофан (ПРОТОС СВ. ГОРЕ)

Међутим наивно је мислити да је садашња конфронтација тако једноставна и да ће се разрешити мудрим дипломатским маневрима.

Сетимо се како је у августу 1992. г. објављено да су четири манастира подржала захтев Патријаршије да се протерају сви зпхоти са Свете Горе. Ова четири манастира били су Ини-

рон и Пантократор, које су недавно уз активну помоћ патријаршије населила братија из друга два манастира, Ставроники и Ксенофонта. Јануара 1993. г. Велика Лавра се придружила групи од ова четири манастира подржавајући захтев Патријаршије поводом издавања дозвола за боравак поклоњеница и гостима који желе да дођу на Свету Гору. Сада Кутлумуш постаје шести манастир који подржава све веће захтеве Патријаршије. Кворум Свештене Општине чини четрнаест манастира. Тринаесторици колико их сада наступа у њено име недостаје још један члан да би Свештена Општина правно функционисала.

Питање словенских и других не-грчких манастира на Светој Гори већ се дискусијама заоштрава. Повремено је то питање привлачило и међународну пажњу. Мора се приметити да сама Патријаршија још није одбацила гласине да намерава да постави грчке игүмане у све манастире као и онс од раније по којима инсистира да се у свим манастирима служи на грчком језику.

Случај истеривања по кратком поступку и протонства целокупног братства скита св. Пророка Илије у мају 1992, који је споменут више пута у извештајима о тренутној кризи, још није решен на грчким судовима. Недавно је председник Врховног суда одбио захтев да се предмет размотри пред целокупним судским телом због његовог великог значаја за Свету Гору и људска права у Грчкој као и због одлагања расправе тога предмета. Расправа поводом тог случаја је коначно заказана за пету седницу Врховног суда у априлу 1994. г. Веома је приметан јак спољни притисак на рад суда.

Уцењивачка тактика коју примећује Фанар, како према Светој Гори, тако и у своме монашању према Јерусалимској патријаршији не обећава много добра. Поставља се питање у коју ће сврху Фанар користити овај нови преседан одржавања читавог низа „проширених и ванредних сабора црква грчког говорног подручја.“ Недавни споразуми који су постигнути са папистима и монофизитима у Баламанду и Шамбезију дају нам неоспорив доказ да Патријаршија иде путем једне јеретичке и екуменистичке еклесиологије. Какве плодове може донети „екүменистички дух љубави“ који се намеће инквизицијским методама? У том смислу отпор папистичким тенденцијама Фанара може се једино разумети као одбрана Православља.

Узето из часописа „Living Orthodoxy“

№ 86 (Volume XV, Number 2) 1994. у.

published by St John of Kronstadt Press, 1180 Orthodox Way
Liberty TN 37095 USA

This magazine is published with the blessing
of His Grace, Hilarion, Bishop of Manhattan,
Russian Orthodox Church Outside of Russia.

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ РАШКОПРИЗРЕНСКЕ (20. 02. 1994. — 25. 05. 1994.)

I Активности у епархији

1) Традиционално већ трећу годину, у току Великог поста, епископ Артемије одржава са свештеницима братске састанке по намесништвима поводом служења Пређосвећених Литургија и исповести свештеника. На њима се анализира пастирска и друга активност свештенства и дају упутства и смернице за даљи рад. Ове године посебна пажња је посвећена разматрању плодова досадашњег рада на завођењу свете тајне исповести пред св. Причешће, као и питању склапања црквеног брака оних који су до сада живели у такозваном грађанском браку, чиме уствари стичу неопходни услов за примање св. Тајне Причешћа. Једногодишње настојање на овом питању показало је шаролике резултате, што је епископу дало повода за додатна упутства и објашњења.

2) Оживљујући стару традицију, у намери да изврши замену свих антимиона у својој епархији (од којих неки потичу чак из прошлог века), епископ Артемије обавио је 8. 01. 1994. а затим и 23. 04. 1994. године чин освећења антимиона по Архиепископском чиновнику, у манастиру „Високи Дечани“ (и том приликом осветио укупно 50 антимиона). Приликом повлачења старих антимиона, а на основу записа на њима, констатовано је да овако систематска замена антимиона није вршена још од времена епископа Михаила, који је 1928. године у Призрену у Цркви св. великомученика Георгија извршио освећење већег броја антимиона и затим их поставио у цркве и манастире своје епархије.

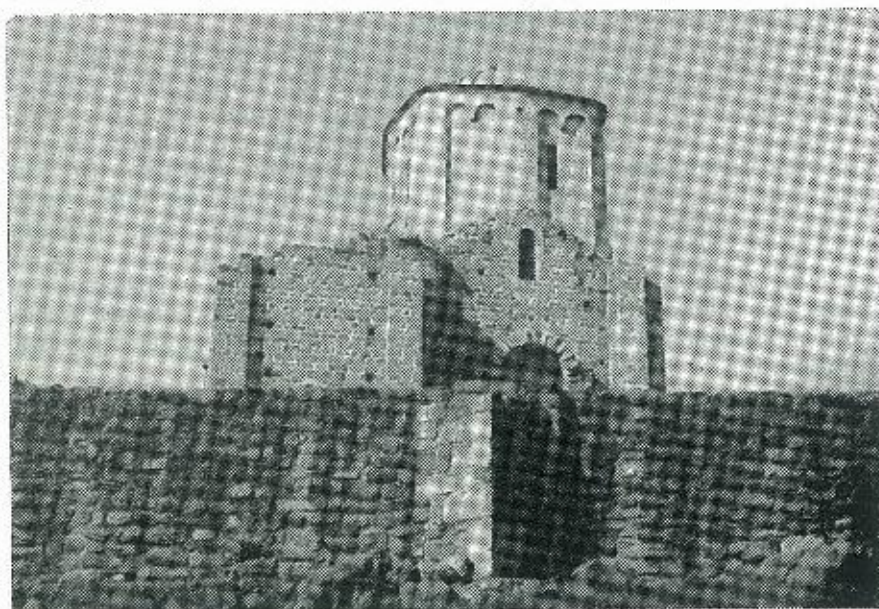
3) Дане од 24. 04. 1994. — 1. 05. 1994. године, епископ Артемије провео је у Призрену припремајући се за наступајући празник Христовог Васкрсења и обављајући текуће послове.

4) На други дан Васкрса, 2. 05. 1994. године, у Горњем Неродимљу надомак Урошевца, започета је обнова манастира св. цара Уроша. Цркву Успења св. Богородице подигла је царица Јелена, мајка Урошева, крајем 14. века над синовљевим гробом. Обнова ове цркве покушана у 19. веку била је безуспешна, па је она остала да стоји до висине сводова. У присуству великог

Владика Артемије у манастиру св. Цара Уроша

броја верника (који се традиционално сваке године на други дан Васкрса окупљају овде) и више свештеника, св. архијерејском Литургијом (коју је служио епископ Артемије) и освешћењем водике, обележен је свечани почетак радова на обнови овог значајног светилишта. Интересантно је поменути да

Манастир Бурђевци Ступови

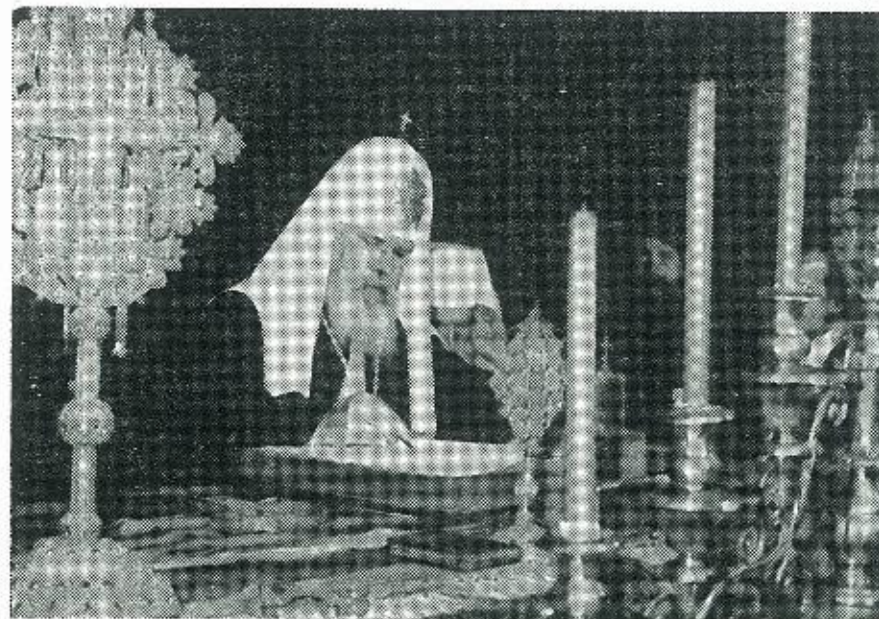
се у читав посао око набавке материјала и извођења радова активно укључила војска и многобројна предузећа својим даровима.

5) Бурђевдан, слава саборног храма у Призрену, и ове године свечано је прослављена св. архијерејском Литургијом и резањем славског колача.

6) У Новом Пазару састао се 7. 05. 1994. године иницијативни одбор за обнову манастира „Бурђевци Ступови“, задужбине Стевана Немање, који се налази наомак Новог Пазара. Манастир је доживео више разарања у својој историји, а запустео је 1912. године. Црква је делимично обнављана након II св. рата, а сада постоји велика спремност Срба из тога краја да се манастир поново оживи. За председника Одбора изабран је епископ Артемије.

7) У Бријачи наомак Ораховца у цркви св. Недеље, одржава се народни сабор сваке године на Томину недељу. Свету архијерејску Литургију 8. 05. 1994. године служио је епископ Артемије уз саслужење неколико свештеника и учешће многобројног народа овога краја. Након Литургије пререзан је славски колач и освешћена водика.

8) У оквиру своје посете СПЦ Његова Светост Патријарх Московски и целе Русије Алексеј II боравио је 19. 05. 1994. године на Косову и Метохији. Свечани дочек Патријарха и његове пратње био је на аеродрому у Приштини, одакле је следио одлазак у манастир Грачаницу. Домаћин епископ Рачкопризренски Артемије, у свом поздравном говору истакао је

Руски патријарх Алексеј II у манастиру Високи Дечани

да у личности Његове Светости поздравља свете претходнике на Трону Руских Патријарха: Петра, Алксија, Јону, Филипа, Филарета и великог исповедника нашега века Патријарха Тихона. Посета је била веома кратка и високи гости су у току једног дана обишли још и Високе Дечане и Пећку Патријаршију. Мноштво народа који је изашао на улице да поздрави Његову Светост и препуне порте манастира које је Патријарх посетио, сведоче о великој љубави и духовном јединству које повезује ова два братска народа. Епископ Артемије, који је угледне госте пратио на читавом терену своје епархије, поздравио се и растао са њима на Приштинском аеродрому.

II Сарадња са другим епархијама

1) Сарадња између епархија Рашкопризренске и Тимочке, која ево траје већ неку годину, наставља се.

У жељи да у својој епархији обнови монаштво, да му унесе свежу крв, епископ тимочки Јустин, убрзо након свог доласка на трон тимочких епископа, решио је да отвори један мушки манастир. Прилика му се пружила да то учини у манастиру Буково надомак Неготина (након одласка неколико монахиња које су ту доскора живеле). Неколико младих душа, желећи истински духовни живот и монашки чин окупило се око новог епископа. Уз помоћ јерођакон Давида (сабрата манастира Црна Река) у манастиру Буково ударени су темељи новом монашком животу. Епископ Артемије 26. 02. 1994. године лично је довео свога клирика и заједно са надлежним епископом извршио примопредају манастира и установљење општежића.

2) Ученици веронауке у Зајечару, познати као „Пчелице св. Петра Коришког“, предвођени својим вероучитељем Ђаконом Синишом Борђевићем, посетили су 26. и 27. 03. 1994. Косово. Повод је био приказивање представе коју су они припремили за прославу св. Саве, и која је репризирана најпре у Приштини где је учествовао први сабор вероученика ове епархије. Поред ученика из Зајечара на сабор је дошло још око 200 вероученика из Приштине, Призрена, Велике Хоче и Ораховца. Сутрадан посетили су манастире: „Грачаница“, „Високи Дечани“, и „Пећка Патријаршија“, а увече у Пећи поповили свој Светосавски програм у Народном позоришту.

3) Стогодишњица рођења и петнаестогодишњица упокојења о. Јустина Поповића слави се у току целе ове године, али је централна прослава била у манастиру Белије на Благовести. Мада се већ традиционално сваке године у манастиру Белије на Благовести окупљају поштоваоци и пријатељи о. Јустина, ове године сабор је био најпосећенији у односу на све досадашње. Велики број верног народа, свештенства и монаштва из свих крајева наше земље и Грчке, узело је учешћа у прослави а

свету архијерејску Литургију служио је чак 5 епископа (Лаврентије, Марко, Артемије, Атанасије, Пахомије). Након Литургије у порти одржана је краћа духовна академија, а централна академија била је исте вечери у Ваљеву.

4) У прву недељу после 12. 05. сваке године прославља се пренос моштију св. владике Николаја из САД у родни Лелић. Ове године због посете Руског патријарха Српској Цркви, пажња црквене и народне јавности скренута је са Лелића, па ипак 15. 05. 1994. тамо се окупљало 500—600 душа. Свету архијерејску Литургију служио је епископ Артемије уз саслужење 10-ак свештеника, а у продужетку пререзан је славски колач и одржан помен ктиторима храма и сродницима светог владике Николаја. Након богослужбеног дела у порти храма одржана је духовна академија.

III Издавачко-просветна делатност

1) у библиотеци града Београда епархија Рашкопризренска приредила је 23. 02. 1994. године промоцију првог годишња часописа св. Кнез Лазар. У Римској дворани која је била премала да прими све заинтересоване (по неким проценама испред улаза остало је више људи него што их је успело ући унутра) присуствовали смо дивној духовној вечери коју су нам приредили учесници: Епископ Артемије, протосинђел Атанаси-

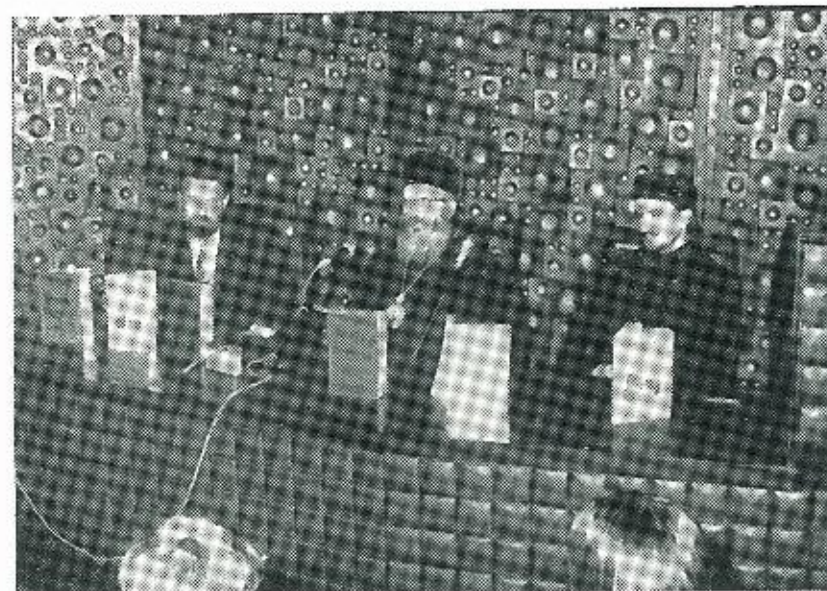

Са прославе у Јелићу

је Ракита, јеромонах Игњатије Мидић, бакон Радован Биговић и др Владета Јеротић. О часопису чули смо како похвале, тако и понеку критичку примедбу и сугестију за даљи рад.

2) Само неколико дана након промоције часописа епархија Рашкопризренска поново приређује Београду изузетан духовни доживљај заједно са Народном библиотеком Србије. У НБ Србије, 7. 03. 1994. године извршено је представљање књиге Велики Требник. Учесници су били Њ. Светост Патријарх Српски г. Павле, епископ Атанасије Јевтић, епископ Артемије Радосављевић, протојакон Прибислав Симић (продекан Богословског факултета у Београду) и управник Народне библиотеке господин Миломир Петровић. У уметничком делу програма учествовали су: хор монахиња манастира Белије, појац Павле Аксентијевић и глумац Гојко Шантић. У пресуној дворани (у којој је било много званица из културног и јавног живота града Београда) присуствовали смо, по оцни многих, догађају да дуго памћење. Такав догађај на ова кућа или град Београд већ дуго нису доживели. Шире извештај са промоције објављен је у прошлом броју часописа.

3) У Народној и универзитетској библиотеци у Приштини одржана је 25. 03. 1994. године промоција часописа св. Кнез Лазар. Овде је пре годину дана већ било извршено представљање првог броја часописа, а сада су пред пуним амфитеатром говорили епископ Артемије, протосинђел Атанасије Ракита и управник библиотеке Слободан Костић.

4) У току марта месеца изашао је из штампе и Мали Требник у преводу о. Јустина Поповића, који је у ствари извод из Великог Требника и прилагођен је за парохијску употребу.

5) Дом културе у Призрену био је 22. 05. 1994. г. домаћин учесницима овечане академије посвећене Ивану Степановичу Јастребову, (уриличене поводом 100-год. његове смрти), у организацији Епархије рашкопризренске и богословије св. Кирила и методија.

Ово је само прва од три овакве академије које треба да се одрже још у Приштини и Београду у току јесени. Уводну реч изрекао је Његово Пресвештенство епископ господин Артемије, а централно предавање (у коме нас је подробно упознао са личношћу и делом И. С. Јастребова) одржао је о. Милутин Тимотијевић, ректор Призренске богословије. У концертном делу програма учествовали су октет богословије и мешовити хор из Ниппа, као и песници Косова говорењем својих песама.

Јеромонах Симеон (Витовски)

лична библиотека
Арх. Наум

МЕЋУЦРКВЕНА ХРОНИКА

УГРОЖАВАЊЕ ОПСТАНКА АЛБАНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Током Великог поста и Васкрса у Албанији се наставља невиђена срамна кампања против Албанске православне цркве и њеног поглавара архиепископа Анастасија (Јанулатиса). Бројне политичке партије траже да се архиепископ протера из земље.

Власти су тајно основале „Комитет за одбрану Албанске православне цркве“ који јавно делује против православља и тражи збацивање архиепископа у име наводне одбране албанског православља од „грчког шовинизма“. Грчку, која брани права православља у Албанији, комитет оптужује да се меша у унутрашња питања Албаније и у унутрашња питања Цркве. Архиепископ је за комитет странац. Тражи се да албански председник, влада и парламент донесу одлуку о протеривању архиепископа из земље.

Након ових изјава, разне политичке партије — партија националног фронта, Албанска народна лига, Демократска унија, Еколошка партија, Савез бивших политичких затвореника, Демократска партија, Републиканска партија — траже протеривање архиепископа.

Председник земље пред Васкрс упућује честитку за празник верницима и њиховом поглавару, покушавајући да остави утисак да је неутралан. Власти међутим забрањују главну васкрсну лутују у улицама око катедрале у Тирани са изговором да би лутују ометала саобраћај. Архиепископ одмах упућује протест а грчка влада оптужује албанске власти за кршење верских слобода гарантованих од Уједињених нација.

Православни верници из области Корче упућују парламенту протест против кампање против свог првопастира.

Архиепископ Анастасије именован је за првог поглавара новообновљене православне цркве у Албанији 1991. године. Од тада, у таласима, непрестано је нападан, вребан и узнемираван. Чињеница да је рођен у Грчкој а не у Албанији по његовим речима није прави узрок напада. Где је рођен, изјавио је, није његова ни заслуга ни кривица, место рођења није сам могао да бира.

Највећи број православљаца Албаније су Грци, а потом Албанци, Срби, Цинцари и други. Према задњем попису становништва из 1989. године земља је имала око 3 милиона станов-

ника. Према званичним подацима Грка је тада било 58.000, односно око 2% становништва, а Срба само неколико стотина. У те податке нико не всрује, такође ни међународне институције.

По грчким проценама у Албанији живи око 300.000 Грка. Грчка политичка партија — „Партија људских права“ (раније „Омониа“) добила је при задњим изборима 58.000 гласова, а гласали су само одрасли. Познато је да многи не-Албанци нису ни излазили на изборе. По међународним проценама то је важан доказ нетачности албанске званичне статистике и намерног смањивања броја Грка. Многи Грци су на привременом раду у Грчкој тако и они нису гласали.

За православце у Албанији велики значај има радио Дринополи на северу грчке коју је основао митрополит Корице, Свистијан. Ова станица преноси св. литургију редовно а остим већином верског програма има и политичко-информативне емисије. Ова радио станица је веома допринела да православци сачувају свој верски идентитет и да се они који су се одвојили од Цркве њој врате. Многи који су се дали асимиловати сада се враћају свом првобитном националном и верском идентитету. Наравно да то смста албанским властима које по сваку цену желе да отрне ову радио станицу и да издејствују њено затварање. Због њених смислија редовно Тирана улаже протесте грчкој влади, која са овоје стране тврди да станица није у државном власништву па тиме држава не може да има утицај на радио програм.

Ускршње празнике православци у Албанији провели су у зебињу куда води ова кампања албанских власти против националних мањина, против Албанске православне цркве и архиепископа Анастасија. Прибојавају се да ће се стање погоршати до те мере да ће заједнички живот постати веома отежан. Из Грчке стижу и предлози да се претежно православној јужној Албанији пружи одређена територијална самоуправа.

БЕЗУСПЕШНИ ПОКУШАЛИ УКЛАЊАЊА РАСКОЛА У БУГАРСКОЈ

Да ни ове године нема никаквих изгледа да се у Бугарској васпостави црквено јединство показали су догађаји на Богојављење. Према једном саопштењу Бугарске патријаршије десило се следеће:

Патријарх Максим осветио је воду у саборном спомен храму Св. Александра Невског. Освећење је преносила и телевизија пошто је био присутан и државни председник Желев. После тога пред саборним храмом Патријарх је благословио јединице бугарске војске.

У исто време расколнички митрополити осветили су воду на другом месту и благословили одреде бугарске полиције.

Председник владе Беров позвао је истог дана Патријарха у посету. После краћег разговора у салон је ушао расколнички митрополит Пашкратије. Пошто је то за патријарха представљало изненађење и нечајављено па и непријемљиво сусретање са неознатим циљем, Патријарх је из протеста устао и напустио аудијенцију.

Потом се сазнало да је и главноначелник Софије приредио освећење воде од неких свештеника за које се не зна коме припадају. Ту се нашао и папски нунциј у Софији.

Самопрозвани „светправославни архиепископ Бугарске“ И. Сабев, раније физичар, сада председник парламентарног одбора за верске заједнице, тих дана наставља свој, одвојени од других, раскол и жестоко се залаже за поновно увођење старог календара. Пошто вођа још једног раскола, од грчких старокалендараца именовани „егзарх Бугарске“ епископ Фотије, себе сматра јединим исправним заступником јулијанског календара, настаје супарништво између њега и „архиепископа“ Сабева.

Ова велика конфузија у црквеном животу Бугарске резултат је уплитања државе у црквене послове, како у време комунизма председника Тодора Живкова, тако и после његовог збацивања. Нове власти наумиле су да место легалног патријарха и легалног Св. Синода поставе себи послушне архијереје. Тројица митрополита су се полакомтила, иако у дубокој старости, и маја 1992. отказали своју свезу са другим архијерејима, прогласивши себе за једину исправну православну јерархију.

На последњем заседању Светог архијерејског сабора ове зиме разматрано је „докајничко писмо“ тројице митрополита у расколу. Сабор је међутим затражио да писмо не буде заједничко него сваки митрополит да га одвојено напише, како се не би оставио утисак да је постојала и паралелна јерархија. Сабору се обратио председник државе са покушајем уплитања у његов рад, отворено је саопштила Патријаршија. Председник верске комисије Матанов утаничио је сусрет представника Сабора и тројице митрополита у расколу. Представници патријаршије затражили су да се зграда патријаршије ослободи блокаде расколника, да сви архијереји могу да се врате у своје просторије а да расколнички митрополити задрже своје собе. Једна непристрасна комисија добила је задатак да установи стање патријаршије тј. зграде Св. Синода у тренутку примопредаје.

Сматрало се да је овај споразум прихватљив за обе стране, али неке радикалне снаге одвратиле су расколнике да прихвате споразум.

Сабор је у светлу таквог развоја донео одлуку да се поставе администратори за митрополије које су у рукама расколника и да се припреми избор нових митрополита из редова бројних викарних епископа.

Ако се ове године сазове црквено-народни сабор, како планира патријарх Максим, морало би се попунити следеће епархије: Доростол—Червен тј. Русс (чији је митрополит Софро-

није већ 2 г. тешко оболео); Стара Загора; Велико Трново; Враца; и Неврокоп (Благојевград).

Најновији спор задњих месеци настао је око тумачења црквоног устава. Спорно питање је да ли се може бирати нови архијереј за једну епархију ако је досадашњи архијереј још жив. То у Бугарској досад није био случај али по уставу то није недопуштено. Митрополиту Софронију из Русса је 96. година и није у стању да обавља своје архијерејске послове. Крај бугарским црквеним проблемима за сада се не назире.

СТРАДАЊЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА КОПТА У ЕГИПТУ

Коптска православна црква је најбројнија црква Блиског Истока. Она није источноправославна већ монофизитска. Задњих година воде се званични разговори између представника источноправославних патријаршија и Копта о постизању теолошког јединства и прихватању одлука свих васељенских сабора од стране Копта. Успешан крај преговора може се очекивати скоро.

Коптски високи представници саопштили су недавно да је задњих две године убијено преко 50 верника од стране муслиманских екстремиста. Црква сматра да је број убијених најмање три пута већи — њој прави број није познат. Марта месеца убијено је шест ходочасника и један монах пред манастиром. Главни уредник коптског листа „Ватани“ Шидум, изјављује да власти знају ко су починиоци и инспиратори убиства али ништа не предузимају.

Држава одбија ове тврдње. Она стално говори о јединству египатске нације, председник државе Мубарак стално тврди да он међу пријатељима има много Копта и да у земљи владају верске слободе и равноправност грађана. Од 60 милиона становника 10 милиона су Копти иако држава тврди да их је само 3 милиона. Међу 454 посланика има међутим само осам Копта, у влади од 33 министара један је Копт. У војсци и полицији нема места за Копте. Поглавар Цркве, Шенуда Трећи, званична титула „папа Александрије и патријарх трона Светог Марка“ покушава помирљивом политиком да не погорша положај својих верника. Није мали број верника који тврде да се тиме постижу управо супротни ефекти.

Почетком ове године Коптска православна црква имала је 42 епархије и 69 архијереја, од тога 11 митрополита. Итумани десетак најважнијих манастира уједно су и епископи. Епархије се налазе осим у Египту и у Јерусалиму, Малавију, Кенији, Судану, Етиопији, Великој Британији и Америци. Поглавар Цркве, Шенуда, налази се на том месту од пре 23 година. Њега сматрају 117. наследником светог евангелисте Марка који је

донео хришћанство старим Египћанима. У Египту делује и Александријска православна патријаршија, источноправославна, са патријархом Партенијем Трећим на челу, која је највећи заступник приближавања и преговарања са Коптима.

ВЕКОВНО УГРОЖАВАЊЕ РУСИЈЕ

У својој бризи за будућност руског народа митрополит Петровграда и Ладуге Јован је у једном чланку затражио од верујућих Руса да сагледају размере своје одговорности за судбину народа и да наслуте дубину катастрофе која прсти уколико се не сакупе снаге ради супротстављања злу. Без вере и поуздања у Господа нема народног напретка, седнице, заседања, митинзи нису спас за народ већ вера!

Потребно је из тешке и трновите руске историје извући опасоносне поуке. Десет векова Русију погађају ратови и немири, упади страших завојевача и интриге иновераца.

Ако Русија жели да преживи мора да погледа у назад на своја велика времена, на личности чији је углед био несумњив. У насртајама да се разори Русија Црква је увек била први циљ.

Године 988. крштена је Русија заједно са великим кнџом Владимиром. То је био почетак руског царства кога је одликовала једна вера, исте светиње, исто разумевање циља и смисла људског постојања. Године 1054. хришћански свет је из темеља уздрман: католички запад заведен испразном и варљивом славом земаљске величине, отпао је од пуштине православља. Русија је остала верна православљу и одбила све политичке предности. Од тог момента, до данас, траје непрестани рат против Русије. Руски народ је био присиљен без престанка да се бори. Од 1055. до 1462. године било је 245 инвазија и војних напада на Русију. Од 1240. до 1462. није протекла ниједна година без рата. Од 1377. до Првог светског рата, 134 година било је са антируским савезима и коалицијама. Каткад је Русија имала и девет непријатеља одједном, 25. пута било је по три непријатеља одједном, а 37 пута по два непријатеља. Руси су готово увек били у одбрамбеном рату. Одважност и постојаност народа као и војна и државничка даровитост вођа, одликовало је то време. За 400 година територија Русије поврхана је 400 пута. Било је додуше и освајачких ратова када је требало окончати подлост и суровост суседа.

Непријатељи Русије ковали су планове за њено поробљивање. Како би руску верску посебност и њене светиње оробили, пожелели су да је припоје римокатоличанству. Најбољи пример за то је гркокатоличка брестлитовска унија из 1596. године. И три стотине година после ове уније, политика Запада према Русији се није изменила.

Амерички генерал Далс је 1945. рекао: у Русији ћемо посејати хаос. Заменићемо њене вредности другима. Наћи ћемо у Русији истомитљешике, помагаче и савезнике. То се чини преко литературе, позоришта, биоскопа, подстичу се најнижи људски инстинкти. Подстичу се и помажу „уметници“ који људима култ секса, насиља, садизма и издајства развијају.

Хаос и збуњеност ствара се у државном руководству, шири се безпринципијелност и корумпираност, искреност и постојаност се исмевају. Влада безстидност и дрскост. Лаж и превара. Пијанство и дрогираност.

Само је мало оних који су у стању да прозру о чему се ради. Који су још докази потребни да би се схватило да се против Русије води прљави рат који је темељито припреман. Ради се о животу или смрти! По плану баволских подстрекача, нашој земљи и руском народу намењен је нестанак — због његове верности историјском позиву и православљу. Срам и вечито проклетство доживећемо од наших потомака ако из ових горких искустава прошлости не извучемо потребне закључке.

Ове речи уваженог митрополита, овде само сажето донете, наишле су на одобравање верујућих. Многи почињу да размисљају о опасностима по православље и силама које покушавају да га поткопају. Нашли су се мсбутим и појединци који су у московској штампи исказали да се осећају прозваним па су ступили у полемику са митрополитом сентистербуршким, пишући му „одговор“.

Ж. Тупић

ПРИКАЗИ

ПАВЛЕ ЕВДОКИМОВ: „ЛУДА“ ЉУБАВ БОЖИЈА

Хиландарски путокази бр. 6, ман. Хиландар, 1993. год.

Захваљујући преданом подвигу хиландарских монаха, а у оквиру последње припремне декаде за прославу осамстогодишњице Хиландара, добили смо са Свете Горе Атонске један дар заиста непроценљиве духовне вредности и зрелости: књигу П. Евдокимова „ЛУДА“ ЉУБАВ БОЖИЈА“.

Всћину чланака презентираних у њој објавили су пре неких двадесет година „Теолошки погледи“, али читаво дело неопходно је управо данас, како пристиглим нараштајима, тако и српском, плански обездуховљеном континенту, ма где му биле границе, а оне су по свему судећи, свуда где нас нема без љубави Божије.

Хиландар са својим књигама-буктињама представља се као прва ватрена линија у опседању безбожничтва под чијим баластом, ево на крају миленијума тетура светосавски род.

Једна од тих буктиња које светле и Пут показују јесте и књига о којој је реч. Писана дубоко хришћански проживљено, храбро и недоктринарно — ако ми се допусти израз РУСКИ СТРАСНО, она се не дотиче само срца својих читалаца, већ продире и до ума савремених мудраца овога света и века. Продире и до оне вечите сумње — те мале личне робијашнице у којој се од Христа Спаситеља отпали интелектуални привиди личне слободе, добровољни затвореници што Бога оптужују како је утамничио људе као робље.

Ако је св. Владика Николај, између два рата, тврдио да нас „уби незнање“ — сада би се могло већ рећи да нас уби знање. Уби нас знање о свему и свачему осим о Богу и себи самима: постајемо као деца, која свако написано слово с лакоћом читају, али мисао Речи не знају нити умеју да одгонетну.

Ако, по старој максими, књиге имају своју судбину онда је по мом најдубљем уверењу дело П. Евдокимова ПРАВОСЛАВНИ одговор на она страшна питања која је поставио Мигел де Унамуно у свом „Трагичном осећању живота“. Несрећни шпански мислилац кога је читао и ценио и наш Владика Николај — показао нам је сву до пакла атомизирану и разбијену веру Запада, њене метафизичке и рационалистичке попоре, сву софистицију атомистичког ума — једну бездушну религиозну философију која је рушећи се попут Куле Вавилонске смрвила занавек сопствено срце. Читајући својевремено де Унамуно доживели смо га као пророка Јеремију Запада — уверили се у његов

дубок људски Боготрагачки бол, али и несрећу што то трагање није нашло свој пуни смисао.

У праву је био Достојевски када је тврдио да ће „звезда опет са Истока засијати“. Зрацима те звезде обасјана је мисао П. Евдокимова за кога се не поставља питање има ли Бога или не — него има ли у нама довољно љубави да бисмо спознали Бога. Питање egzистенције Божије није, дакле, питање разума — него подвига љубави према Богу. Европа несрећног де Унамуна све више приања Честертоновој опасности да је „људак изгубио све сем разума“.

„Не живе хришћани у једном атеистичком свету, већ атеизам живи унутра, у души хришћана“ — тврди наш писац и својом мишљу позива сваког ко се сматра хришћанином да изврши над собом духовну смотру, уместо што уздигне: „Господе, нестало светих!“

Једна од најпродорнијих мисли на којој почива Евдокимовљев богословски ансистем је у парадоксалној непобедивој помоћи Бога. Бог не може шикот натерати да Га воли и та његова помоћ је заправо непобедива. Он своју моћ обуздава да би човек у моћи да Га прихвати или одбади доспео до најистуреније тачке своје слободе.

„Бог је хтео такву људску слободу — без гаранција... и то је, једва се усуђујемо рећи, накао његове Божанске Љубави, то виђење човека загњуреног у поћ самоћа“.

Бог, по Евдокимову, пати за усамљеним и побунјеним човеком, човеком који страда и пуди се да заједно са човеком понесе сва страдања, јер страдање је „једини хлеб који Бог и човек једу заједно“.

За Евдокимова хришћанин може бити јадан човек, али са свешћу да постоји Неко још јачији од њега, а то је Просјак љубави који куца на вратима свих срца.

Како се обраћати том Просјаку љубави и каква молитва да нам буде. „Молитва је дрхтање душе пред дверима царства“, вели писац. Дакле, куцање на вратима и наше дрхтање и сузе покајања док отварамо — то је истински сусрет човека са Богом, а у тој Божанској љубави Бог себе препознаје као Човека, а човек себе као Бога.

Христос од нас, сматра писац, не тражи ни послушност, ни врлину, ни морализам — већ само љубав. Кад му њу дамо све смо дали, и више од свега — себе без остатка. Само тако „овај свет постаје царски дар човеку чим хоризонтала нађе своју вертикалну координату!“ У загрљају Божијем свет постаје Храм! (Пол Клодел: „Ствари више нису намештај наше тамнице, него су украс нашег храма“).

„Човек никада није средство за Бога“ — мисао је и православна и света и велика. Нажалост, човек је човеку постао средство тако да су „у нашој техничкој и трговачкој цивилизацији — песник, мислилац, пророк сувишни људи. Уметници и не-

сбични интелектуалци представљају нову врсту пролетаријата... Модерно друштво треба да штити песнике пророке. Пошто оно прихвата демоне из уважења свачије слободе, друштво треба да додели једно место за ангеле и светитеље чије постојање је исто стварно, као и постојање других људи и демона!... (П. Е.).

Хтели бисмо да у наредним редовима наведемо још пар мисли овог бриљантног Руса, теолога и философа, остављајући читаоцу да о њима размисли.

„Друштвени рад — то је света тајна служења брату“.

„Министар, генерал, професор, епископ — то су носиоци симбола, функција — док је СВЕТИТЕЉ САМА СТВАРНОСТ“.

„Држава је симбол — а заједница светих стварност“.

„Свет у Цркви — то је она Купина Несагорива стављена у само срце постојања“.

„Није реч о томе да се Црква прилагоди менталитету овог света, реч је да се и Црква и свет прилагоде Богу“.

„Светска култура треба да буде икона Царства Небеског“.

„Циљ живота није срећа — него блаженство“.

„Црква је победнички марш кроз гробља овог света.“

„Хришћанин је способан да васкрсава мртве — али чим почне да се храни земаљском храном — постаје гробар!“.

„Овај свет је пали свет — али висина са које је пао данас се не види“.

Волети тако пали свет, свет чији један део ратује против другог свом жестином, патити за светом који ни паре више не даје за сопствену патињу, страдат иза свет огулао на властита страдања — то заиста може једино „Луда“ Љубав Божија, тајанствена маникос срос која не зна сопствене границе.

Може се слободно рећи да је права духовна авантура читати ову књигу П. Евдокимова, да из ње човек излази свежији, млађи, живљи и слободније душе, са осћањем да је боравио у манастиру, Богу се молио, светињи поклонио и снагу добио.

На једном месту Ескарт пише: „Књига која је прочитана само једном — не заслужује ни то једно читање“. Писац ових редова постао је заљубљеник ове прекрасне књиге и желео би још само једно: да је има у толиком тиражу да може допрети до свакога. Писана мудро и разумљиво, живо, пошесено и топло, о колико би душа што спавају пробудила, колико срца ранила Христовом љубављу, колико би нам помогла.

Овим путем молим манастир Хиландар, његове дивне монахе да нам кроз бодљикаву жицу лагера у коме живимо или нам се чини да живимо — дотуре, Христа ради, још оваквих књига, јер, браћо, умиремо од глади. Само нас љубав може спасти смрти — духовне и телесне.

О њој још једином П. Евдокимов, а ми да останемо у молитвеној пади и жељи да ће је Бог међу нама умножити.

„Љубав је Бог који оданиће Стрелу, свог Јединородног Сина, пошто јој је Врх замочио у Животворни Дух: врх је вера која чини да продре не само Стрела, него заједно са њом и Стрелац“.

Божје љубави — са нама буди!

Душан Васиљевић

О ИЗДАВАЧКОЈ ДЕЛАТНОСТИ ЕПАРХИЈЕ РАШКОПРИЗРЕНСКЕ

Епархија рашко-призренска после успешног издавачког подухвата штампања Великог и Малог Требника у преводу оца Јустина Поповића, уз помоћ Божју наставља своју издавачку делатност. Истина, не више усамљена, него у заједници са манастиром Хиландаром, чија се књижара и духовна „амбасада“, ако Бог да, за неки месец отвара у Београду под непосредним руководством Епархије рашко-призренске.

Намера је да се објављују дела наших савремених богослова, да се третирају питања из савременог живота и актуелни проблеми наше Цркве, а паралелно са тим штампала би се и дела из богате и непресушне ризнице свстоотачке баштине.

Имамо и радост да обавестимо све љубитеље и поштоваоце књиге да су пристигли, ево већ, и први плодови овога подухвата.

ИЗАШЛО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ

1. „Македонска црква“, самотворевина Скопља, улога Пана и уније; Илија К. Марку (Грк, теолог), у преводу и опреми Епископа Артемија. То је комплексан рад о такозваној МПЦ — историски развој проблема тзв. македонске цркве и нације, са опширним регистром цркава и манастира са тог подручја који потичу или су везани за српске средњовековне владаре, и приложеном картом тих споменика у Јужној Србији.

Обим књиге је 80 страна, формат А5, тираж 2000 прим., а продајна цена по комаду је 7.— н. дин.

2. М. Лазић, „Православна естетика Стефана Првовенчаног“. Књига је изашла као друга у едицији Св. Архангела (код Призрена). Прва у тој едицији је „400 глава о љубави“ Св. Максима Исповедника, штампана пре три године.

Ова књига М. Лазића штампана је на финој 100-грамској хартији, обима 120 стр. и једно је од пионирских подухвата у области православне естетике код нас. Тираж: 2000 прим., формат Б5, цена 15 динара.

НАЛАЗИ СЕ У ШТАМПИ

Посебан подухват у издавачкој делатности Епархије рашко-призренске представља штампање ИЗАБРАНИХ дела св. Владике Николаја, формата А5, обима сваке књиге: 250—300 страна; тираж 5000 прим.; хартија 100-грамска; повез платнени са златотиском.

Прва у овој едицији

РЕЧИ О СВЕЧОВЕКУ

већ се налази у штампи. Књига се објављује по издању из 1920. год. с тим што јој се додаје 6 ПОГЛАВЉА сачуваних до сада у рукопису, а која, из нама непознатих разлога, нису објављивана у досадашњим издањима. Једно од тих поглавља објављујемо у овом броју нашег часописа, као појаву овог издања (О наркози истине).

Предговор овом издању написао је Ђакон Радован Битовић, проф. Богословског факултета, и један од наших најбољих савремених познавалаца богословске мисли и дела Владике Николаја.

После објављивања Сабраних дела Владике Николаја објављених у луксузном издању од стране Еп. Лаврентија у Немачкој, ово би био први озбиљан подухват приближавања сабраних дела Владике Николаја у прилагођеном формату и приступачној цени данашњем нашем читаоцу жељном и жељном истинске духовне хране, поготову што се немачко издање сабраних дела, више нигде не може набавити.

Овим би уједно била прекинута права поплава пиратских, нелегалних издања појединих дела овог нашег духовног Великана, из чисто комерцијалних разлога.

У ПРИПРЕМИ СУ

1. *Географска карта Палестине*, чији се недостатак одавно осећа. А неопходна је свим богословима и студентима теологије и историје, а добро би дошла и свима онима који воле и које зашита историја Библијске Земље.

Карта се штампа на квалитетном 135-грамском кундрук папиру.

2. *Зидни КАЛЕНДАР за 1995. годину — СРПСКИ ДУХОВНИЦИ XX ВЕКА*. У жељи да приближимо верно народу српске православне духовнике, одлучили смо се на штампање овог календара са 12 великих српских духовника XX века са кратким њиховим биографијама.

Календар ће бити формата Б3, са посебним листом за сваки месец, на квалитетном 120 грамском кундрук папиру, тираж 5000.

3. *Посни Триод / Цветни Триод*.

Након издавања Великог и Малог Требника, Епархија рашко-призренска припрема за издавање најпре Посни, а затим и Цветни Триод у преводу Епископа Артемија.

4. *Свети Јован Златоуст, „6 књига о свештенству“*.

После пуних 100 година од првог издања ове књиге у преводу, сада се припрема нови превод овог значајног светоотачког дела са оригиналног грчког језика.

НОВЕ КЊИГЕ

1. Свети Петар Дамаскин,
ПОДСЕТНИК ПУСТИЊСКОГ ТРЕЗВОУМЉА
Издаје Манастир Хиландар
Повез: броширан
Обим књиге: 172 стране Б5 формата
2. Јеромонах Антоније Светогорац,
АТОНСКИ ПОДВИЖНИЦИ XIX ВЕКА
(II издање)
Издаје Манастир Хиландар
Повез: броширан
Обим књиге: 300 страна Б5 формата
3. Свети Јован Лествичник,
ЛЕСТВИЦА
(III издање)
Издаје Манастир Хиландар
Повез: броширан
Обим књиге: 232 стране Б5 формата
4. Павле Евдокимов,
„ЛУДА“ ЉУБАВ БОЖИЈА
Издаје Манастир Хиландар
Повез: броширан
Обим књиге: 128 страна Б5 формата
5. И. Шмелов / Борис Зајцев,
СТАРИ ВАЛААМ
Издаје Манастир Хиландар
Повез: броширан
Обим књиге: 128 страна Б5 формата
6. Аутор непознат,
ПРАВОСЛАВЉЕ КАО ПРАВОЖИВЉЕ
Издаје Манастир Хиландар
Повез: броширан
Обим књиге: 160 страна Б5 формата
7. **СВЕТА ГОРА АТОНСКА — ХОДОЧАСНИК**
Издаје Манастир Хиландар
Обим књиге: 56 страна Б5 формата

НАПОМЕНА: Све ове књиге (издања манастира Хиландара), моћи ће се ускоро набавити у књижари манастира Хиландара, која се уређује у Београду (Пушићева 5).

ИЗЛАЗАК ОВОГ БРОЈА ЧАСОПИСА ОМОГУБИЛИ СУ:

БК КОМПАНИЈА

„ЈУГОТЕРМ“ — Гњилане
 П.П. „МИТЕКС“ — Вучитрн
 „МЕТОХИЈА“ — Митровица
 САРТИД 1913 — Вучитрн
 П.П. „САВА“ — Љубижда
 П.П. „ПИОНИР“ — Приштина
 П.П. „СЕЛК“ — Призрен
 П.П. „АТЛАС“ — Призрен
 П.П. 28. МАРТ — Љубижда
 „БЕЦКО“ — Приштина
 „ЈОКИНГ“ — Приштина
 „БЕОФИНЕКС“ — Земун
 (Раде Буровић — Рако)

Захваљујемо се радницима „НОВИХ ДАНА“ на сарадњи

Уредништво часописа

САДРЖАЈ

Уместо увода	
Из до сада непознате ризнице св. Владике Николаја	5
Владика Николај, О паркози истине	11

ДОГМАТИКА

Св. Григорије Богослов, Похвала девствености	15
Др Предраг Ристић, Знакови Логоса у темелима Светих Арханђела код Призрена	31

ДУХОВНИ ЖИВОТ

Владета Јеротић, Не гледај ме ко сам био већ ко сам сада	37
Протосинђел Атанасије Ракита, Реално прихватање живота	43
Др Стојан Адашевић, Зашто сам престао да радим утроб- на чедоморства	49
Епископ Артемије, Геноцид над самим собом	55
Протосинђел Атанасије Ракита, Српска трагедија	61

ДУХОВНИ ПУТОКАЗИ

Архимандрит Јован Радосављевић, Преподобномученик протосинђел Антоније Драговић	63
--	----

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

Виктор В. Бичков, Духовно као естетичко	69
Бакон Милорад Џазић, Карактер Доментијанове естетике	75
Протојереј Трајан Којић, Обнова српских светиња у Ба- ковици	85
Мр Векослав А. Станковић, Три писма унозорења проти Стеви Димитријевићу	91

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

Новс невоље на Светој Гори	95
--------------------------------------	----

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

<i>Јеромонах Симеон Виловски, Хроника Епархије рашко- призренске</i>	101
<i>Ж. Туцић, Међуцрквена хроника</i>	109

ПРИКАЗИ

<i>Душан Васиљевић, Павле Евдокимов: „Луда“ љубав бо- жија</i>	115
<i>О издавачкој делатности Епархије рашкопризренске</i> . .	119
<i>Нове књиге</i>	121

ԱՆՈՒՄԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Արխ. Նալբանդյան